

คู่มือแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์

โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คู่มือ

แนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์

โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คู่มือแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 700 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2559

โดย สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

การคัดลอกส่วนใดในหนังสือไปเผยแพร่ในทุกรูปแบบ ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร จากสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยกเว้นการอ้างอิงข้อความเพื่อการศึกษา

จัดพิมพ์โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด เรือนแก้วการพิมพ์

947 ถนนนอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700

โทรศัพท์ 02-411-1523 โทรสาร 02-866-3248

สำหรับเผยแพร่ ห้ามจัดจำหน่าย

ผู้เขียน : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุจิโรจน์ อนุามบุตร

: อาจารย์ ดร. สีนินาถ ศุภรัตน์เมธี

: อาจารย์ สุพิชฌาย์ เมืองศรี

: อาจารย์ วิมลญา สงค์อิม

: อาจารย์ นวีภาพ ทักษยศ

คำนำ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักที่มีภารกิจในการกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งรวมไปถึงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของประเทศ เล็งเห็นปัญหาการพัฒนาเมืองที่นำมาซึ่งปัญหาทางภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จึงได้จัดทำโครงการศึกษาจัดทำแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ขึ้น โดยมีมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานโครงการ

คู่มือแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ซึ่งนอกจากจะสร้างมาตรฐานและความเข้าใจในด้านผลกระทบภูมิทัศน์ต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแล้ว ยังนำเสนอหลักเกณฑ์ทางด้านวิชาการ แนวทางการจัดการ และกรณีตัวอย่างการศึกษาผลกระทบภูมิทัศน์และการกำหนดพื้นที่จัดการเชิงทัศน์

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กรกฎาคม 2559

สารบัญ

	หน้า
1 บทนำ	1
2 ความหมาย องค์ประกอบ และการจัดประเภท แหล่งศิลปกรรม	3
2.1 ความหมายและองค์ประกอบแหล่งศิลปกรรม	3
2.2 การจัดประเภทแหล่งศิลปกรรม	4
3 ประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและผลกระทบ ด้านภูมิทัศน์ต่อแหล่งศิลปกรรม	11
3.1 ประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	11
3.2 ประเภทผลกระทบด้านภูมิทัศน์ต่อแหล่งศิลปกรรม	13
4 วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบ ด้านภูมิทัศน์	24
4.1 หลักเกณฑ์วิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบ ด้านภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	24
4.2 หลักเกณฑ์วิธีการด้านการบริหารจัดการ	42

5	แนวทางและกลไกในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา ผลกระทบด้านภูมิทัศน์ของสิ่งแวดลอมศิลปกรรม	62
5.1	การผนวกไว้ในยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดลอมและมรดก ทางวัฒนธรรมของชาติ	62
5.2	การขยายขอบเขตภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของ องค์กรหรือผู้รับผิดชอบให้ครอบคลุมด้านภูมิทัศน์ของ สิ่งแวดลอมศิลปกรรม หรือจัดตั้งองค์กรหรือผู้รับผิดชอบ ระดับท้องถิ่นเพิ่ม	64
5.3	การจัดทำแผนอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดลอมศิลปกรรม	69
6	กรณีตัวอย่างการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดลอม และ การวางแผนกำหนดพื้นที่และมาตรการควบคุมพื้นที่	73
6.1	กรณีตัวอย่างการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดลอมจาก การพัฒนาใกล้แหล่งศิลปกรรม	73
6.2	กรณีตัวอย่างการวางแผนกำหนดพื้นที่และมาตรการ ควบคุมพื้นที่โดยรอบแหล่งศิลปกรรม	90
7	รายการอ้างอิง	106
8	บรรณานุกรม	107
9	เกี่ยวกับผู้แต่ง	110

คณะกรรมการดำเนินการจ้างที่ปรึกษาโดยวิธีคัดเลือก

นางสุกัลยา ปั่นทะจักร์	ประธานกรรมการ นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
นายวีรนิติ ฐานสุพร	กรรมการ นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
นายพีรพล เดชะชาติ	กรรมการ นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
นางสาวสุนิสา ประดับราช	กรรมการ นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
นางสาวมณฑนา ศิริวรรณ	กรรมการและเลขานุการ นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ

คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

นายประสงค์ เอี่ยมอนันต์	ประธานอนุกรรมการ
เลขาธิการสำนักงานนโยบายและ แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	รองประธานอนุกรรมการ
ผู้แทนสำนักงบประมาณ	อนุกรรมการ
ผู้แทนกรมธนารักษ์	อนุกรรมการ
ผู้แทนกรมทางหลวงชนบท	อนุกรรมการ
ผู้แทนกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	อนุกรรมการ
ผู้แทนกรมทรัพยากรธรณี	อนุกรรมการ
ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	อนุกรรมการ
ผู้แทนกรมโยธาธิการและผังเมือง	อนุกรรมการ
ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	อนุกรรมการ
ผู้แทนกรมศิลปากร	อนุกรรมการ
ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	อนุกรรมการ
ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
ผู้แทนนายกสมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรม และสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ
นายสุวิชัย รัศมิญาติ	อนุกรรมการ
นายบุญญวัฒน์ ทิพทัส	อนุกรรมการ
นายมานิตย์ ศิริวรรณ	อนุกรรมการ
นายสุรพล ดวงแข	อนุกรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักจัดการสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรม	อนุกรรมการและเลขานุการ
เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะผู้จัดทำ

คู่มือแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์

ผศ.ดร. รุจิโรจน์ อนุามบุตร	หัวหน้าโครงการ ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และสุนทรียภาพ และผังเมือง
อ.ดร. สินีนาถ ศุกลรัตน์เมธี	ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม ผังเมืองและการใช้ที่ดิน
อ. สุพิชฌาย์ เมืองศรี	ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และภูมิสารสนเทศ
อ. วิมลญา สงค์อิม	ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม
อ. นวิภาพ ทักษะยศ	ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม

1 บทนำ

การขยายตัวของเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของเมืองที่เป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้กายภาพของเมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาทางกายภาพโดยไม่ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีความสำคัญในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรมเกือบในทุกพื้นที่ในประเทศไทย การปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรมโดยขาดความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญเหล่านี้ ทำให้เกิดการรุกราน คุกคาม บั่นทอน และทำลายความสวยงาม และความสง่างามของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่าทางด้านทัศนียภาพ

โครงการศึกษาจัดทำแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ เป็นการดำเนินงานเพื่อสร้างกรอบแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกรอบการทำงานที่ครอบคลุมการศึกษาทบทวนประเภทแหล่งศิลปกรรม จำแนกประเภทและจัดกลุ่มปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่เกิดขึ้นกับแต่ละประเภทศิลปกรรมในปัจจุบัน การศึกษาเสนอแนะหลักเกณฑ์แนวทาง วิธีการเพื่อป้องกันและ/หรือลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในแต่ละประเภทแหล่งศิลปกรรม และการเสนอกลไกการแก้ไขปัญหาในภาพรวมของประเทศให้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณากำหนดนโยบายการป้องกันและลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมไปถึงการขออนุญาตก่อสร้างในบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรม เพื่อลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

คู่มือแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์นี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตลอดจนเป็นแนวทางในการดำเนินการเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ ทั้งในระดับภาพรวมของประเทศและระดับท้องถิ่น รายละเอียดของคู่มือประกอบด้วยเนื้อหา 5 ส่วนหลัก ได้แก่

- 1) ความหมาย องค์ประกอบ และการจัดประเภทแหล่งศิลปกรรม
- 2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและผลกระทบด้านภูมิทัศน์ต่อแหล่งศิลปกรรม
- 3) วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์
- 4) แนวทางและกลไกในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
- 5) กรณีตัวอย่างการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการวางแผนกำหนดพื้นที่และมาตรการควบคุมพื้นที่

2 ความหมาย องค์ประกอบ และ การจัดประเภทแหล่งศิลปกรรม

การศึกษาความหมาย องค์ประกอบ และการจัดประเภทของแหล่งศิลปกรรมนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันไปสู่ความเข้าใจในแหล่งศิลปกรรมแต่ละประเภท โดยในการศึกษานี้จะอ้างอิงจากคำจำกัดความของหน่วยงาน องค์การระดับชาติ และองค์การระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) สมาคมอิคอมอสไทย (ICOMOS Thailand) สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (ICOMOS) และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)

2.1 ความหมายและองค์ประกอบแหล่งศิลปกรรม

ศิลปกรรม ตามความหมายที่นิยามโดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง “สิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยความสามารถ สติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเทคโนโลยีศิลปกรรม ได้แก่ พระราชวัง วัด ศาสนสถาน ศาล อนุสาวรีย์ ป้อม คูเมือง กำแพงเมือง อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม คลอง สะพาน ท่อน้ำ และแหล่งชุมชนโบราณ” (สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2559ก)

แหล่งศิลปกรรม หมายถึง พื้นที่หรือบริเวณพื้นที่ที่ประกอบด้วยอาคารสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือประดิษฐ์ขึ้นในแต่ละยุคสมัย จำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ แหล่งศิลปกรรมที่ยังใช้งาน เช่น วัด (ทั้งที่ขึ้นทะเบียนและไม่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน) สถานที่ราชการเก่า อาคารพาณิชย์เก่า บ้านเรือนเก่า

และย่านวัฒนธรรม (ชุมชนและตลาดเก่า) และแหล่งศิลปกรรมที่ไม่ได้ใช้งาน คือ ไม่ได้มีการใช้งานตามหน้าที่เดิมแล้ว เช่น วัดร้าง แหล่งประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ และแหล่งโบราณคดี (สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2559ก)

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง สรรพสิ่งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่อยู่ในพื้นที่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่เป็นองค์ประกอบ และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ (สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, 2559ข)

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วนคือ

1) ตัวแหล่งศิลปกรรม ทั้งที่ยังใช้งานและที่ไม่ได้ใช้งาน ตามรายละเอียดที่กล่าวไปแล้ว

2) สภาพแวดล้อม ที่อยู่โดยรอบและที่เกี่ยวข้อง คือ ปริณิณฑารอบตัวศิลปกรรม หรืออาณาบริเวณเมืองเก่า หรือชุมชนเมือง ที่แหล่งศิลปกรรมดังกล่าวตั้งอยู่ เช่น กรุงรัตนโกสินทร์ เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองพิมาย เมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น

2.2 การจัดประเภทแหล่งศิลปกรรม

ประเภทแหล่งศิลปกรรม สามารถสรุปได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ตามลักษณะและองค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่ แหล่งศิลปกรรมเดี่ยว และแหล่งศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร พื้นที่ หรือสภาพแวดล้อม และสามารถจัดประเภทแหล่งศิลปกรรมได้เป็น 7 ประเภทย่อย ดังนี้

2.2.1 อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถานที่หลักเมือง

แหล่งศิลปกรรมประเภทนี้ครอบคลุมแหล่งศิลปกรรมเดี่ยวที่มีขนาดใหญ่โดดเด่นหรือมีความเป็นสัญลักษณ์ มีคุณค่าและความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม หรือความหมายเป็นพิเศษ ตั้งอยู่ในศูนย์กลางของชุมชนเมือง เห็นได้จากระยะไกล เช่น พระปรางค์วัดอรุณ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ พระปฐมเจดีย์ทุ่งพระสุเมรุ (สนามหลวง) เป็นต้น (ภาพที่ 2.1)

ภาพที่ 2.1 แสดงตัวอย่างแหล่งศิลปกรรมประเภทอนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถานที่หลักเมือง

2.2.2 วัด วัดร้าง ศาสนสถาน

แหล่งศิลปกรรมประเภทนี้ครอบคลุมแหล่งศิลปกรรมเดี่ยวประเภทศาสนสถาน ที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ร่วมกับลักษณะทางศิลปสถาปัตยกรรม ที่งดงาม มีความพิเศษ สมควรแก่การอนุรักษ์ ทั้งตัวแหล่งศิลปกรรมเองและบริเวณภูมิทัศน์โดยรอบ อาจตั้งอยู่เดี่ยวๆ หรือเกาะตัวเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือกระจายตัวอยู่ในเมืองหรือในชานเมืองและชนบท เช่น ศาลเจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้าพ่อเสือ วัดพุทมนาราม วัดกัลยาณมิตร เป็นต้น (ภาพที่ 2.2)

วัดปทุมวนาราม กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2.2 แสดงตัวอย่างแหล่งศิลปกรรมประเภทวัด วัดร้าง ศาสนสถาน

2.2.3 พิพิธภัณฑสถานสถาปัตยกรรม พระราชวัง

แหล่งศิลปกรรมประเภทนี้ครอบคลุมแหล่งศิลปกรรมเดียวที่มีคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม หรือศิลปสถาปัตยกรรมเป็นพิเศษ บ่งบอกความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีลักษณะจำเพาะของยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญสมควรแก่การอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นมรดกของชาติ เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี สถานีรถไฟบางปะอิน สะพานผ่านพิภพลีลา เป็นต้น (ภาพที่ 2.3)

กระทรวงกลาโหม กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2.3 แสดงตัวอย่างแหล่งศิลปกรรมพิพิธภัณฑสถานสถาปัตยกรรม พระราชวัง

2.2.4 แหล่งโบราณคดีทั้งที่ขุดค้นแล้วและยังไม่ได้ขุดค้น โบราณวัตถุ เตาเผาโบราณ

แหล่งศิลปกรรมประเภทนี้ครอบคลุมแหล่งศิลปกรรมเดียวที่มีคุณค่าทางด้านโบราณคดีเป็นพิเศษ เป็นแหล่งศิลปกรรมที่ไม่ได้ใช้งาน คือ ไม่ได้มีการใช้งานตามหน้าที่เดิมแล้ว มีคุณค่าโดดเด่นในมิติทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา สมควรแก่การอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นมรดกของชาติ เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ปราสาทโนนกู่ จ.นครราชสีมา เตาเผาโบราณ บ้านบ่อสวก จ.น่าน เป็นต้น (ภาพที่ 2.4)

ภาพที่ 2.4 แสดงตัวอย่างแหล่งศิลปกรรมประเภทแหล่งโบราณคดีทั้งที่ขุดค้นแล้วและยังไม่ได้ขุดค้น
โบราณวัตถุ เตาเผาโบราณ

ที่มา: <http://info.dla.go.th/public/travel.do?cmd=goDetail&id=106794&random=1368654361468&path=173599/>, เข้าถึงเมื่อ 7 มิถุนายน 2559

2.2.5 ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์

แหล่งศิลปกรรมประเภทนี้ครอบคลุมแหล่งศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร พื้นที่ หรือสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นเมืองหรือบริเวณของเมือง หรือมีร่องรอยที่แสดงว่าเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่งและยังคงมีลักษณะเด่นประกอบด้วยโบราณสถาน มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม หรือโบราณคดี โดยเป็นแหล่งศิลปกรรมที่ไม่ได้ใช้งาน คือ ไม่ได้มีการใช้งานตามหน้าที่เดิมแล้ว มีขอบเขตชัดเจน แหล่งศิลปกรรมประเภทนี้มักมีปัญหาบริเวณ

ชายขอบที่ติดต่อกับเมืองปัจจุบัน เนื่องจากการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของเมืองที่ล้อมรอบ เช่น เมืองโบราณเวียงกุมกาม อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เป็นต้น (ภาพที่ 2.5)

ภาพที่ 2.5 แสดงตัวอย่างแหล่งศิลปกรรมประเภทชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์

2.2.6 เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์

แหล่งศิลปกรรมประเภทนี้ครอบคลุมแหล่งศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคารพื้นที่ หรือสภาพแวดล้อม ที่มีลักษณะเป็นเมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่ง สืบต่อมาแต่กาลก่อน หรือมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะจำเพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์ เคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่งและยังคงมีลักษณะเด่นประกอบด้วยโบราณสถาน มีรูปแบบผสมผสานสถาปัตยกรรมท้องถิ่นหรือมีลักษณะเป็นรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาในยุคต่างๆ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2550) โดยมีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของเมืองปัจจุบัน กล่าวคือ มีกิจกรรมของเมืองปัจจุบันทับซ้อนบนพื้นที่เมืองเก่า แหล่งศิลปกรรมประเภทนี้มีลักษณะทางกายภาพแสดงถึงอัตลักษณ์ชัดเจน และแม้ว่าจะได้รับการอนุรักษ์หรือคุ้มครองอย่างเป็นทางการแต่ก็เป็นเพียงบางส่วน โดยมากมักถูกคุกคาม

จากการเปลี่ยนแปลงของย่านในเมืองปัจจุบันที่อยู่ติดกัน เช่น เมืองเก่าเพชรบุรี แนวแกนกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น (ภาพที่ 2.6)

ภาพที่ 2.6 แสดงตัวอย่างแหล่งศิลปกรรมประเภทเมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์

2.2.7 ย่านชุมชนเก่า

แหล่งศิลปกรรมประเภทนี้ครอบคลุมแหล่งศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร พื้นที่ หรือสภาพแวดล้อม ที่แสดงออกถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่าง กันตามบริบทแวดล้อม ทั้งที่เป็นเมืองหรือในพื้นที่ชนบท มีพัฒนาการของการ ตั้งถิ่นฐานดังกล่าวต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประจักษ์ได้จากทั้ง สภาพทางกายภาพที่โดดเด่น ลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ แวดล้อม และสภาพทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี และกิจกรรม ของชุมชน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) มีลักษณะทางกายภาพที่คงความเป็นเอกลักษณ์หรือมีอัตลักษณ์ที่เกิด จากวิถีชีวิต แม้ลักษณะทางกายภาพจะไม่แสดงออกชัดเจนถึงคุณค่าทาง ศิลปสถาปัตยกรรม แต่การรวมกลุ่มของอาคารจำนวนมากที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต

ชุมชนที่มีความเป็นมายาวนาน มีเสน่ห์และความสวยงามอย่างไม่จืดจางสร้างสรรค์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม เช่น เมืองอัมพวา และเมืองปาย เป็นต้น (ภาพที่ 2.7)

ภาพที่ 2.7 แสดงตัวอย่างแหล่งศิลปกรรมประเพณีย่านชุมชนเก่า

3 ปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และผลกระทบด้านภูมิทัศน์ต่อแหล่งศิลปกรรม

จากการสำรวจและศึกษารวบรวมข้อมูลด้านกายภาพของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สามารถวิเคราะห์และจัดประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทผลกระทบด้านภูมิทัศน์ต่อแหล่งศิลปกรรม และสรุปปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของแหล่งศิลปกรรมแต่ละประเภทได้ดังนี้

3.1 การจัดประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

จากการสำรวจและศึกษารวบรวมข้อมูลด้านกายภาพของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สามารถจำแนกปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ 3 ประเภทหลัก ดังนี้

3.1.1 ปัญหาด้านกายภาพ

ปัญหาด้านกายภาพของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแบ่งออกเป็นปัญหาที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่แหล่งศิลปกรรมเอง และสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรม ที่ขาดความตระหนักถึงผลกระทบในด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และขาดการควบคุม (ภาพที่ 3.1 และ 3.2)

ภาพที่ 3.1 การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างโดยรอบแหล่งศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร พื้นที่หรือสภาพแวดล้อม โดยปราศจากการให้ความสำคัญต่อประวัติศาสตร์หรือรูปแบบสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 3.2 การใช้ประโยชน์ที่โล่งว่างของแหล่งศิลปกรรมเป็นลานจอดรถคอนกรีต

3.1.2 ปัญหาด้านกฎหมายและข้อบังคับ

ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับ เป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ทั้งในด้านการอนุรักษ์และการพัฒนา กฎหมายและข้อบังคับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้อย่างครอบคลุม

3.1.3 ปัญหาด้านสังคม

การขาดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมของทั้งผู้ครอบครองแหล่งศิลปกรรมเองและชุมชนโดยรอบ ทำให้เกิดการพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมของแหล่งศิลปกรรม ส่งผลต่อการทำลายคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมนั้นๆ ดังนั้นปัญหาทางด้านสังคมที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรมและความเสียหายของสิ่งแวดล้อมแหล่งศิลปกรรม จึงได้แก่ การขาดจิตสำนึก ความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของการดำรงไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมและการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ตารางที่ 3.1 สรุปประเภทปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของแหล่งศิลปกรรมแต่ละประเภท

ประเภทแหล่งศิลปกรรม	ปัญหาด้านกายภาพ		ปัญหาด้านสังคม (การขาดจิตสำนึก และความรู้)	ปัญหากฎหมายและข้อบังคับ
	สภาพแวดล้อม ภายในแหล่ง ศิลปกรรม	สภาพแวดล้อม โดยรอบแหล่ง ศิลปกรรม		
แหล่งศิลปกรรมเดี่ยว				
1) อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถาน หลักเมือง	○	●	○	- คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรม เพียงบางส่วน (กรณีขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน)
2) วัด วัดร้าง ศาสนสถาน	●	●	●	- คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรม เพียงบางส่วน (กรณีขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน)
3) พิพิธภัณฑ์ สถาปัตยกรรม พระราชวัง	○	●	○	- คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรม เพียงบางส่วน (กรณีขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน)
4) แหล่งโบราณคดีที่ขุดค้นแล้ว และยังไม่ได้ขุดค้น โบราณวัตถุ เตาเผาโบราณ	○	●	○	- คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรม ไม่คุ้มครอง บริเวณโดยรอบ
แหล่งศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร พื้นที่ หรือสภาพแวดล้อม				
5) ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์	○	●	○	- คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรม ไม่คุ้มครอง บริเวณโดยรอบ
6) เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์	●	●	●	- คุ้มครองเป็นบางส่วน ไม่คุ้มครองทั้งพื้นที่/ บริเวณ
7) ย่านชุมชนเก่า	●	●	●	- ยังไม่มีการคุ้มครอง
● ปัญหาหลัก ○ ปัญหารอง				

3.2 การจัดประเภทผลกระทบด้านภูมิทัศน์ต่อแหล่งศิลปกรรม

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อการรับรู้หรือมีคุณค่าทางภูมิทัศน์สูงประเภทหนึ่ง ซึ่งจะมีความเปราะบางต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างถาวรที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนกลับคืนสู่สภาพหรือคุณลักษณะเดิมได้ หรือปรับเปลี่ยนกลับคืนได้ยาก พื้นที่เหล่านี้โดยลักษณะทางธรรมชาติของที่ตั้ง ภูมิประเทศ ลักษณะทางกายภาพ รูปแบบที่ปรากฏทางสายตา ความเป็นองค์ประกอบทางทัศนียภาพในภาพรวม หรือลักษณะเฉพาะอื่นๆ จะทำให้ได้รับผลกระทบด้านภูมิทัศน์สูง จากการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับบริบทในบริเวณประชิดหรือใกล้เคียงกับพื้นที่นั้นๆ การพัฒนาเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงคุณภาพของภูมิทัศน์และทัศนียภาพที่ปรากฏต่อสาธารณะของพื้นที่อ่อนไหวดังกล่าว

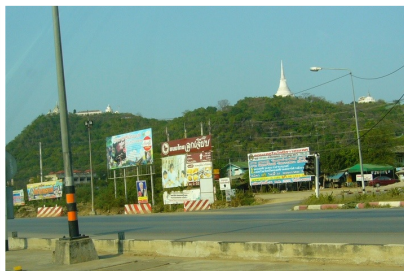
ลักษณะผลกระทบทางด้านภูมิทัศน์หรือผลกระทบทางสายตาที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ (รุจิโรจน์ อนุมนบุตร และวิลาสินี สุขสว่าง, 2555) ดังนี้

3.2.1 การรบกวน (Disturbance) หมายถึง การที่สิ่งก่อสร้างใดๆ ก็ตามที่ปรากฏอยู่ด้านหน้า ด้านข้าง หรือฉากหลังของมุมมองสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ก่อให้เกิดความรู้สึกรบกวนเกาะเกาะสายตา รบกวนความงามขององค์ประกอบหรือมุมมองที่สำคัญ (ภาพที่ 3.3 และ 3.4)

3.2.2 การคุกคาม (Threaten) หมายถึง การที่สิ่งก่อสร้างใดๆ ก็ตามที่ปรากฏในตำแหน่งประชิดหรือใกล้เคียงกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมหรือองค์ประกอบที่มีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ส่งผลให้คุณค่า ความสง่างาม และความสวยงามของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารที่มีลักษณะสูงใหญ่กว่าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเมื่อปรากฏอยู่ในมุมมองเดียวกัน (ภาพที่ 3.5 และ 3.6)

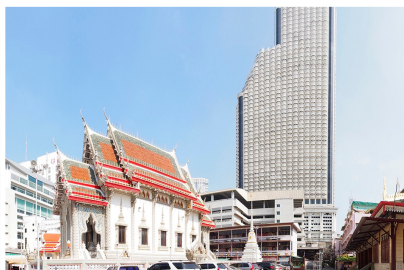
3.2.3 การบดบัง (Obstruction) หมายถึง การที่สิ่งก่อสร้างใดๆ ก็ตามที่ปรากฏด้านหน้าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมหรือองค์ประกอบที่มีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และบดบังองค์ประกอบหรือมุมมองสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ส่งผลให้มองไม่เห็น มองเห็นได้น้อยลง หรือมองเห็นได้ไม่ชัดเจนเท่าเดิม (ภาพที่ 3.7 และ 3.8)

3.2.4 ความแปลกแยก (Alienation) หมายถึง การที่สิ่งก่อสร้างใดๆ ก็ตามที่มีลักษณะทางกายภาพ เช่น มวลอาคาร ความสูง สัดส่วน รูปทรง รูปแบบ และลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากคุณลักษณะทางภูมิทัศน์โดยรวมของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ส่งผลให้เกิดความแปลกแยกหรือขาดความกลมกลืนของภูมิทัศน์โดยรวมของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ภาพที่ 3.9 และ 3.10)

ภาพที่ 3.3 การรบกวนฉากหลังของมุมมองสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ซ้าย)

ภาพที่ 3.4 ป้ายโฆษณารบกวนด้านหน้าของมุมมองสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ขวา)

ภาพที่ 3.5 และ 3.6 การคุกคามของอาคารที่สูงกว่าสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเมื่อปรากฏอยู่ในมุมมองเดียวกัน

ภาพที่ 3.7 การบดบังสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมทำให้มองเห็นได้น้อยลงและขาดความสง่างาม (ซ้าย)

ภาพที่ 3.8 อาคารพาณิชย์กรรมที่บดบังตัวแหล่งศิลปกรรมทำให้มองไม่เห็นจากทางเข้าหลัก (ขวา)

ภาพที่ 3.9 และ 3.10 ความแปลกแยกที่เกิดจากอาคารที่มีรูปแบบและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากคุณลักษณะทางภูมิทัศน์โดยรวมของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

3.3 ปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของแหล่งศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ

เพื่อให้การจัดทำแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบทางภูมิทัศน์ครอบคลุมแหล่งศิลปกรรมประเภทต่างๆ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่เหมาะสมกับแหล่งศิลปกรรมและสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน จึงได้ทำการวิเคราะห์และสรุปปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของแหล่งศิลปกรรมแต่ละประเภทที่ได้ทำการจัดประเภทไว้แล้วข้างต้น รายละเอียดปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของแหล่งศิลปกรรมประเภทต่างๆ มีดังนี้

3.3.1 อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถาน หลักเมือง

ปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในแหล่งศิลปกรรม	—
ปัญหาสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรม	โดยมากเกิดจากการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรม การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างที่มีขนาดสูงใหญ่หรือมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสมในพื้นที่ประชิดแหล่งศิลปกรรม พื้นที่โดยรอบ หรือพื้นที่ที่ห่างออกไปแต่ยังอยู่ในระยะที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งนอกจากจะเป็นการรบกวนองค์ประกอบและมุมมองที่สำคัญแล้ว ในบางกรณียังเป็นการคุกคามแหล่งศิลปกรรมด้วย การปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือต่อเติมอาคารหรือการใช้ป้ายโฆษณาที่มีขนาดใหญ่ในมุมมองที่สำคัญ เช่น มุมมองบนถนนแกนหลักที่มุ่งไปสู่แหล่งศิลปกรรม ส่งผลให้ภูมิทัศน์โดยรอบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมขาดความเป็นระเบียบ เป็นการรบกวนองค์ประกอบและมุมมองที่สำคัญ การสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนน สะพาน เสาโทรคมนาคม ประชิดหรือรุกล้ำแหล่งศิลปกรรมโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ส่งผลต่อความสวยงามของแหล่งศิลปกรรมด้วย
ปัญหากฎหมายและข้อบังคับ	คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรมเพียงบางส่วน (กรณีขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน)

ตัวอย่างปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์ที่เกิดจากการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างที่มีขนาดใหญ่ในพื้นที่ที่ห่างออกไปแต่ยังอยู่ในระยะที่ส่งผลกระทบต่ออนุสาวรีย์

3.3.2 วัด วัดร้าง ศาสนสถาน

ปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในแหล่งศิลปกรรม	การจัดภูมิทัศน์ของพื้นที่ภายในแหล่งศิลปกรรมที่มีรูปแบบที่ไม่เหมาะสมหรือขัดแย้งกับลักษณะหรือคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมของแหล่งศิลปกรรมและการขาดความเป็นระเบียบสวยงามของภูมิทัศน์ที่เกิดจากความรกร้างของป่าต่างๆ สายไฟฟ้า และเสาโทรคมนาคม
	การใช้ประโยชน์ที่โล่งว่างของแหล่งศิลปกรรมที่ทำให้ขาดระเบียบไม่น่าดู เช่น ใช้เป็นลานจอดรถคอนกรีต ทางเดินหรือสร้างโครงสร้างชั่วคราวเพื่อกันแดดกันฝน ชุมขายของ หรือให้เข้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์
	การก่อสร้างหรือต่อเติมอาคารภายในบริเวณแหล่งศิลปกรรมที่มีรูปแบบแปลกแยกหรือขัดแย้งกับรูปแบบของแหล่งศิลปกรรม เกิดการรบกวนหรือบดบังส่งผลให้แหล่งศิลปกรรมหมดความสวยงาม

ปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในแหล่งศิลปกรรม	การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่นในพื้นที่ให้เข้าซึ่งมักจะอยู่บริเวณขอบที่ดินของแหล่งศิลปกรรมเอง บดบังตัวแหล่งศิลปกรรมทำให้มองไม่เห็นจากทางเข้าหลัก เหลือเพียงซุ้มประตูทางเข้าเป็นช่องทางเข้าจากถนนเท่านั้น
ปัญหาสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรม	การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างที่มีขนาดสูงใหญ่หรือมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสมในพื้นที่ประชิดแหล่งศิลปกรรม พื้นที่โดยรอบ หรือพื้นที่ที่ห่างออกไปแต่ยังอยู่ในระยะที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในพื้นที่เอกชนโดยรอบแหล่งศิลปกรรม การสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนน สะพาน และเสาโทรคมนาคม ประชิดหรือรุกล้ำแหล่งศิลปกรรมโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ส่งผลต่อความสวยงามของแหล่งศิลปกรรม
ปัญหากฎหมายและข้อบังคับ	คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรมเพียงบางส่วน (กรณีขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน)

ตัวอย่างปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์จากการก่อสร้างอาคารสูงในพื้นที่ประชิดวัด

3.3.3 พิพธิภณท์ สถาปัตยกรรม พระราชวัง

ปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในแหล่งศิลปกรรม	—
ปัญหาสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรม	การรกร้างและคุกคามจากสิ่งปลูกสร้างที่มีขนาดสูงใหญ่หรือมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสมในพื้นที่ประชิดแหล่งศิลปกรรมและพื้นที่โดยรอบ การสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนน สะพาน และเสาโทรคมนาคม ประชิดหรือรกร้างแหล่งศิลปกรรม การรบกวนจากความไม่เป็นระเบียบของภูมิทัศน์โดยรอบ เช่น สายไฟฟ้า และป้ายโฆษณา ซึ่งส่งต่อการลดทอนคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปสถาปัตยกรรมของแหล่งศิลปกรรมนั้น การสุมเสี่ยงต่อการถูกรื้อถอนทำลายโดยปราศจากความรู้ความเข้าใจหรือในบางกรณีเกิดจากความขัดแย้งในด้านการให้คุณค่าของแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ การตัดสินใจคุณค่าทางสถาปัตยกรรมจากความเป็นมาและยุคสมัย อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดและนำไปสู่การรื้อถอนทำลายโดยไม่สมควรได้ ดังเช่น กรณีการรื้อถอนอาคารศาลฎีกาหลังเก่าที่สร้างความขัดแย้งในวงกว้างต่อการให้คุณค่าทางด้านยุคสมัยของสถาปัตยกรรม
ปัญหากฎหมายและข้อบังคับ	คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรมเพียงบางส่วน (กรณีขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน)
ตัวอย่างการถูกรื้อถอนทำลายของอาคารศาลฎีกาหลังเก่าที่สร้างความขัดแย้งในด้านการให้คุณค่าของแหล่งศิลปกรรม	
	
ที่มา: http://www.tae-group.com/index.php?mo=59&action=page&id=774028, เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2559	

3.3.4 แหล่งโบราณคดีทั้งที่ขุดค้นแล้วและยังไม่ได้ขุดค้น โบราณวัตถุ เตาเผาโบราณ

ปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในและโดยรอบแหล่งศิลปกรรม	การรุกร้าด้วยการตั้งถิ่นฐานและการทำมาหากินของชาวบ้านในบริเวณเนื่องจากเป็นแหล่งศิลปกรรมที่ไม่ได้ใช้งาน คือ ไม่ได้มีการใช้งานตามหน้าที่เดิมแล้ว มักอยู่ในลักษณะที่ถูกทิ้งร้าง สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทนี้โดยมากมักไม่ได้รับการอนุรักษ์ทั้งพื้นที่และบริเวณโดยรอบหรือยังไม่มียงบประมาณในการขุดค้น ขุดแต่ง จึงมีความเสี่ยงในการถูกรุกล้ำสูง และการแก้ไขปัญหาก็มียากลำบากเนื่องจากการรื้อถอนอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่รุกร้ามักก่อให้เกิดผลกระทบและแรงต้านจากชุมชนโดยรอบ
ปัญหากฎหมายและข้อบังคับ	คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรม ไม่คุ้มครองบริเวณโดยรอบ

ตัวอย่างปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์ที่เกิดจากการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ประชิดแหล่งโบราณคดี

ที่มา: <http://www.tiewplearn.com/แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท/>, เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2559

3.3.5 ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์

ปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในแหล่งศิลปกรรม	สภาพภูมิทัศน์ภายในเขตพื้นที่แหล่งศิลปกรรมขาดความงดงามสมคุณค่า เนื่องจากงบประมาณในการดูแลรักษามีน้อย นอกจากนี้ยังพบปัญหาของการขาดการให้ข้อมูลและความรู้ที่เหมาะสมเพื่อสื่อสารเรื่องราวและความสำคัญของแหล่งศิลปกรรม หรือเป็นการสื่อสารที่ขาดความน่าสนใจและไม่ส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความชื่นชมในคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ
ปัญหาสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งศิลปกรรม	ในกรณีที่มีเมืองปัจจุบันอยู่ติดกับเขตของแหล่งศิลปกรรม เช่น อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา แม้ว่าภายในเขตพื้นที่แหล่งศิลปกรรมจะไม่มีปัญหามากนักเนื่องจากได้รับการคุ้มครองและดูแล แต่ก็มักพบปัญหาในบริเวณชายขอบของพื้นที่ที่ติดต่อกับเมืองปัจจุบัน เนื่องจากการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของเมืองที่ล้อมรอบ ซึ่งมักมีกิจกรรมการค้าเพื่อการท่องเที่ยวที่สร้างความไม่เป็นระเบียบและความแปลกแยก
ปัญหากฎหมายและข้อบังคับ	คุ้มครองตัวแหล่งศิลปกรรม ไม่คุ้มครองบริเวณโดยรอบ
ตัวอย่างปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์ที่เกิดจากกิจกรรมการค้าเพื่อการท่องเที่ยวที่สร้างความเป็นระเบียบภายในบริเวณวัดมงคลพิตร ภายในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา	
	

3.3.6 เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์

ปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในและโดยรอบแหล่งศิลปกรรม	ความขัดแย้งของกิจกรรมของเมืองและรูปแบบสถาปัตยกรรม ไม่ว่าจะเป็นประเด็นการอนุรักษ์และการพัฒนาที่มักมีความขัดแย้งกันและประเด็นความหลากหลายของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เกิดจากวิวัฒนาการของเมือง การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างภายในบริเวณเมืองเก่าโดยปราศจากการให้ความสำคัญต่อประวัติศาสตร์หรือรูปแบบสถาปัตยกรรม ล้วนนำไปสู่การลดทอนคุณค่าของแหล่งศิลปกรรม
	ปัญหาโบราณสถานทรงคุณค่ามากมายที่มีที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายผสมผสานไปกับเมือง และปัญหาการแย่งชิงพื้นที่เพื่อขยายเมืองเข้าไปในบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ส่งผลให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์เสียหาย ถดถอย
ปัญหากฎหมายและข้อบังคับ	คุ้มครองเป็นส่วนๆ ไม่คุ้มครองทั้งพื้นที่/บริเวณ
ตัวอย่างปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์ที่เกิดจากการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างภายในบริเวณเมืองเก่าเพชรบุรีโดยปราศจากการให้ความสำคัญต่อประวัติศาสตร์หรือรูปแบบสถาปัตยกรรม	

3.3.7 แหล่งศิลปกรรมประเภท ย่านชุมชนเก่า

ปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
ปัญหาสภาพแวดล้อมภายในและโดยรอบแหล่งศิลปกรรม	การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิต เช่น การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากชุมชนริมน้ำมาเป็นวิถีชีวิตที่พึ่งพาการคมนาคมทางบกทำให้ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ในบางกรณีอาจสูญเสียเอกลักษณ์ทางกายภาพไปได้ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยขาดการควบคุม ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เสี่ยงต่อการทำลายคุณค่าของชุมชนในที่สุด
ปัญหากฎหมายและข้อบังคับ	ยังไม่มีการคุ้มครอง
ตัวอย่างปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์ที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยขาดการควบคุม	
	
ที่มา: http://news.voicetv.co.th/thailand/49235.html , เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2559.	

4 วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแต่ละประเภท เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมและรายละเอียดของปัญหา นำไปสู่หลักเกณฑ์วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ เพื่อให้ตอบสนองกับสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยประกอบด้วยหลักเกณฑ์วิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มาตรการด้านกฎหมาย และการสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วม ดังนี้

4.1 หลักเกณฑ์วิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ของ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ในการลดผลกระทบ 2 ส่วนหลัก ได้แก่

4.1.1 การกำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการลดผลกระทบ

การกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการจัดการป้องกันหรือแก้ไขผลกระทบในทางลบนั้นมีความสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความเป็นไปได้ของการนำไปสู่การปฏิบัติ จึงควรมีหลักการในการพิจารณาว่า ผลกระทบทางภูมิทัศน์ที่มีต่อแหล่งศิลปกรรมควรมีขอบเขตกว้างไกลเท่าใด ซึ่งจะขึ้นกับแหล่งศิลปกรรมแต่ละประเภทตามที่ได้จัดประเภทไว้ โดยทั่วไปอาจยึดถือหลักการสำคัญได้ดังนี้

- 1) หากเป็นแหล่งศิลปกรรมประเภทที่มีขนาดใหญ่ มีความสำคัญต่อเมืองมาก เขตพื้นที่ได้รับผลกระทบทางสายตาที่จะขยายออกไปในระยะไกลตามระยะที่สายตามองเห็นได้ชัดเจนอย่างมีนัยสำคัญต่อผู้มอง (Discernible Distance) จากจุดมอง (Visual Control Point) ที่มีความสำคัญต่างๆ อันได้แก่ การมองจากในบริเวณที่โล่งรอบอนุสาวรีย์เอง มุมมองตามถนนแนวแกนที่ต่อ

เนื่องหรือนำไปสู่อนุสาวรีย์นั้น หรือมุมมองจากจุดอื่นๆ ที่สำคัญของเมือง หรือบริเวณที่มีคนสัญจรผ่านไปมาจำนวนมาก และอยู่ในระยะที่มองเห็นได้ชัดเจน พื้นที่เหล่านั้นควรได้รับการดูแลให้สวยงามมีลักษณะกายภาพที่สอดคล้องเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องกับตัวอนุสาวรีย์ที่เป็นเป้าหมายของการมองเห็น

2) หากเป็นแหล่งศิลปกรรมที่มีขนาดหรือความสำคัญรองลงมา ซึ่งจะเห็นได้ในระยะที่ใกล้ขึ้น ตัวอย่างเช่น วัดหรือโบราณสถานใดๆ หรือที่กระจายตัวกันอยู่เป็นกลุ่มหลวมๆ บริเวณที่ควรอยู่ในความดูแลก็จะมีขนาดเล็กกลางและอยู่ตามเส้นทาง อันได้แก่ ถนน ทางเดิน แม่น้ำ คลอง ที่สำคัญที่ผ่านด้านหน้าหรือด้านข้างแหล่งศิลปกรรมเหล่านั้น สำหรับแหล่งศิลปกรรมที่อยู่กระจายตัวเป็นกลุ่มหลวมๆ ในบริเวณใกล้เคียงกัน ควรต้องพิจารณาเส้นทางที่เป็นโครงข่ายเชื่อมแหล่งศิลปกรรมเหล่านั้นให้เกิดความเชื่อมโยงกัน เพื่อเพิ่มคุณค่าของทั้งบริเวณให้มากขึ้นด้วย

3) นอกจากขนาดของตัวแหล่งศิลปกรรมแล้ว ในกรณีที่เป็นการคุ้มครองป้องกันแหล่งศิลปกรรมไม่ให้ถูกรบกวน คุกคามในอนาคต โดยการพัฒนาอาคารสิ่งก่อสร้างใหม่ที่อยู่ใกล้เคียง ระยะและขนาดพื้นที่ที่ต้องได้รับการคุ้มครอง จะขึ้นกับขนาดของอาคารใหม่ที่จะสร้างขึ้น สัมพันธ์กับขนาดและมุมมองจากตัวแหล่งศิลปกรรมที่มีคุณค่าด้วย ตัวอย่างเช่น หากอาคารใหม่ที่จะสร้างมีความสูงมาก เขตควบคุมก็ยิ่งจะต้องไกลออกไป โดยพิจารณาจากมุมมองที่สำคัญจากแหล่งศิลปกรรมแต่ละแห่งเป็นกรณีเฉพาะไป

4.1.2 หลักการเรื่องความงามในสภาพแวดล้อม (Environmental Aesthetics)

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการประมวลจากหลักวิชาการออกแบบสิ่งแวดล้อม (Environmental Design) ที่ได้มีการศึกษาและเผยแพร่ไว้ในตำราต่างๆ โดยคัดเลือกเฉพาะที่เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพปัญหาที่ได้ศึกษา โดยเริ่ม

จากหลักของความงามที่เข้าใจได้ง่ายในเบื้องต้น และเพิ่มความซับซ้อนเป็นนามธรรมขึ้นตามลำดับดังนี้

1) การกำจัดองค์ประกอบที่น่าเกลียดออกไป

ในสภาพแวดล้อมใดๆ เมื่อองค์ประกอบที่น่าเกลียดที่ไม่สอดคล้องกับคุณลักษณะทางภูมิทัศน์ (Landscape Characteristics) ถูกกำจัดออกไป ก็จะทำให้สภาพแวดล้อมนั้นดูดีขึ้นเสมอ การกำจัดองค์ประกอบที่น่าเกลียดทำได้หลากหลายวิธี เช่น กำจัดสายไฟฟ้า เสาสัญญาณโทรคมนาคม และสิ่งก่อสร้างสาธารณะประเภทต่างๆ ให้พ้นจากภาพที่สวยงามของแหล่งศิลปกรรม กำจัดกิจกรรมที่ไม่เป็นระเบียบ การป้องกันไม่ให้องค์ประกอบที่น่าเกลียดสร้างผลกระทบต่อภูมิทัศน์แหล่งศิลปกรรมโดยการควบคุมการก่อสร้างอาคารและกิจกรรมประเภทที่ทำให้เกิดความน่าเกลียด และการลดผลกระทบด้วย การปรับเปลี่ยนสิ่งที่ขัดแย้งให้มีลักษณะที่กลมกลืนมากขึ้นหรือมีความเด่นน้อยลง

2) การสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย (Tidiness and Orderliness)

ความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานของสิ่งแวดล้อม คนโดยทั่วไปชอบสภาพแวดล้อมที่มีระเบียบ เพราะทำให้เข้าใจสภาพแวดล้อมนั้นๆ ได้ง่าย และสามารถดำเนินกิจกรรมในสภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความรกรุงรังไม่ว่าจะเกิดขึ้นตามธรรมชาติของการอยู่อาศัยหรือการออกแบบที่มีความซับซ้อนขององค์ประกอบ สิ่งประดับประดา (Cosmetic Decoration) มากเกินไป ทำให้ความชอบที่มีต่อสภาพแวดล้อมลดลงได้ แต่ในอีกทางหนึ่ง หากระดับของความเป็นระเบียบสูงมากจนกลายเป็นความกลมกลืนไปหมด จะก่อให้เกิดความซ้ำซาก (Repetition หรือ Monotony) ดังนั้น ในกรอบของความมีระเบียบที่มีความหลากหลาย (Variety) ผสมผสานอยู่ในระดับที่เหมาะสม จะทำให้สภาพแวดล้อมนั้น ดูเป็นธรรมชาติอย่างมีระเบียบ และแฝงไปด้วยชีวิตชีวา น่าสนใจ การกำหนดกรอบของความมีระเบียบในระดับที่พอดี จึงเป็นศิลปะในการออกแบบจัดการสภาพแวดล้อมอย่างหนึ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาให้พอเหมาะ

3) อัตลักษณ์ของสถานที่ (Identity)

คุณสมบัติของสิ่งแวดล้อมในระดับที่สูงขึ้นจากควมมีระเบียบเรียบร้อย คือ ความมีอัตลักษณ์ (Identity) ของสถานที่ ซึ่งหมายถึงความสามารถแสดงลักษณะเฉพาะของสถานที่นั้นๆที่ไม่เหมือนกับสถานที่อื่นๆ ทัวไปได้ชัดเจน และแสดงความมีลักษณะเฉพาะตัวให้เห็นเด่นชัด ซึ่งอาจแสดงออกได้โดยทาง กายภาพหรือทางกิจกรรม หรือทั้งสองอย่างร่วมกัน บางครั้งเรียกคุณสมบัตินี้ว่า “ความเป็นสถานที่” (Sense of Place) โดยอัตลักษณ์ของภูมิทัศน์ที่อยู่โดยรอบ แหล่งศิลปกรรมที่สำคัญจะช่วยส่งเสริมแหล่งศิลปกรรมนั้นให้มีคุณค่าสูงขึ้น นอกจากนี้อัตลักษณ์ที่ชัดเจนและเป็นพิเศษ จะเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวช่วย สร้างรายได้ให้กับชุมชน ทำให้เกิดความยั่งยืนที่จะรักษาแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ สืบต่อไป

4) การสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสถานที่ (Symbolic Meaning) ในเรื่องที่ตั้งและกาลเวลา (Space and Time)

คุณสมบัติของสิ่งแวดล้อมที่สามารถสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์บอกเล่าเรื่องราวได้ เป็นคุณสมบัติที่สูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งของสภาพแวดล้อม เมื่อสิ่งแวดล้อมสามารถบอกเล่าเรื่องราวให้ผู้คนเข้าใจได้ คนก็จะชอบสิ่งแวดล้อมนั้นๆ มากขึ้นกว่าสถานที่ที่ไม่แสดงความหมายอย่างใดเป็นพิเศษ มีความเหมือนกันไปทั้งหมด โดยสภาพแวดล้อมที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่สับสนเกินไปจะทำให้คนชอบสภาพแวดล้อมนั้นๆ เพราะสามารถกำหนดทิศทางหรือตำแหน่งของตนเองในสภาพแวดล้อมและหาทางสู่จุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เข้าใจง่ายด้วยการส่งเสริมโครงสร้างทางจินตภาพของเมืองให้มีความชัดเจนจะช่วยให้เมืองมีจินตภาพที่ดี ใช้งานได้มีประสิทธิภาพในใจของผู้คน ทำให้เกิดความชื่นชอบและถือว่าเป็นความงาม นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมจะต้องมีความสามารถในการสื่อสารความหมายในด้านความเป็นมาโดยเฉพาะ เมืองแหล่งศิลปกรรมส่วนใหญ่มักเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์หรือโบราณสถาน ภูมิทัศน์โดยรอบที่เกี่ยวข้องจึงต้องแสดงออกถึงความสำคัญหรือ

ยุคสมัยของแหล่งโบราณสถานที่ภูมิทัศน์นั้นๆ เกี่ยวข้องแวดล้อมอยู่ด้วย

จากหลักเกณฑ์ในการลดผลกระทบ 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) การศึกษาและกำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการลดผลกระทบเพื่อดำเนินการวางแผนการอนุรักษ์และป้องกันผลกระทบในอนาคต และ 2) หลักเกณฑ์ด้านความงามในสภาพแวดล้อมข้างต้น สามารถสรุปแนวทางวิธีด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ของแหล่งศิลปกรรมแต่ละประเภทได้ดังนี้

1) อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถาน หลักเมือง

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
การศึกษาและกำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการลดผลกระทบ	กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการควบคุมความสูงอาคารในระยะและมุมมองที่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงทัศนสูง โดยเน้นมุมมองบนถนนสายหลักที่มุ่งสู่อนุสาวรีย์
	ควบคุมอาคารสูงใหญ่ที่ห่างไกลออกไป ไม่ให้ขึ้นมาทำลายหรือรบกวนอนุสาวรีย์ โดยวิธีการศึกษาประเมินผลกระทบทางสายตา (Visual Impact Assessment: VIA)
หลักเกณฑ์ด้านความงามในสภาพแวดล้อม	กำจัดป้ายโฆษณารอบอนุสาวรีย์และตามแนวถนนแกน
	ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบอนุสาวรีย์และถนนแกนให้สวยงามและสง่างามเป็นพิเศษ
	รักษาลักษณะอาคารสองข้างถนนให้ต่อเนื่องทั้งรูปแบบและความสูงให้เท่ากันและต่อเนื่องกัน ไม่ขาดตอนหรือเกิดช่องว่างมากเกินไป ในแนวถนนทุกด้านที่มุ่งสู่อนุสาวรีย์เพื่อสภาพที่สวยงาม เปิดช่องมองสู่อนุสาวรีย์ให้ไกลที่สุด พยายามสร้างช่องทางที่นำสายตา (Visual Corridor) ไปสู่อนุสาวรีย์
	ปรับปรุงและควบคุมอาคารโดยรอบอนุสาวรีย์ให้มีความสูงเท่ากัน มีลักษณะรูปแบบภายนอกที่กลมกลืนกัน โดยความสูงต้องพอเหมาะกับตัวอนุสาวรีย์ อย่าให้สูงจนข่มหรือรบกวนภูมิทัศน์ของอนุสาวรีย์ โดยต้องพิจารณาเป็นแห่งๆ ไป

ภาพภูมิทัศน์ปัจจุบัน

ภาพภูมิทัศน์ที่ปรับเปลี่ยนตามแนวทางวิธีการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ปรับปรุงภูมิทัศน์
โดยรอบอนุสาวรีย์

กำจัดป้ายโฆษณารอบอนุสาวรีย์
ปรับปรุงและควบคุมอาคารโดยรอบ
อนุสาวรีย์ให้มีลักษณะภายนอก
กลมกลืนกัน

2) วัด วัดร้าง ศาสนสถาน

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
การศึกษาและกำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการลดผลกระทบ	ศึกษาและประเมินคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปสถาปัตยกรรม และความสำคัญในฐานะศูนย์รวมจิตใจชุมชน เพื่อกำหนดขอบเขตส่วนที่เป็นโบราณสถานของวัด และเพื่อประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ และประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
	สำหรับวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และศิลปสถาปัตยกรรมสูง ควรได้รับการประเมินความสำคัญเพื่อการป้องกันผลกระทบและการควบคุมการก่อสร้างอาคารใหม่ในบริเวณโดยรอบ โดยผ่านการศึกษาผลกระทบทางสายตา (VIA) เพื่อจัดทำและกำหนดเขตควบคุม หรือกำหนดให้ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) เพื่อนำไปสู่การลดผลกระทบอย่างเหมาะสม
หลักเกณฑ์ด้านความงามในสภาพแวดล้อม	ส่วนที่เป็นโบราณสถานของวัดที่ขึ้นทะเบียนแล้วโดยกรมศิลปากร หรือยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนก็ตาม จะต้องได้รับการอนุรักษ์อย่างเคร่งครัดตามหลักวิชาการ
	หลีกเลี่ยงการพัฒนาต่อเติม ดัดแปลงสิ่งก่อสร้างภายในบริเวณวัดที่จะก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านภูมิทัศน์ เช่น หลังคาอลูมิเนียม เติ้นท์ ฯลฯ ที่สร้างความรกรุงรังและการรบกวนทางสายตา
	การติดตั้งโฆษณากิจกรรมของวัดควรมีขนาดเหมาะสมตามความจำเป็น ไม่ควรมีขนาดหรือสีฉูดฉาดเกินไป
	การปรับปรุงลานวัดโดยการเทคอนกรีตเพื่อความสะอาด เป็นการทำลายทัศนียภาพ จะต้องมีการพิจารณาอย่างเหมาะสม
	สำหรับพื้นที่ภายนอกที่อยู่ติดกับวัดทางด้านที่สำคัญ เช่น หน้าวัด ริมแม่น้ำ ข้างวัดที่ติดถนน หากมีอาคารเอกชนอยู่แล้วควรได้รับการจัดระเบียบด้วยความร่วมมือระหว่างวัดและเจ้าของอาคาร เพื่อให้ด้านหน้าอาคารมีระเบียบ ใช้สีโทนเดียวกันที่ไม่ฉูดฉาด หลากหลาย สะดุดตา ทำให้เกิดความขัดแย้งกับลักษณะอาคารสำคัญ หรือประตูทางเข้าของวัด จัดทำหลักเกณฑ์การพัฒนาทางกายภาพของวัดสำหรับผู้มีอำนาจรับผิดชอบการพัฒนาทางกายภาพของวัด เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจหลักเกณฑ์การพัฒนาทางกายภาพที่เหมาะสม

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์

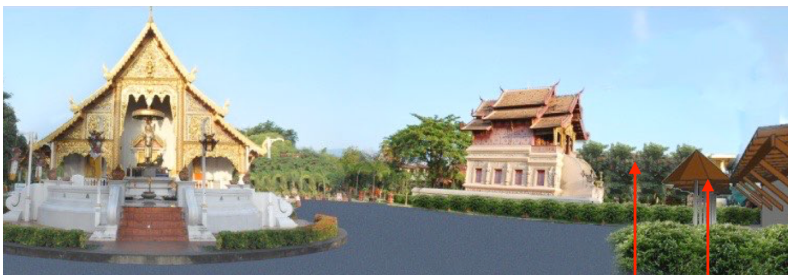
หลักเกณฑ์ ด้านความงาม ในสภาพแวดล้อม	อาคารสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ของวัดที่จะจัดสร้างขึ้นใหม่ เช่น อาคารเรียน อนุสาวรีย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม ศาลากิจกรรม ฯลฯ ควรได้รับการพิจารณาถ่วงดุลองุญาต ให้ความเห็นในด้านตำแหน่ง ขนาด ความสูง และรูปร่างลักษณะของอาคารใหม่ จากหน่วยงาน องค์กรหรือ กรรมการภายนอกที่มีความรู้หลักการประเมินผลกระทบทางสายตา (VIA) เพื่อป้องกันการทำลายทัศนียภาพ การรบกวน คุกคาม อาคารหลักของวัด
---	---

ตัวอย่างการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ตามแนวทางวิธีการด้านกายภาพ

ภาพภูมิทัศน์ปัจจุบัน

ภาพภูมิทัศน์ที่ปรับเปลี่ยนตามแนวทางวิธีการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ควบคุมความสูง และขนาดอาคารศาลา
และปิดบังมุมมองด้วยพืชพรรณ

จัดระเบียบรูปแบบร้านค้าภายในเขตวัด
ให้มีลักษณะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

3) พิพิธภัณฑ์ สถาปัตยกรรม พระราชวัง

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
การศึกษา และกำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการลดผลกระทบ	ศึกษาประเมินคุณค่าพิพิธภัณฑ์ สถาปัตยกรรม พระราชวัง เพื่อประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองแหล่งศิลปกรรม ศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่โดยรอบในการลดผลกระทบทางสายตา สำหรับพิพิธภัณฑ์ สถาปัตยกรรม พระราชวัง ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และศิลปสถาปัตยกรรมสูงควรได้รับการประเมินความสำคัญเพื่อการป้องกันผลกระทบและการควบคุมการก่อสร้างอาคารใหม่ในบริเวณโดยรอบ โดยผ่านการศึกษผลกระทบทางสายตา (VIA) เพื่อจัดทำและกำหนดเขตควบคุม หรือกำหนดให้ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) เพื่อนำไปสู่การลดผลกระทบอย่างเหมาะสม
หลักเกณฑ์ด้านความงามในสภาพแวดล้อม	ดำเนินการอนุรักษ์พิพิธภัณฑ์ สถาปัตยกรรม พระราชวัง ตามหลักวิชาการ ปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนด้านหน้า และ/หรือโดยรอบพิพิธภัณฑ์ สถาปัตยกรรม พระราชวัง ให้มีความสวยงามเป็นพิเศษ เช่น ต้นไม้ กระบะต้นไม้ วัสดุทางเท้า อุปกรณ์ประกอบถนน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ผ่านไปมาได้รับรู้ถึงสถานที่สำคัญนั้นๆ สำหรับพื้นที่ภายนอกที่อยู่ติดกับพิพิธภัณฑ์ สถาปัตยกรรม พระราชวัง ทางด้านที่สำคัญ เช่น หน้าอาคาร ริมถนน ริมแม่น้ำ ข้างอาคารที่ติดถนน หากมีอาคารเอกชนอยู่แล้วควรได้รับการจัดระเบียบ ด้วยความร่วมมือระหว่างผู้ครอบครองแหล่งศิลปกรรมและเจ้าของอาคาร เพื่อให้ด้านหน้าอาคารมีระเบียบ ใช้สีโทนเดียวกันที่ไม่ฉูดฉาด สะดุดตา ทำให้เกิดความขัดแย้งกับลักษณะอาคารสำคัญของสถานที่สำคัญดังกล่าว หากมีอาคารคนละยุคสมัยก่อสร้างอยู่โดยรอบอาคารสำคัญในพื้นที่เดียวกัน ตัวอย่างเช่น หน่วยงานราชการที่ใช้พื้นที่อาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์ บ้านหรือวังของบุคคลสำคัญ อาคารสิ่งก่อสร้างจะจัดสร้างขึ้นใหม่ เช่น อาคารสำนักงาน อนุสาวรีย์ โรงรถ ควรได้รับการพิจารณากลับกรองอนุญาต ให้ความเห็นในด้านตำแหน่ง ขนาด ความสูง และรูปร่างลักษณะของอาคารใหม่ จากหน่วยงาน องค์กร หรือกรรมการภายนอกที่มีความรู้หลักการประเมินผลกระทบทางสายตา (VIA) เพื่อป้องกันการทำลายทัศนียภาพ การรบกวน คุกคาม อาคารหลักและภูมิสถาปัตยกรรม

ภาพภูมิทัศน์ปัจจุบัน

ภาพภูมิทัศน์ที่ปรับเปลี่ยนตามแนวทางวิธีการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

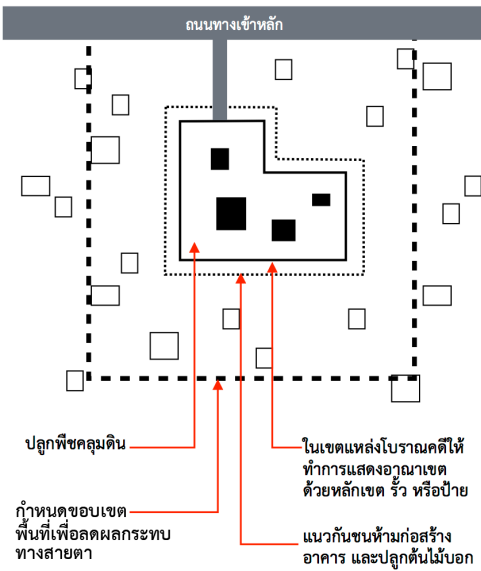
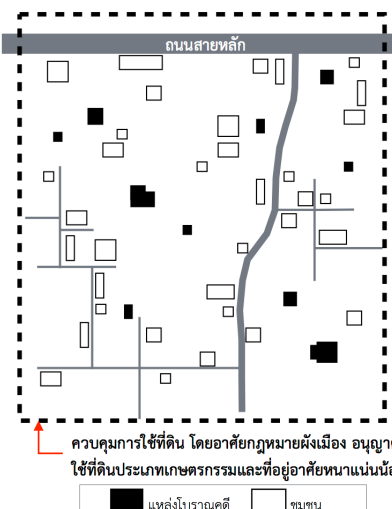

ปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนด้านหน้า และ/หรือโดยรอบอาคารให้มีความสวยงามเป็นพิเศษ เพื่อส่งเสริมให้รับรู้ถึงสถานที่สำคัญของอาคาร

จัดระเบียบอาคารโดยรอบให้ด้านหน้ามีระเบียบ ใช้สีโทนเดียวกันที่ไม่ฉูดฉาดหรือทำให้เกิดความขัดแย้งกับลักษณะอาคารสำคัญ

4) แหล่งโบราณคดีทั้งที่ขุดค้นแล้วและยังไม่ได้ขุดค้น โบราณวัตถุ เตาเผาโบราณ

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
การศึกษาและกำหนด ขอบเขตของพื้นที่ ในการลดผลกระทบ	ศึกษาประเมินคุณค่าและกำหนดขอบเขตแหล่งโบราณคดีทั้งที่ขุดค้นแล้วและยัง ไม่ได้ขุดค้น โบราณวัตถุ เตาเผาโบราณ เพื่อประกาศทะเบียนแหล่งศิลปกรรมอัน ควรอนุรักษ์และประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองแหล่งศิลปกรรม กรณีแหล่งโบราณคดี ครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้างหรือมีลักษณะกระจายอยู่ในพื้นที่
	ศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่โดยรอบในการลดผลกระทบทางสายตา
	สำหรับกรณีแหล่งศิลปกรรมที่เป็นที่ทราบจากการศึกษา แต่ยังไม่ได้รับ การขุดค้น ขุดแต่ง เช่น คูเมือง กำแพงเมือง ที่เสื่อมโทรมเหลือสภาพ ดั้งเดิมให้เห็นได้น้อย และมีราษฎรบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์จนเสียหาย เป็นจำนวนมาก สิ่งสำคัญเร่งด่วน คือ การประกาศเขตพื้นที่ของแหล่ง โบราณคดีดังกล่าวให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ไม่ว่าจะยังเหลือสภาพอยู่ น้อย หรือไม่เหลือสภาพแล้วแต่ยังทราบตำแหน่งหรือแนวที่ชัดเจน
	สำหรับแหล่งศิลปกรรมประเภทที่ครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้างและยัง กำหนดตำแหน่งให้แน่นอนไม่ได้ อาจต้องอาศัยการควบคุมการใช้ ประโยชน์ที่ดินโดยกฎหมายผังเมือง เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดการพัฒนา ขนาดใหญ่ที่ทำให้บริเวณถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างถาวร โดยการอนุญาต ให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเบาบาง เพื่อเป็นการคุ้มครองบริเวณโดย รอบแหล่งที่มีความสำคัญในฐานะภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อรอการอนุรักษ์ บูรณะ ขุดค้น ขุดแต่ง ต่อไปในอนาคต
หลักเกณฑ์ ด้านความงาม ในสภาพแวดล้อม	ปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนด้านหน้า และ/หรือโดยรอบแหล่งโบราณคดีให้มี ความสวยงามและมีรูปแบบเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความ หมายและยุคสมัย เช่น วัสดุ ทางเท้า อุปกรณ์ประกอบถนน ต้นไม้ เพื่อ เป็นการแสดงการส่งเสริมให้ผู้ผ่านไปมาได้รับรู้ถึงสถานที่สำคัญนั้นๆ
	สำหรับพื้นที่โดยรอบแหล่งโบราณคดีที่คาดเดาตามหลักวิชาการว่าน่าจะมี ความสำคัญ ควรได้รับการกำหนดและแสดงขอบเขตไว้อย่างชัดเจน โดยการ ปรับพื้นที่ให้เรียบร้อย ปลูกพืชคลุมดินไว้ และทำรั้วปักหลักเขตพร้อมข้อมูล และแผนที่ประกอบ เนื่องจากการเป็นที่ยอมรับว่าจะมีแหล่งโบราณคดี ในบริเวณใกล้เคียงที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กันอีกหรือไม่ และมากนักน้อยเพียงไร
	ควบคุมสาธารณูปโภคทั้งหลาย เช่น เสาไฟฟ้า เสาสัญญาณทั้งหลาย ห้ามไม่ให้สร้างในบริเวณที่เกะกะสายตา

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
หลักเกณฑ์ ด้านความงาม ในสภาพแวดล้อม	ภูมิทัศน์ถนนควรได้รับการปรับปรุงให้สวยงามเป็นพิเศษ โดยเฉพาะบริเวณทางเข้าหลักของแหล่งโบราณคดี ถนนแกน และเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างแหล่งโบราณคดี และสถานที่สำคัญต่างๆ
ตัวอย่างการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ตามแนวทางวิธีการด้านกายภาพ	
กรณีที่ขีดค้นแล้ว และมีขนาดไม่ใหญ่มาก ถนนทางเข้าหลัก ปลูกพืชคลุมดิน กำหนดขอบเขตพื้นที่เพื่อลดผลกระทบทางสายตา ในเขตแหล่งโบราณคดีให้ทำการแสดงอาณาเขตด้วยหลักเขต ร้ว หรือป้าย แนวกันชนห้ามก่อสร้างอาคาร และปลูกต้นไม้กออาณาเขต	
กรณีที่ครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้าง และยังไม่กำหนดตำแหน่งที่แน่นอนไม่ได้ ถนนสายหลัก ควบคุมการใช้ที่ดิน โดยอาศัยกฎหมายผังเมือง อนุญาตให้มีการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยเท่านั้น แหล่งโบราณคดี ชุมชน	

5) ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
การศึกษาและกำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการลดผลกระทบ	ศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการลดผลกระทบทางสายตา โดยควบคุมความสูงและรูปแบบอาคารในระยะและมุมมองที่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงทัศนียภาพ พิจารณามุมมองทั้งภายในและภายนอก เนื่องจากมักครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้าง เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดอาคารขนาดใหญ่สูง และอาคารที่มีลักษณะแปลกแยก
	ในระดับผังเมือง ควรกำหนดทิศทางการขยายเมืองให้ขยายออกไปทางด้านนอก ในบริเวณที่พิจารณาแล้วว่าไม่รบกวนเมืองโบราณ และไม่ทับซ้อนพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ที่มีเรื่องราวความเป็นมาที่สมควรต้องมีการอนุรักษ์ไว้ในฐานะภูมิทัศน์วัฒนธรรม แม้จะไม่หลงเหลือซากโบราณสถานให้เห็นชัดเจน
	ประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองและดำเนินการควบคุมการก่อสร้างอาคาร โดยสามารถกำหนดขนาดและประเภทของอาคารที่จะสร้างใหม่ที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และมีมาตรการในการลดผลกระทบก่อนการก่อสร้างอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ควรให้มีการศึกษาผลกระทบทางสายตา (VIA) เพื่อจัดทำและกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์ (Visual Management Zone) เพื่อควบคุมความสูงอาคารในบริเวณโดยรอบที่อาจส่งผลกระทบด้านภูมิทัศน์
หลักเกณฑ์ด้านความงามในสภาพแวดล้อม	กำหนดมาตรการควบคุมลักษณะหน้าตาอาคารในเมืองปัจจุบันที่อยู่บริเวณตะเข็บหรือบริเวณที่ต่อเนื่องกันให้สอดคล้องด้วย เช่น การให้หลังคาอาคารต้องมีความลาดเอียง ห้ามแบนราบ หรือแม้แต่การควบคุมวัสดุสีหลังคาและสีอาคาร
	สองฟากถนนที่เป็นเส้นทางหลักเข้าสู่เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์ ที่แยกจากทางหลวงระหว่างจังหวัด ควรได้รับการควบคุมการใช้ที่ดินและขนาดอาคาร ไม่ให้เกิดความไร้ระเบียบ เป็นการส่งเสริมบรรยากาศการเดินทางเข้าสู่ดินแดนประวัติศาสตร์ที่เป็นมรดกของชาติ
	ควบคุมอาคารราชการในเขตพื้นที่เมืองปัจจุบันที่ไม่ต้องขออนุญาตก่อสร้าง โดยให้มีกรรมการหรือองค์กรเฉพาะพิจารณาความเหมาะสม
	ภูมิทัศน์ถนนควรได้รับการปรับปรุงให้สวยงามเป็นพิเศษ โดยเฉพาะบริเวณตะเข็บและถนนสายสำคัญของเมืองปัจจุบันที่ต่อเนื่องไปสู่เมืองโบราณ

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
หลักเกณฑ์ด้านความงามในสภาพแวดล้อม	ควบคุมลักษณะและความหมายของอุปกรณ์ประกอบถนน เช่น เสาไฟฟ้า แสงสว่าง ป้ายชื่อถนน ป้ายบอกทาง ม้านั่ง สะพาน ทางเท้า และอื่นๆ ควบคุมสาธารณูปโภคทั้งหลาย เช่น เสาไฟฟ้า เสาสัญญาณทั้งหลาย ห้ามไม่ให้สร้างในบริเวณที่เกะกะสายตา
ตัวอย่างการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ตามแนวทางวิธีการด้านกายภาพ	
ภาพภูมิทัศน์ปัจจุบัน 	
ภาพภูมิทัศน์ที่ปรับเปลี่ยนตามแนวทางวิธีการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ควบคุมสาธารณูปโภค ไม่ให้สร้างในบริเวณที่เกะกะสายตา และจัดภูมิทัศน์ให้เหมาะสม ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและลักษณะหน้าตาอาคารบริเวณรอยต่อระหว่างเมืองโบราณและเมืองปัจจุบันให้เหมาะสม สอดคล้องกัน	

6) เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
การศึกษาและกำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการลดผลกระทบ	การคุ้มครองบริเวณเมืองเก่าต้องอาศัยการประกาศเขตเมืองเก่าตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี และอาจกำหนดมาตรการเพื่อให้สามารถลดผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการใหม่ โดยการกำหนดชนิด ประเภท ขนาดอาคารที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และผ่านเกณฑ์การพิจารณารายงานที่เข้มงวดมากขึ้น นอกจากนี้ควรให้มี การศึกษาผลกระทบทางสายตา เพื่อจัดทำและกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์ เพื่อควบคุมความสูงอาคารในบริเวณโดยรอบที่จะส่งผลกระทบต่อด้านภูมิทัศน์ ในระดับผังเมือง ควรกำหนดทิศทางการขยายเมืองให้ขยายออกไปทางด้านนอก ในบริเวณที่พิจารณาแล้วว่าไม่รบกวนเมืองเก่า และไม่ทับซ้อนพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ที่มีเรื่องราวความเป็นมาที่สมควรต้องมีการอนุรักษ์ไว้ในฐานะภูมิทัศน์วัฒนธรรม แม้จะไม่หลงเหลือซากโบราณสถานให้เห็นชัดเจน
หลักเกณฑ์ด้านความงามในสภาพแวดล้อม	สองฟากถนนที่เป็นเส้นทางหลักเข้าสู่เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์ ที่แยกจากทางหลวงระหว่างจังหวัดควรได้รับการควบคุมการใช้ที่ดินและขนาดอาคาร ไม่ให้เกิดความไร้ระเบียบ เป็นการส่งเสริมบรรยากาศการเดินทางเข้าสู่ดินแดนประวัติศาสตร์ที่เป็นมรดกของชาติ องค์ประกอบที่เป็นส่วนของเมืองเก่าที่ยังหลงเหลืออยู่ หรือมีองค์ความรู้ที่ชี้ชัดได้ว่าเป็นบริเวณนั้น ได้แก่ กำแพงเมือง คูเมือง ประตูเมือง สยามหรือพื้นที่สำคัญ แหล่งน้ำ ทางน้ำ แม่น้ำ คลอง ถนนเก่า ฯลฯ ควรได้รับการให้ความสำคัญและคุ้มครองเป็นพิเศษ โดยการกำหนดเขต บริเวณ และจัดทำป้าย สัญลักษณ์ให้เห็นชัดเจน และแสดงเรื่องราวข้อมูลที่สำคัญ ควรกำหนดมาตรการป้องกันการรुक้าและควบคุมการก่อสร้างในบริเวณใกล้เคียงอย่างเข้มงวด ควบคุมลักษณะและความหมายของอุปกรณ์ประกอบถนน เช่น เสาไฟฟ้า แสงสว่าง ป้ายชื่อถนน ป้ายบอกทาง ม้านั่ง สะพาน ทางเท้า ฯลฯ สร้างความเชื่อมโยงระหว่างโบราณสถาน สถานที่สำคัญ และขอบเขตของเมือง ให้เกิดความพิเศษ สวยงามและชัดเจน ด้วยการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สื่อถึงความเป็นมาและความพิเศษของเมือง ภูมิทัศน์ถนนควรได้รับการปรับปรุงให้สวยงามเป็นพิเศษ โดยเฉพาะบริเวณถนนสายสำคัญของเมือง ถนนแกน และเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างโบราณสถาน และสถานที่สำคัญต่างๆ

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
หลักเกณฑ์ ด้านความงาม ในสภาพแวดล้อม	ควบคุมขนาด ความสูง และลักษณะอาคารราชการในเขตพื้นที่เมือง ปัจจุบันที่ไม่ต้องขออนุญาตก่อสร้างอาคาร โดยให้มีกรรมการหรือองค์กร เฉพาะพิจารณาความเหมาะสม เพื่อป้องกันผลกระทบด้านภูมิทัศน์ต่อ แหล่งศิลปกรรมในเขตเมืองเก่า ตลอดจนผลกระทบในภาพรวมที่มีต่อ อัตลักษณ์ของเมืองเก่า
	ควบคุมสาธารณูปโภคทั้งหลาย เช่น เสไฟฟ้า เสาสัญญาณทั้งหลาย ห้ามไม่ให้สร้างในบริเวณที่เกะกะสายตา

ตัวอย่างการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ตามแนวทางวิธีการด้านกายภาพ

ภาพภูมิทัศน์ปัจจุบัน

ภาพภูมิทัศน์ที่ปรับเปลี่ยนตามแนวทางวิธีการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

การปรับปรุงภูมิทัศน์ของถนนให้สวยงามเป็นพิเศษ
ควบคุมสาธารณูปโภค และป้ายให้เหมาะสม

การควบคุมความสูง และลักษณะหน้าตาของอาคาร

7) แหล่งศิลปกรรมประเภท ย่านชุมชนเก่า

แนวทางวิธีการด้านกายภาพในการลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์	
การศึกษาและกำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการลดผลกระทบ	ศึกษาประเมินคุณค่าและกำหนดขอบเขตย่านชุมชนเก่า เพื่อประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองแหล่งศิลปกรรม ศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่โดยรอบในการลดผลกระทบทางสายตา - สำหรับย่านที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมชัดเจนโดดเด่นจะต้องใช้กลไกในการอนุรักษ์คุณลักษณะทางกายภาพ เช่น การประกาศแหล่งศิลปกรรมคุ้มครอง การบูรณะปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดี ด้วยความร่วมมือกับเจ้าของอาคาร ซึ่งมักจะต้องการเงินลงทุนสนับสนุน ส่วนการควบคุมสามารถทำได้โดยกฎหมายท้องถิ่นในการห้ามก่อสร้าง ปรับปรุง ต่อเติม หรือซ่อมแซมอาคารจนเปลี่ยนรูปหรือเสียลักษณะดั้งเดิมที่มีคุณค่า - สำหรับย่านที่เป็นกลุ่มอาคารพื้นถิ่น การควบคุมลักษณะทางกายภาพเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อการรักษาบรรยากาศและเอกลักษณ์ แต่ความเข้มข้นของการควบคุมอาจลดระดับลง โดยใช้กฎหมายท้องถิ่นควบคุมความสูงและขนาดอาคารให้ใกล้เคียงกับอาคารเดิมอื่นๆ ส่วนลักษณะหน้าตาอาคารควรได้รับการพิจารณาก่อนการอนุญาตก่อสร้างโดยกรรมการของชุมชนร่วมกับท้องถิ่นให้ความเห็นชอบ เพื่อดำรงเอกลักษณ์ของย่านชุมชนนั้นๆ
หลักเกณฑ์ด้านความงามในสภาพแวดล้อม	ภูมิทัศน์ควรได้รับการปรับปรุงให้สวยงาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย แต่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน ที่แสดงลักษณะเฉพาะของสถานที่ที่ไม่เหมือนกับสถานที่อื่นๆ การควบคุมป้ายเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จะต้องมีการควบคุมป้ายอย่างเข้มงวด ภูมิทัศน์ถนนควรได้รับการปรับปรุงให้สวยงามเป็นพิเศษ โดยเฉพาะบริเวณถนนสายสำคัญของชุมชน ถนนแกน และเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างแหล่งศิลปกรรม และสถานที่สำคัญต่างๆ ควบคุมลักษณะและความหมายของอุปกรณ์ประกอบถนนเช่น เสาไฟฟ้า แสงสว่าง ป้ายชื่อถนน ป้ายบอกทาง ม้านั่ง สะพาน ทางเท้า และอื่น ควบคุมสาธารณูปโภคทั้งหลาย เช่น เสาไฟฟ้า เสาสัญญาณทั้งหลาย ห้ามไม่ให้สร้างในบริเวณที่เกะกะสายตาในย่านชุมชนเก่า

ภาพภูมิทัศน์ปัจจุบัน

ภาพภูมิทัศน์ที่ปรับเปลี่ยนตามแนวทางวิธีการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

การปรับปรุงภูมิทัศน์ของถนนให้สวยงามเป็นพิเศษ
ควบคุมสาธารณูปโภค และป้ายให้เหมาะสม
การควบคุมความสูง และลักษณะหน้าตาของอาคาร

4.2 หลักเกณฑ์วิธีการด้านการบริหารจัดการ

หลักเกณฑ์วิธีการด้านการบริหารจัดการเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นแนวทางในการนำหลักเกณฑ์วิธีการลดผลกระทบไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วยข้อเสนอแนะมาตรการทางด้านการออกกฎหมาย และการสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 มาตรการทางด้านกฎหมายและการบังคับใช้

- มาตรการทางด้านกฎหมายที่บังคับใช้อยู่แล้ว

มาตรการทางด้านกฎหมาย เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมากในการป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในด้านภูมิทัศน์ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าไม่สามารถทดแทนได้ จึงจำเป็นต้องใช้มาตรการเพื่อบังคับให้มีการดำเนินการอนุรักษ์คุณค่าภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมไว้ โดยมาตรการทางกฎหมายที่บังคับใช้อยู่แล้ว ที่สามารถนำมาใช้เพื่อป้องกันและลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ ประกอบด้วย

- 1) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535
- 2) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 (ผังเมืองรวม) (ผังเมืองเฉพาะ)
- 3) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (การประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม) (การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม)
- 4) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 (กฎกระทรวง/ข้อกำหนด) (เทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติท้องถิ่น)

5) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนา
กรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 (การประกาศเขต
พื้นที่เมืองเก่า)

- **มาตรการทางด้านกฎหมายที่เสนอแนะเพิ่มเติม**

นอกจากมาตรการด้านกฎหมายที่บังคับใช้อยู่แล้ว มาตรการด้าน
กฎหมายที่เสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเป็นมาตรการหลักที่สำคัญในการประกาศ
ความสำคัญของแหล่งศิลปกรรม คือ การจัดทำทะเบียนหรือการประกาศ
แหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์

- **การจัดทำทะเบียนหรือประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควร
อนุรักษ์**

โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เพื่อจัดทำทะเบียนแหล่งศิลปกรรมที่สำคัญและมีคุณค่า โดยสามารถประกาศ
ให้ครอบคลุมสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและภูมิทัศน์โดยรอบที่น่าจะได้รับผลกระทบ
และยังสามารถประกาศให้ครอบคลุมแหล่งศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร พื้นที่
หรือสภาพแวดล้อม เช่น เมืองเก่า และชุมชนโบราณ ที่ไม่เข้าข่ายการขึ้นทะเบียน
เป็นโบราณสถานอีกด้วย

กระบวนการจัดทำทะเบียนหรือประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควร
อนุรักษ์ สามารถเริ่มต้นดำเนินการโดยกรรมการระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลไกที่
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอยู่แล้ว คือ
คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด
(แต่งตั้งโดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ) โดยมีหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงานให้เกิดผลในทางปฏิบัติ
การอาศัยกลไกระดับท้องถิ่นดังกล่าวในการดำเนินการสำรวจ ประเมินคุณค่า
และเสนอให้คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
ทำการกลั่นกรอง จัดทำเป็นทะเบียนแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ในแต่ละ
ประเภท เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นผู้พิจารณา จะ

ช่วยให้การดำเนินการเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ทันทีทันที่ และครอบคลุมแหล่งศิลปกรรมของแต่ละพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง โดยเมื่อทำการจัดทำทะเบียนแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์แล้ว อาจอาศัยกลไกทางกฎหมาย ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (มาตรา 43 และ มาตรา 45) ในการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เฉพาะสำหรับเมืองเก่า เมืองโบราณ หรือแหล่งศิลปกรรมที่มีความสำคัญสูงยิ่งหลายแหล่งที่เกาะกลุ่มในภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ โดยต้องมีการประเมินคุณค่าและกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์และกำหนดมาตรการที่เข้มงวดขึ้นในการป้องกันผลกระทบด้านภูมิทัศน์ต่อไป หรืออาจดำเนินการโดยอาศัยมติคณะรัฐมนตรีในการประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ควบคู่กับการกำหนดมาตรการอย่างอ่อนในระยะเริ่มต้น ในการป้องกันผลกระทบภูมิทัศน์ เช่น การกำหนดบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบ ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม ควบคุมการก่อสร้างต่อเติมอาคาร และควบคุมป้าย เป็นต้น

การจัดทำทะเบียนหรือประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ดังกล่าว จะเป็นมิติใหม่ในความพยายามคุ้มครองแหล่งศิลปกรรมทั่วประเทศ ซึ่งจะมีประโยชน์ในการควบคุมการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ไปในทางที่มีผลกระทบด้านลบ โดยการประกาศทางตรงและทางอ้อมให้ได้ทราบ เพื่อหลีกเลี่ยงการจะดำเนินการที่ก่อให้เกิดผลกระทบ หรือเลือกดำเนินการด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง

นอกจากผลทางด้านกฎหมายในการคุ้มครองแหล่งศิลปกรรมแล้ว การประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งนำไปสู่การสร้างความรู้ความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมในวงกว้าง โดยเป็นการแสดงถึงการยอมรับ ส่งเสริม และสนับสนุนความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจากภาครัฐ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้สาธารณะรับรู้ถึงการยอมรับความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม อีกทั้งกระบวนการสำรวจ ศึกษา แจกแจงความสำคัญและคุณค่าแหล่งศิลปกรรมตามกลุ่มประเภทที่กำหนด เพื่อ

เสนอให้ทำการประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์นั้น เป็นกระบวนการที่จัดทำในระดับท้องถิ่น ซึ่งสามารถส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง โดยการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ที่ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เป็นการกระจายความรับผิดชอบสู่ทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธกิจร่วม

การกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ของแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะมาตรการควบคุมการก่อสร้างอาคารภายในบริเวณและขอบเขตโดยรอบแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ที่ได้รับการประกาศเพื่อป้องกันผลกระทบด้านภูมิทัศน์ มีดังนี้

1) ภายในบริเวณพื้นที่ที่ประกาศเป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ และภายในระยะ 100 เมตร โดยรอบแหล่งศิลปกรรม หากจะดำเนินการก่อสร้างหรือต่อเติมอาคาร อนุญาตให้อาคารมีความสูงได้ไม่เกิน 9 เมตร หรือมีพื้นที่รวมกันทุกชั้น หรือชั้นใดชั้นหนึ่งในหลังเดียวกัน ไม่เกิน 1,000 ตารางเมตร

2) ภายในระยะระหว่าง 100 ถึง 300 เมตร โดยรอบแหล่งศิลปกรรม หากจะดำเนินการก่อสร้างหรือต่อเติมอาคาร อนุญาตให้อาคารมีความสูงได้ไม่เกิน 12 เมตร หรือมีพื้นที่รวมกันทุกชั้น หรือชั้นใดชั้นหนึ่งในหลังเดียวกัน ไม่เกิน 1,000 ตารางเมตร

3) ภายในระยะระหว่าง 300 เมตร ถึง 1 กิโลเมตร โดยรอบแหล่งศิลปกรรม หากจะดำเนินการก่อสร้างหรือต่อเติมอาคารที่มีความสูงเกิน 23 เมตร หรือมีพื้นที่รวมกันทุกชั้น หรือชั้นใดชั้นหนึ่งในหลังเดียวกัน ตั้งแต่ 4,000 ตารางเมตร ขึ้นไป จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยให้คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นในด้านผลกระทบทางภูมิทัศน์ และเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อไป ในกรณีที่คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม พิจารณาแล้ว

46

ภาพที่ 4.1 กระบวนการ มาตรการ และกลไกในการจัดทำทะเบียนหรือประกาศแหล่งศิลปกรรม
อันครอนรัักษ์

รายละเอียดข้อเสนอแนะการใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อป้องกัน และลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์สำหรับแหล่งศิลปกรรมแต่ละประเภท มีดังนี้

1) อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถาน หลักเมือง

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
พ.ร.บ.โบราณสถานฯ ใช้เป็นหลักในการขึ้นทะเบียนและการกำหนดเขตโบราณสถาน ข้อจำกัดคือ กฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวดเฉพาะในเขตโบราณสถานที่กำหนดเท่านั้น	กรมศิลปากร
<u>กฎกระทรวงผังเมืองรวม</u> ประสานงานกับท้องถิ่นผู้จัดทำผังเมืองรวมให้กำหนดเขตโดยรอบอนุสาวรีย์และบริเวณที่มีผลกระทบให้จำกัดกิจกรรมอนุญาตเฉพาะที่เหมาะสม จำกัด FAR และความสูงอาคารเพื่อป้องกันอาคารสูงใหญ่ที่อาจเกิดผลกระทบทางสายตา	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบจัดทำผังเมืองรวม
<u>พ.ร.บ.ผังเมืองเฉพาะ</u> หากบริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์และอนุสรณ์สถานเป็นจุดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจหรือการท่องเที่ยวเป็นพิเศษ เห็นควรให้มีการจัดทำผังเมืองเฉพาะบริเวณอนุสาวรีย์และบริเวณต่อเนื่องที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจยังคงดำเนินไปด้วยดีพร้อมกับคงคุณค่าของอนุสาวรีย์นั้นอยู่ได้	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ กรมโยธาธิการและผังเมือง
<u>การประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม</u> ประกาศให้อนุสาวรีย์และอนุสรณ์สถานเป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ กำหนดขอบเขตบริเวณโดยรอบที่ได้รับผลกระทบทางสายตา ประกาศให้ทราบทั่วกันในชั้นต้น ในขั้นต่อไปประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และมีข้อกำหนดควบคุม การก่อสร้างอาคารและการประกอบกิจกรรม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
<u>การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม</u> ตรวจสอบโครงการที่อาจทำให้เกิดผลกระทบอย่างเข้มงวด โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อให้ที่ปรึกษาผู้ทำรายงานปฏิบัติตามกำหนดหลักเกณฑ์ว่าหากโครงการพัฒนาอยู่ในระยะที่อาจเกิดผลกระทบต่อแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ หรือโบราณสถาน จะมีการให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพิจารณาในรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
เทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติท้องถิ่น ควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตพื้นที่โดยรอบ กำหนดประเภท ขนาด ความสูง มวลอาคาร และระยะถอยร่นในกรณีจำเป็น ควบคุมลักษณะอาคารให้สอดคล้อง ไม่ขัดแย้งกับลักษณะเด่นหรือยุคสมัยของอนุสาวรีย์	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ

2) วัด วัดร้าง ศาสนสถาน

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
พ.ร.บ.โบราณสถานฯ ใช้เป็นหลักในการขึ้นทะเบียนและการกำหนดเขตโบราณสถาน ข้อจำกัดคือ กฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวดเฉพาะในเขตโบราณสถานที่กำหนดเท่านั้น	กรมศิลปากร
กฎกระทรวงผังเมืองรวม ประสานงานกับท้องถิ่นผู้จัดทำผังเมืองรวม ให้กำหนดเขตโดยวัดและศาสนสถาน และบริเวณที่มีผลกระทบให้จำกัดกิจกรรม อนุญาตเฉพาะที่เหมาะสม จำกัด FAR และความสูงอาคารเพื่อป้องกันอาคารสูงใหญ่ที่อาจเกิดผลกระทบทางสายตา ซึ่งในระดับผังเมืองรวม น่าจะจำกัดอยู่เพียงวัดใหญ่ที่เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญยิ่งยวดระดับเมืองเท่านั้น ส่วนวัดที่มีความสำคัญรองลงมาอาจไม่ได้รับการครอบคลุมในผังเมืองรวม	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ จัดทำผังเมืองรวม
พ.ร.บ.ผังเมืองเฉพาะ หากวัดและศาสนสถานนั้น เป็นแหล่งศิลปกรรมขนาดใหญ่ หรือเกาะกลุ่มกันอยู่ในพื้นที่ขนาดใหญ่ มีความสำคัญเป็นพิเศษ ตั้งอยู่ในจุดที่สำคัญของเมืองและอาจเกิดผลกระทบ ควรให้มีการจัดทำผังเมืองเฉพาะบริเวณที่สำคัญและบริเวณต่อเนื่องที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้กิจกรรมของเมืองยังคงดำเนินไปได้ด้วยดีพร้อมกับคงคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมนั้นได้	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ กรมโยธาธิการและ ผังเมือง
การประกาศแหล่งศิลปกรรมอันครนวนุรักษ์และประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ประกาศให้วัด วัดร้าง ศาสนสถาน เป็นแหล่งศิลปกรรมอันครนวนุรักษ์ กำหนดขอบเขตบริเวณโดยรอบที่ได้รับผลกระทบทางสายตา ประกาศให้ทราบทั่วกันในชั้นต้น ในขั้นต่อไปประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และมีข้อกำหนดควบคุมการก่อสร้างอาคารและการประกอบกิจกรรม	สำนักงานนโยบายและ แผนทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบโครงการที่อาจทำให้เกิดผลกระทบอย่างเข้มงวด โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อให้ที่ปรึกษาผู้ทำรายงานปฏิบัติตาม กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ว่าหากโครงการพัฒนาอยู่ในระยะที่อาจเกิดผลกระทบต่อแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์หรือโบราณสถาน จะมีการให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพิจารณาในรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติท้องถิ่น ควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตพื้นที่โดยรอบ กำหนดประเภท ขนาด ความสูงและมวลอาคาร ในกรณีจำเป็นควบคุมลักษณะอาคารให้สอดคล้อง ไม่ขัดแย้งกับลักษณะเด่นหรือยุคสมัยของวัด ศาสนสถานที่เป็นแหล่งศิลปกรรมสำคัญ	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ

3) พิพิธภัณฑสถานสถาปัตยกรรม พระราชวัง

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
พ.ร.บ.โบราณสถานฯ ใช้เป็นหลักในการขึ้นทะเบียนและการกำหนดเขตโบราณสถาน ข้อจำกัดคือ กฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวดเฉพาะในเขตโบราณสถานที่กำหนดเท่านั้น	กรมศิลปากร
พ.ร.บ.ผังเมืองเฉพาะ หากพิพิธภัณฑสถานสถาปัตยกรรม พระราชวัง นั้นเป็นแหล่งศิลปกรรมขนาดใหญ่ หรือเกาะกลุ่มกันอยู่ในพื้นที่ขนาดใหญ่ มีความสำคัญเป็นพิเศษ ตั้งอยู่ในจุดที่สำคัญของเมืองและอาจเกิดผลกระทบ ควรให้มีการจัดทำผังเมืองเฉพาะบริเวณกลุ่มอาคารที่สำคัญและบริเวณต่อเนื่องที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้กิจกรรมของเมืองยังคงดำเนินไปได้ด้วยดีพร้อมกับคงคุณค่าของกลุ่มอาคารนั้นได้	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ กรมโยธาธิการและผังเมือง
การประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ประกาศให้อาคาร พิพิธภัณฑสถานสถาปัตยกรรม พระราชวัง เป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ กำหนดขอบเขตบริเวณโดยรอบที่ได้รับผลกระทบทางสายตา ประกาศให้ทราบทั่วกันในชั้นต้น ในชั้นต่อไปประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และมีข้อกำหนดควบคุมการก่อสร้างอาคารและการประกอบกิจกรรม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบโครงการที่อาจทำให้เกิดผลกระทบอย่างเข้มงวด โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อให้ที่ปรึกษาผู้ทำรายงานปฏิบัติตาม กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ว่าหากโครงการพัฒนาอยู่ในระยะที่อาจเกิดผล กระทบต่อแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์หรือโบราณสถาน จะมีการให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพิจารณาการศึกษาในรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติท้องถิ่น ควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตพื้นที่โดยรอบ กำหนดประเภท ขนาด ความสูงและมวลอาคาร ในกรณีจำเป็นควบคุมลักษณะอาคารให้สอดคล้อง ไม่ขัดแย้งกับลักษณะเด่นหรือยุคสมัยของวัด ศาสนสถานที่เป็นแหล่งศิลปกรรมสำคัญ	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ

4) แหล่งโบราณคดีทั้งที่ขุดค้นแล้วและยังไม่ได้ขุดค้น โบราณวัตถุ เทาเผาโบราณ

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
พ.ร.บ.โบราณสถานฯ ใช้เป็นหลักในการขึ้นทะเบียนและกำหนดเขตโบราณสถานของแหล่งโบราณคดีเหล่านี้ ทั้งที่ขุดค้นแล้วและยังไม่ได้ขุดค้น ข้อจำกัดคือ กฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวดเฉพาะในเขตโบราณสถานที่กำหนดเท่านั้น	กรมศิลปากร
กฎกระทรวงผังเมืองรวม สำหรับแหล่งศิลปกรรมประเภทที่ครอบคลุมพื้นที่บริเวณกว้างและยังกำหนดตำแหน่งให้แน่นอนไม่ได้ เพราะยังต้องอาศัยการสันนิษฐานหรือพิสูจน์หรือขุดค้นตามหลักวิชาโบราณคดี อาจต้องอาศัยการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยกฎหมายผังเมือง เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ทำให้บริเวณถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างถาวร โดยการอนุญาตให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเบาบาง เช่น กำหนดให้เป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยเท่านั้น	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบจัดทำผังเมืองรวม
พ.ร.บ.ผังเมืองเฉพาะ หากแหล่งโบราณคดีนั้น เป็นแหล่งศิลปกรรมขนาดใหญ่ หรือเกาะกลุ่มกันอยู่ในพื้นที่ขนาดใหญ่ มีความสำคัญเป็นพิเศษ ตั้งอยู่ในจุดที่สำคัญของเมืองและอาจเกิดผลกระทบ ควรให้มีการจัดทำผังเมืองเฉพาะบริเวณที่สำคัญและบริเวณต่อเนื่องที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้กิจกรรมของเมืองยังคงดำเนินไปได้ด้วยดีพร้อมกับคงคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมนั้นได้	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบกรมโยธาธิการและผังเมือง

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
การประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ประกาศให้แหล่งโบราณคดีที่ขุดค้นแล้วและยังไม่ได้ขุดค้นโบราณวัตถุ เตาเผาโบราณ เป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ กำหนดบริเวณขอบเขตบริเวณโดยรอบที่ได้รับผลกระทบทางสายตา ประกาศให้ทราบทั่วกันในชั้นต้น ในชั้นต่อไปประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และมีข้อกำหนดควบคุมการก่อสร้างอาคารและการประกอบกิจกรรม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบโครงการที่อาจทำให้เกิดผลกระทบอย่างเข้มงวด โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อให้ที่ปรึกษาผู้ทำรายงานปฏิบัติตาม กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ว่าหากโครงการพัฒนาอยู่ในระยะที่อาจเกิดผลกระทบต่อแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์หรือโบราณสถาน จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพิจารณาในรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติท้องถิ่น ควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตพื้นที่โดยรอบ กำหนดประเภท ขนาด ความสูงและมวลอาคาร สอดส่องควบคุมการรุกล้ำพื้นที่แหล่งศิลปกรรมที่ยังไม่ได้รับการขุดค้น	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ

5) ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
พ.ร.บ.โบราณสถานฯ ใช้เป็นหลักในการขึ้นทะเบียนและกำหนดเขตโบราณสถาน และอุทยานประวัติศาสตร์ ข้อจำกัดคือ กฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวดเฉพาะในเขตโบราณสถานที่กำหนดเท่านั้น ปัญหาผลกระทบทางสายตาในเขตอุทยานมักไม่มี เพราะได้รับการดูแลควบคุมอย่างเคร่งครัด ปัญหาที่เกิดขึ้นมักอยู่บริเวณเมืองปัจจุบันที่พัฒนาอยู่ติดเขตรอยต่อหรือตะเข็บ ที่มักไม่ได้รับการควบคุม ทำให้เกิดการพัฒนาก่อสร้างใหม่ๆ ที่รบกวนหรือคุกคามคุณค่าเมืองโบราณและอุทยานประวัติศาสตร์เนื่องจากเกิดความขัดแย้งทางด้านกิจกรรม หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการขาดระเบียบ รกรุงรัง	กรมศิลปากร

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
กฎกระทรวงผังเมืองรวม ประสานงานกับท้องถิ่นผู้จัดทำผังเมืองรวม ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษในการจัดทำผังเมืองรวมของเมืองปัจจุบันที่ต่อเนื่องอยู่กับเมืองโบราณหรืออุทยานประวัติศาสตร์ อนุญาตเฉพาะกิจกรรมที่เหมาะสม จำกัด FAR และความสูงอาคารเพื่อป้องกันอาคารสูงใหญ่ที่อาจเกิดผลกระทบทางสายตา ให้พิจารณาพื้นที่เพื่อการขยายตัวของเมืองปัจจุบันให้เหมาะสมเป็นพิเศษ ไม่ไปรบกวนเมืองโบราณหรือซ้อนทับกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่อาจอยู่ในบริเวณใกล้เคียง	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบจัดทำผังเมืองรวม
พ.ร.บ.ผังเมืองเฉพาะ ควรให้เมืองปัจจุบันที่อยู่ติดหรือคาบเกี่ยวกับเมืองโบราณ หรืออุทยานประวัติศาสตร์ทุกเมือง จัดทำผังเฉพาะส่วนสำคัญของเมืองและส่วนที่อยู่ต่อเนื่องกับเมืองโบราณหรืออุทยาน เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจยังคงดำเนินไปด้วยดีพร้อมกับคงคุณค่าของเมืองโบราณนั้นอยู่ได้อย่างส่งเสริมเกื้อกูลกันโดยไม่ทำให้เกิดความขัดแย้ง	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ กรมโยธาธิการและผังเมือง
การประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ประกาศให้ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ กำหนดขอบเขตบริเวณโดยรอบที่ได้รับผลกระทบทางสายตา ประกาศให้ทราบทั่วกันในชั้นต้น ในชั้นต่อไปประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และมีข้อกำหนดควบคุมการก่อสร้างอาคารและการประกอบกิจกรรม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบโครงการที่อาจทำให้เกิดผลกระทบอย่างเข้มงวด โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อให้ที่ปรึกษาผู้ทำรายงานปฏิบัติตาม กำหนดหลักเกณฑ์ว่าหากโครงการพัฒนาอยู่ในระยะที่อาจเกิดผลกระทบต่อแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ หรือโบราณสถาน จะมีการให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพิจารณาในรายงานผลการศึกษากะทบสิ่งแวดล้อม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติท้องถิ่น ควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตพื้นที่เมืองปัจจุบันอย่างระมัดระวัง กำหนดประเภท ขนาด ความสูง มวลอาคาร และระยะถอยร่น ในกรณีจำเป็น ควบคุมลักษณะอาคารให้สอดคล้อง ไม่ขัดแย้งกับลักษณะเด่นหรือยุคสมัยของเมืองโบราณหรืออุทยานประวัติศาสตร์	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ

คู่มือแนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์

53

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
กฎกระทรวง/ข้อกำหนด ควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตควบคุมอาคารที่ประกาศตาม พ.ร.บ. ควบคุมอาคาร อย่างระมัดระวัง กำหนดประเภท ขนาด ความสูงและมวลอาคาร ควบคุมป้ายอาคารและป้ายโฆษณา	คณะกรรมการควบคุมอาคาร ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ
เทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติท้องถิ่น ควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตพื้นที่เมืองอย่างระมัดระวัง กำหนดประเภท ขนาด ความสูงและมวลอาคาร ในกรณีจำเป็น ควบคุมลักษณะอาคารให้สอดคล้อง ไม่ขัดแย้งกับลักษณะเด่นหรือยุคสมัยของเมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ
การประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่า วางนโยบาย กำหนดขอบเขตพื้นที่ จัดทำแผนแม่บท แนวทาง แผนปฏิบัติการ และมาตรการต่างๆ	คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า

7) แหล่งศิลปกรรมประเภท ย่านชุมชนเก่า

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
กฎกระทรวงผังเมืองรวม ประสานงานกับท้องถิ่นผู้จัดทำผังเมืองรวม ให้กำหนดเขตโดยรอบย่านชุมชนเก่าและบริเวณที่มีผลกระทบ ให้จำกัดกิจกรรม อนุญาตเฉพาะที่เหมาะสม จำกัด FAR และความสูงอาคารเพื่อป้องกันอาคารสูงใหญ่ที่อาจเกิดผลกระทบทางสายตา	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ จัดทำผังเมืองรวม
พ.ร.บ.ผังเมืองเฉพาะ ย่านชุมชนเก่า ควรได้รับการจัดทำผังเฉพาะ เพื่อรักษาวิถีชีวิตชุมชนที่ยั่งยืนพร้อมกับคงคุณค่าของย่านนั้นอยู่ได้	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ กรมโยธาธิการและการผังเมือง
การประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ประกาศให้ย่านชุมชนเก่า เป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ กำหนดขอบเขตบริเวณโดยรอบที่ได้รับผลกระทบทางสายตา ประกาศให้ทราบทั่วกันในชั้นต้น ในขั้นต่อไปประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และมีข้อกำหนดควบคุมการก่อสร้างอาคาร	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตรการทางด้านกฎหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบโครงการที่อาจทำให้เกิดผลกระทบอย่างเข้มงวด โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อให้ที่ปรึกษาผู้ทำรายงานปฏิบัติตาม กำหนดหลักเกณฑ์ว่าหากโครงการพัฒนาอยู่ในระยะที่อาจเกิดผลกระทบต่อย่านชุมชนเก่า แหล่งศิลปกรรมอันควรรักษา และโบราณสถาน จะมีการให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการพิจารณาในรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กฎกระทรวง/ข้อกำหนด ควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตควบคุมอาคารที่ประกาศตาม พ.ร.บ. ควบคุมอาคาร อย่างระมัดระวัง กำหนดประเภท ขนาด ความสูง มวลอาคาร และระยะถอยร่น ควบคุมป้ายอาคารและป้ายโฆษณา	คณะกรรมการควบคุมอาคาร ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ
เทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติท้องถิ่น ควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตย่านชุมชนเก่าอย่างระมัดระวัง กำหนดประเภท ขนาด ความสูง มวลอาคาร และระยะถอยร่น ให้สอดคล้องกับลักษณะเดิม ในกรณีจำเป็น ควบคุมลักษณะหน้าตาอาคารให้ไม่ขัดแย้งกับลักษณะเด่นหรือยุคสมัยย่านชุมชนเก่า	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ

จากรายละเอียดข้อเสนอแนะการใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อป้องกันและลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์สำหรับแหล่งศิลปกรรมแต่ละประเภทข้างต้น สามารถสรุปมาตรการด้านกฎหมายเพื่อป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในด้านภูมิทัศน์ตามประเภทแหล่งศิลปกรรมได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 มาตรการด้านกฎหมายเพื่อป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในด้านภูมิทัศน์ตามประเภทแหล่งศิลปกรรม

มาตรการด้านกฎหมาย		หน่วยงานรับผิดชอบ	ประเภทแหล่งศิลปกรรม		
			ชุมชนโบราณ เมืองโบราณ อุทยานประวัติศาสตร์	เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์	อำเภุนูนงำ
1) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535		กรมศิลปากร	ทำการขออนุญาตและทำการขุดแต่งเขตโบราณสถาน ในเขตโบราณสถานที่มีกำหนดทำขึ้น	ข้อจำกัดข้อกำหนดควบคุมอย่างเข้มงวดเฉพาะ	-
2) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518	ผังเมืองรวม	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ จัดทำผังเมืองรวม	- จัดทำผังเมืองรวมปัจจุบันต้องระบุส่วนที่อยู่ในเมืองปัจจุบันหรืออุทยานประวัติศาสตร์/บริเวณที่เมืองเก่าและเมืองปัจจุบันซ้อนทับกัน - จำกัดกิจกรรม อนุญาตเฉพาะที่เฉพาะ - จำกัด FAR - จำกัดความสูงของอาคาร - พิจารณาความเหมาะสมของอาคารด้วยตนเอง		- กำหนดเขตเงาอาคารและบริเวณที่ได้รับผลกระทบ - จำกัดกิจกรรม อนุญาตเฉพาะที่เฉพาะ - จำกัด FAR - จำกัดความสูงของอาคาร
	ผังเมืองเฉพาะ	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ กรมโยธาธิการและผังเมือง	ให้เมืองปัจจุบันที่อยู่ติดหรือติดกันเกี่ยวกับเมืองโบราณหรืออุทยานประวัติศาสตร์ร่วมกันจัดทำผังเมืองเฉพาะ สำคัญเมืองและส่วนที่อยู่ติดเมืองกับเมืองโบราณหรืออุทยานฯ เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจยังคงดำเนินไปได้ด้วยดีร่วมกับโครงสร้างเมืองโบราณนั้นอยู่ได้อย่างสัมพันธ์กันโดยไม่ให้เกิดความขัดแย้ง	ให้เมืองเก่า เมืองประวัติศาสตร์ร่วมกันจัดทำผังเมืองเฉพาะ เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจยังคงดำเนินไปได้ด้วยดีร่วมกับโครงสร้างเมืองเก่านั้นอยู่ได้อย่างสัมพันธ์กันโดยไม่ให้เกิดความขัดแย้ง	อำเภุนูนงำ ควรได้รับการจัดทำผังเมือง เพื่อรักษาวิถีชีวิตชุมชนที่มีอยู่เดิมพร้อมทั้งคงคุณค่าของย่านนั้นให้อยู่ได้
3) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	การประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ คุ้มครองอันควรอนุรักษ์ คุ้มครองสิ่งแวดล้อม	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		ประกาศเป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ และกำหนดมาตรการบังคับในการคุ้มครองแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ	
4) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522	การประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม		- กำหนดบริเวณหรือขอบที่ได้รับผลกระทบทางสายตา - ประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองพิเศษ โดยกำหนดกฎเกณฑ์ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมหรือขอบรั้วสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม - กำหนดควบคุมการก่อสร้างให้มีรูปแบบที่สอดคล้อง		
	การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม		- กำหนดขนาดและประเภทโครงการที่เข้าข่ายต้องทำการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม - วิธีการในการศึกษา - เกณฑ์ในการพิจารณาการรายงานให้ดำเนินการพิจารณาหาผู้มีอิทธิพลต่อแหล่งศิลปกรรม		อำเภุนูนงำ
	กฎกระทรวงชี้กำหนด	คณะกรรมการควบคุมอาคาร ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ	- ควบคุมการก่อสร้างอาคาร - ควบคุมลักษณะอาคาร - ควบคุมป้ายอาคารและป้ายโฆษณา		
5) พระราชบัญญัติการรับฟังความคิดเห็นการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและเมืองเก่า พ.ศ. 2546	เทศบัญญัติท้องถิ่น	ท้องถิ่นผู้รับผิดชอบ	- ควบคุมการก่อสร้างในเขตพื้นที่ครอบ - กำหนดประเภท ขนาด ความสูง มวยหาค ระยะเวลา - ควบคุมลักษณะอาคารให้สอดคล้องกับลักษณะเด่นหรือสัญลักษณ์ของแหล่งศิลปกรรม - ควบคุมป้ายอาคารและป้ายโฆษณา		
	การประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่า	คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี		- วางนโยบาย - กำหนดขอบเขตพื้นที่ - จัดทำแผนแม่บท แนวทาง แผนปฏิบัติการ และมาตรการต่างๆ	-

ตารางที่ 4.1 มาตรการด้านกฎหมายเพื่อป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (ต่อ)

มาตรการด้านกฎหมาย		หน่วยงานรับผิดชอบ	ประเภทแหล่งศิลปกรรม			
			อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน สถาน หลัเมือง	วัด วัดร้าง ศาสนสถาน	พิพิธภัณฑ์ สถาปัตยกรรม พระราชวัง	แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ โบราณโบราณ
1) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518
		พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518
2) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518
		พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2518
3) พระราชบัญญัติสิ่งสิ่งและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2535
		พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2535
4) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2522
		พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2522
5) พระราชบัญญัติโบราณวัตถุและ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535
		พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2504 และ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2535

4.2.2 การสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วม

• สภาพปัญหาและสาเหตุ

การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม มีระเบียบ มีความหมายเหมาะสมกับคุณค่าทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างรัฐกับคนในสังคม ความเชื่อที่ว่ารัฐมีหน้าที่ดูแล ปกป้องคุณค่าดังกล่าวโดยฝ่ายเดียวนั้นย่อมเป็นไปได้ในความเป็นจริง การพิทักษ์รักษาคุณภาพของสภาพแวดล้อมนั้นเป็นเรื่องของทุกคนในสังคมที่จะต้องช่วยกันสอดส่องดูแลรักษา ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างรัฐกับคนในสังคม จึงจะสามารถจัดการรักษาสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่น่าพอใจได้

คนส่วนใหญ่ชอบและชื่นชมสภาพแวดล้อมที่สวยงาม มีระเบียบ มีอัตลักษณ์ และมีคุณค่า แต่สภาพแวดล้อมต่างๆ ไปของเรากลับไม่อยู่ในสภาพที่น่าพอใจ แม้แต่สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าเช่นแหล่งศิลปกรรม ที่เป็นมรดกของชาติก็เสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ หลายคนให้เหตุผลว่า ที่มีสภาพปัญหาเช่นนี้เป็นเพราะสาเหตุหลัก ดังนี้

- นิสัยคนที่ไม่เป็นระเบียบวินัย
- ความไม่สนใจ ไม่เข้าใจ ขาดความตระหนักรู้ (Awareness) ในคุณค่าของวัฒนธรรม
- ไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Belongingness) ท้องถิ่นที่มีคุณค่า
- ชุมชนอ่อนแอ ขาดภาวะการเป็นผู้นำ (Leadership)
- เป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานภาครัฐ ไม่ใช่หน้าที่ของประชาชน
- ทักษะคติในทางลบที่มีต่อการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ของหน่วยงานรัฐ

- **แนวคิดการเสริมสร้างความสนใจ ความเข้าใจ และความตระหนักรู้และการแก้ไขทัศนคติในทางลบที่มีต่อการดำเนินงานของรัฐ**

ความตระหนักรู้ (Awareness) ถึงคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมและภูมิทัศน์โดยรอบเป็นสิ่งเสริมสร้างขั้นได้ในสังคม การกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญ โดยการให้เห็นถึงผลประโยชน์ใกล้ตัว (Immediate Benefit) ที่ได้รับจากการคุ้มครองสภาพแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมและเกิดเป็นจุดสนใจทางด้านการท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นในระยะยาว เป็นกลไกที่ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งเป็นสาเหตุหลักประการหนึ่งของสภาพแวดล้อมได้ด้วย

นอกจากนี้การมีผลเสียหรือเสียผลประโยชน์ใกล้ตัวโดยตรง (Immediate Interest) ต่อตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล จะเป็นวิธีจูงประกายให้เกิดความสนใจในเบื้องต้น อันจะเป็นการนำไปสู่การหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นว่าจะมีผลกระทบในทางบวกหรือลบมาถึงตนและพวกพ้องอย่างไร และพัฒนาไปสู่การถกเถียงสร้างความคิดเห็นในกลุ่ม และนำไปสู่ความต้องการที่จะมีสิทธิ์ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการเพื่อที่จะปกป้องผลประโยชน์ของตนไม่ให้ลดลงหรือเสียไป หรือสนับสนุนให้เกิดสภาพที่ตนจะมีโอกาสจะได้ผลประโยชน์มากขึ้นกว่าเดิม ดังเช่นในสถานการณ์ที่ประชาชนหรือชุมชนอยู่ในสถานะที่อาจเสียประโยชน์ เช่น อยู่ในเขตเวนคืนหรือขึ้นทะเบียนโบราณสถาน จะเกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เกิดอำนาจต่อรอง มีความพยายามของกลุ่มหรือบุคคลที่จะหาข้อมูลที่ละเอียดให้มากที่สุด ไม่ว่าจะหายากเพียงใด

จึงสรุปได้ว่า หากต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ก็ควรพยายามเปลี่ยนทัศนคติจากที่รู้สึกว่าจะแต่ละคนเป็นเพียงคนทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้อง กับแหล่งศิลปกรรมหรือการอนุรักษ์ ไม่เห็นประโยชน์ว่าจะทำให้ชีวิตประจำวันของตนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรให้เป็นทัศนคติที่ว่า ทุกคนเป็นเจ้าของมรดกทาง

วัฒนธรรมของชาติต้องได้รับผลกระทบไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้น ตนจึงร่วมเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ด้วย จึงมีสิทธิ์ที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

• แนวทางการสร้างความตระหนักรู้ จิตสำนึก และการมีส่วนร่วม

การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม คือการทำให้บุคคลตระหนักและเห็นคุณค่า รวมทั้งผลกระทบจากการทำกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม นอกจากนี้ ยังเป็นการทำให้ตระหนักว่าทุกคนเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมของชาติต้องได้รับผลกระทบไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้น ตนจึงร่วมเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ด้วย การสร้างจิตสำนึกที่ดีโดยปลูกฝังให้ทุกคนตระหนักถึงปัญหาโดยการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญและคุณค่าของภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประกอบกับการแสดงการยอมรับ ส่งเสริม และสนับสนุนความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจากภาครัฐ และการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายเพื่อกระจายความรับผิดชอบสู่ทุกภาคส่วน จึงมีความสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

แนวทางการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มีดังนี้

- 1) การให้การศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนโดยทั่วไป เพื่อให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ความตระหนักรู้ (Awareness) ถึงคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมและภูมิทัศน์โดยรอบเป็นสิ่งที่เสริมสร้างขึ้นได้ในสังคม การกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญ โดยการให้เห็นถึงผลประโยชน์ใกล้ตัว (Immediate Benefit) ที่ได้รับการคุ้มครองสภาพแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม และเกิดเป็นจุดสนใจทางด้านการท่องเที่ยวซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นในระยะยาว

เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สมควรนำมาใช้ร่วมกับการวางแผนควบคุมการพัฒนาที่เหมาะสม เพราะเป็นกลไกที่ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งเป็นสาเหตุหลักประการหนึ่งของสภาพแวดล้อมได้ด้วย โดยการจัดกิจกรรมและการประชาสัมพันธ์ อาทิ การจัดสัมมนา การจัดประชุมเชิงวิชาการ การจัดอบรม การจัดนิทรรศการ และการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสารผ่านทางช่องทางต่างๆ รวมทั้งสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการรักษามรดกภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งจะกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้มากขึ้น

2) การยอมรับ ส่งเสริม และสนับสนุนความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นการกระตุ้นให้สาธารณะรับรู้ถึงการยอมรับความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจากภาครัฐ หรือผนวกเข้ากับการยอมรับในระดับนานาชาติ ตัวอย่างเช่น การขึ้นทะเบียนภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้อง การประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ การกำหนดให้มีวันอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การเผยแพร่ข่าวสารตัวอย่างโครงการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม การจัดกิจกรรมรณรงค์ด้านการพิทักษ์รักษามรดกภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องดังเช่นมรดกของชาติประเภทอื่น

3) การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ที่ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เป็นการกระจายความรับผิดชอบสู่ทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธกิจร่วม นอกจากเป็นการกระตุ้นให้ภาคส่วนต่างๆ รับรู้ถึงหน้าที่ในการร่วมอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแล้ว ยังช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน สร้างความหวงแหนและความภาคภูมิใจเมื่อได้ร่วมกันพิทักษ์หรืออนุรักษ์คุณค่านั้นไว้

5 แนวทางและกลไกในการปฏิบัติเพื่อแก้ไข ปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

การเสนอแนะแนวทางและกลไกในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหานาภาพรวมของประเทศ เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินงานในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณา กำหนดนโยบาย ตลอดจนการบริหารจัดการ เพื่อป้องกันและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรม มีดังนี้ (ภาพที่ 5.1)

5.1 การผนวกไว้ในยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

การผนวกการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเข้าไว้ในยุทธศาสตร์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ สามารถอาศัยกลไก หน่วยงานระดับชาติ 2 หน่วยงานหลัก คือ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมศิลปากร ในการผลักดันยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์ และแผนงาน/โครงการ ตลอดจนกำหนดมาตรการในการควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหาคการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมทั้งวางแผนการอนุรักษ์เฉพาะพื้นที่ ในกรณีพื้นที่ที่มีความสำคัญระดับชาติต้องศึกษาผลกระทบ กำหนดพื้นที่ควบคุม และกำหนดมาตรการคุ้มครองไว้

สำนักงานจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบายและโครงการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม รวมไปถึงการกำหนดแนวทาง แผนปฏิบัติการ และมาตรการในการควบคุม ป้องกัน

และแก้ไขปัญหาการอนุรักษ์ โดยมีคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ซึ่งเป็นคณะอนุกรรมการภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ทำหน้าที่กำกับดูแล นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น และอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ประจำจังหวัด ทำหน้าที่หลักในการสนับสนุนการดำเนินงานประสานงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในท้องถิ่น การผนวก การอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเข้าไปใน ยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน จะทำให้สามารถผลักดันการอนุรักษ์ภูมิทัศน์ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมไปสู่การปฏิบัติได้ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เนื่องจากมี กลไกระดับท้องถิ่นรองรับอยู่แล้ว นอกจากนี้ ในการผลักดันไปสู่การปฏิบัติ ควร มุ่งเน้นสร้างกลยุทธ์ที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าเชิงทัศน์ของสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมให้ชัดเจน เนื่องจากประเด็นคุณค่าเชิงทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นประเด็นที่มักถูกละเลยและต้องอาศัยมาตรการในการป้องกันและควบคุม จึงจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการแก้ไข ซึ่งอาจไม่ทันการณ์และมักทำได้ยาก และไม่มีประสิทธิภาพ

กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงวัฒนธรรมที่มีพันธกิจหลักใน การปกป้องและคุ้มครองมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติทุกแขนง โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูล บริหารจัดการ ตลอดจนเสนอออกกฎหมายในการคุ้มครอง มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และมีสำนักศิลปากรหน่วยต่างๆ ที่ตั้งอยู่ใน ภูมิภาค ทำหน้าที่เป็นผู้แทนของกรมศิลปากรในการบริหารจัดการภารกิจด้าน ต่างๆ ในพื้นที่ที่หน่วยรับผิดชอบ โดยมีการเชื่อมโยงการทำงานกับสำนักส่วน กลางสำหรับกรมศิลปากรนั้น ภารกิจหลักในการปกป้องและคุ้มครอง มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ สามารถขยายขอบเขตการคุ้มครองให้ ครอบคลุมภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติประเภทหนึ่ง การขึ้นทะเบียนโบราณสถานประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมที่รวมแหล่งศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมที่อยู่โดยรอบเข้าไว้ด้วยกัน

จะเป็นการใช้มาตรการควบคุมด้วยกฎหมายที่มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการป้องกันและแก้ไข เช่น กรณีฝ่าฝืนสามารถสั่งให้รื้อถอนได้ เป็นต้น

กลยุทธ์ในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ควรครอบคลุมด้านต่างๆ ดังนี้

- การจัดทำทะเบียนหรือประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์
- การประกาศพื้นที่อนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
- การกำหนดมาตรการและบังคับใช้กฎหมายข้อบังคับ
- การส่งเสริมให้มีการรวบรวมองค์ความรู้และให้ความรู้แก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

- การส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- การกระจายความรับผิดชอบสู่ทุกภาคส่วนเพื่อสร้างพันธกิจร่วม
- การเร่งรัดให้เกิดกลไกการตรวจสอบและเฝ้าระวัง
- การส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก

5.2 การขยายขอบเขตภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรหรือผู้รับผิดชอบให้ครอบคลุมด้านภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมหรือจัดตั้งองค์กรหรือผู้รับผิดชอบระดับท้องถิ่นเพิ่ม

ในการผลักดันการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมไปสู่การปฏิบัติทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น สามารถมุ่งเน้นการขยายขอบเขตภารกิจของหน่วยงานที่มีอยู่แล้วให้ครอบคลุมการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สำคัญที่มีความหมายและคุณค่าในตัวเองรวมทั้งภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่เป็นองค์ประกอบของคุณค่าแหล่งศิลปกรรม โดยภารกิจที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดนโยบาย แนวทาง แผนปฏิบัติการ และมาตรการในการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลักดันการจัดทำ

ทะเบียนหรือประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการกลไกทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

5.2.1 กลไกในระดับชาติ

กลไกในระดับชาติที่สำคัญคือ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และ คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่โดยตรงในการกำกับและดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ เพื่อให้การปฏิบัติภารกิจของคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ครอบคลุมปัญหาผลกระทบด้านภูมิทัศน์ซึ่งเป็นผลกระทบเฉพาะด้านได้อย่างทั่วถึง จึงเสนอแนะให้มีการจัดตั้งกลไกสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อศึกษารายละเอียดของผลกระทบเชิงลึกเป็นเฉพาะกรณี

1) คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็นคณะกรรมการตามกฎหมายที่แต่งตั้งโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีอำนาจหน้าที่และการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว หนึ่งในนั้นคือ การกำกับดูแลและเร่งรัดให้มีการตราพระราชกฤษฎีกาออกกฎกระทรวง ข้อบังคับ ข้อบัญญัติท้องถิ่น ประกาศ ระเบียบ และคำสั่งที่จำเป็น เพื่อให้กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีความเป็นระบบโดยสมบูรณ์ การจัดทำทะเบียนหรือประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ เป็นมาตรการด้านกฎหมายที่เสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเป็นมาตรการหลักที่สำคัญในการประกาศความสำคัญของแหล่งศิลปกรรม จึงอยู่ในอำนาจหน้าที่ที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติสามารถดำเนินการได้ เพื่อจัดทำทะเบียนหรือประกาศแหล่งศิลปกรรมที่สำคัญและมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ในแต่ละประเภท

2) คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ซึ่งเป็นคณะอนุกรรมการภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญคือ ประสาน ผลักดันนโยบาย แผน แผนปฏิบัติการ หลักการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม นอกจากนี้ยังทำหน้าที่กำกับดูแลสำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม จึงเป็นกลไกที่สำคัญในการพิจารณาก่อนการเสนอแนะต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในการจัดทำทะเบียนหรือประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทสำคัญในขั้นตอนการบังคับใช้ข้อกำหนดที่ออกตามประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ โดยคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมสามารถพิจารณาให้ความเห็นในด้านผลกระทบทางภูมิทัศน์ต่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เฉพาะกรณีโครงการที่เข้าข่ายต้องจัดทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมภายในเขตพื้นที่ควบคุมการก่อสร้างอาคารตามประกาศดังกล่าว เพื่อให้ความเห็นในด้านผลกระทบทางภูมิทัศน์ซึ่งเป็นผลกระทบเฉพาะด้านที่ต้องการความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ

• คณะทำงานศึกษาผลกระทบด้านทัศนียภาพต่อแหล่งศิลปกรรม

คณะทำงานศึกษาผลกระทบด้านทัศนียภาพต่อแหล่งศิลปกรรมเป็นกลไกสนับสนุนเพิ่มเติม ที่คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สามารถจัดตั้งขึ้นใหม่เพื่อศึกษารายละเอียดของผลกระทบเชิงลึกจากโครงการที่จะส่งผลกระทบและผลเสียหายภายในพื้นที่ควบคุมที่กำหนดไว้ตามประกาศแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์ ในกรณีที่คณะอนุกรรมการ

อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าลักษณะผลกระทบภูมิทัศน์จากโครงการมีความซับซ้อน หรืออาจส่งผลกระทบต่อแหล่งศิลปกรรมที่มีคุณค่าสูง หรือส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สามารถมอบหมายให้คณะทำงานศึกษาผลกระทบด้านทัศนียภาพต่อแหล่งศิลปกรรม ทำหน้าที่ศึกษาผลกระทบเชิงลึกตามหลักวิชาการและเสนอความเห็นต่อคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมต่อไป

5.2.2 กลไกในระดับท้องถิ่น

กลไกในระดับท้องถิ่นที่มีอยู่ เป็นการดำเนินงานภายใต้แผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เจตนารมณ์ของแผนดังกล่าว มีเป้าหมายที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ตระหนักและเข้าใจถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อตัวแหล่งศิลปกรรม และที่สำคัญคือเป็นการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ดังนั้นการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จึงประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น และคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด

1) หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงาน ประสานงานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในท้องถิ่น การขยายขอบเขตภารกิจของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น ให้ครอบคลุมการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สำคัญ รวมทั้งภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อผลักดันการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมไปสู่การปฏิบัติได้ในระดับท้องถิ่นนั้น สามารถกระทำได้ โดยการบรรจุกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมลงไปในแผนงานที่มีอยู่แล้ว โดยมุ่งเน้นขยาย

ขอบเขตการศึกษาและสำรวจให้ครอบคลุมไปถึงคุณค่าเชิงทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อนำไปสู่การจัดทำทะเบียนแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์และการประกาศเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ครอบคลุมพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ไว้เพื่อรักษาคุณค่าเชิงทัศน์ ตลอดจนป้องกันและลดผลกระทบเชิงทัศน์ที่จะเกิดขึ้นต่อแหล่งศิลปกรรมหรือที่เรียกว่าเขตจัดการเชิงทัศน์ ซึ่งจะแตกต่างจากเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่พิจารณาคุณค่าเชิงอนุรักษ์ด้านอื่นโดยไม่ครอบคลุมประเด็นเชิงทัศน์

2) คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด

ในการดำเนินงานของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นให้เกิดผลในการปฏิบัติ จะต้องผ่านการพิจารณาของคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด (แต่งตั้งโดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมาย คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด เป็นกลไกที่สำคัญในการบูรณาการทั้งด้านวิชาการและปฏิบัติ ตลอดจนบูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์กร โดยมีองค์ประกอบของหน่วยงานและองค์กรที่สำคัญของจังหวัด ผู้แทนจากภาคธุรกิจ และนักวิชาการ สามารถผลักดันการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมไปสู่การปฏิบัติในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมุ่งเน้นในการขยายขอบเขตภารกิจของคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด ให้ครอบคลุมการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ที่สำคัญคือการจัดทำนโยบายและแผนงานในการสำรวจและประเมินคุณค่าแหล่งศิลปกรรมในพื้นที่ เพื่อเสนอให้คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมทำการกลั่นกรอง และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติดำเนินการประกาศเป็นแหล่งศิลปกรรมอันควรอนุรักษ์

3) คณะกรรมการหรือคณะทำงานระดับท้องถิ่นที่แต่งตั้งเพิ่มเติมเฉพาะกรณี

นอกจากการขยายขอบเขตภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรหรือผู้รับผิดชอบระดับท้องถิ่นที่มีอยู่ให้ครอบคลุมไปถึงภารกิจด้านภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมแล้ว การจัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานระดับท้องถิ่นเพิ่ม ยังมีความจำเป็นในการนำแผนและนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยสามารถทำหน้าที่กำกับดูแลเป้าหมายและรูปแบบของโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของหน่วยงานท้องถิ่นทั้งหลายให้เป็นไปอย่างเหมาะสม

5.3 การจัดทำแผนการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ในการดำเนินงานเพื่อผลักดันยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในระดับชาติและท้องถิ่นไปสู่การปฏิบัติ จำต้องมีการจัดทำแผน ในที่นี้อาจหมายถึง แผนการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของจังหวัดหรือพื้นที่ เพื่อกำหนดเป้าหมายและขอบเขตการดำเนินงาน ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินงาน และกำหนดแผนงานย่อย โครงการ และงบประมาณในการนำแผนอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมไปสู่การปฏิบัติ

แผนการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของจังหวัดหรือพื้นที่ควรมีองค์ประกอบดังนี้

- ความเป็นมาและความสำคัญของแผน
- กรอบแนวคิดด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
- การศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้อง
- การสำรวจสภาพปัจจุบัน และสภาพปัญหาของภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
- การกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา

- การสำรวจและการแจกแจงทรัพยากรเชิงทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์
สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

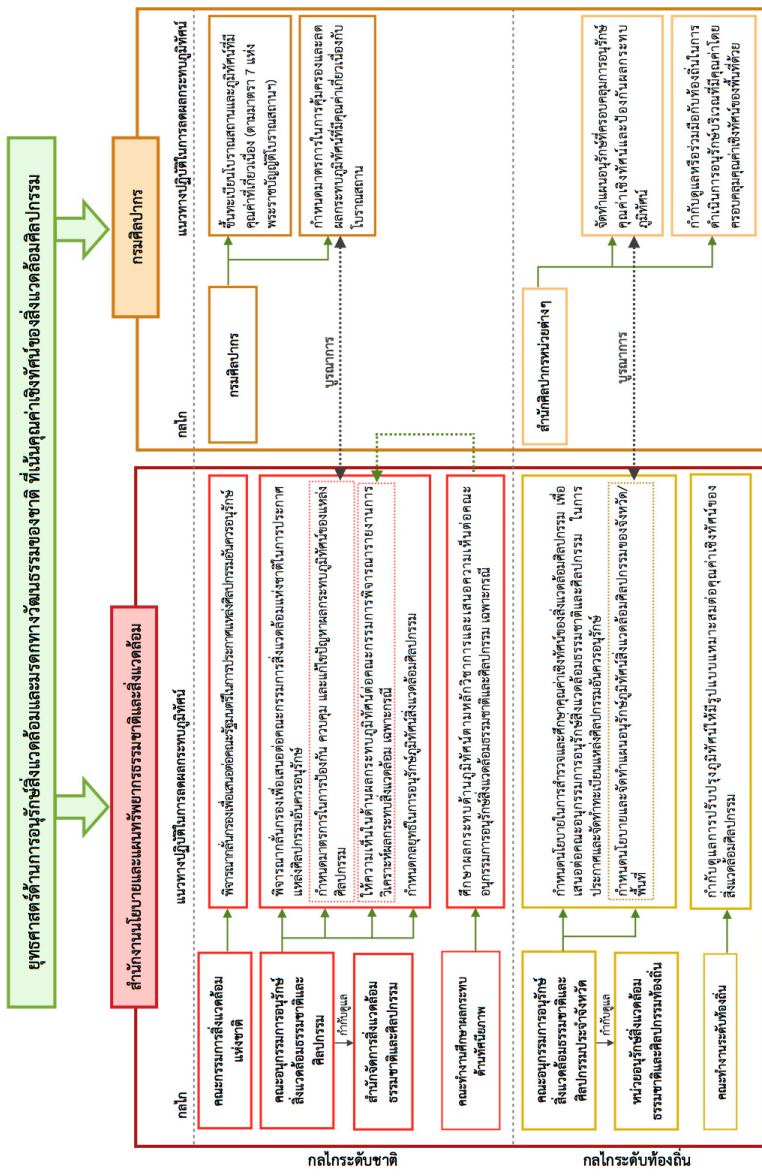
- การประเมินคุณภาพเชิงทัศน์/วิเคราะห์ผลกระทบทางสายตาที่มีต่อ
แหล่งศิลปกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา

- การกำหนดพื้นที่จัดการเชิงทัศน์

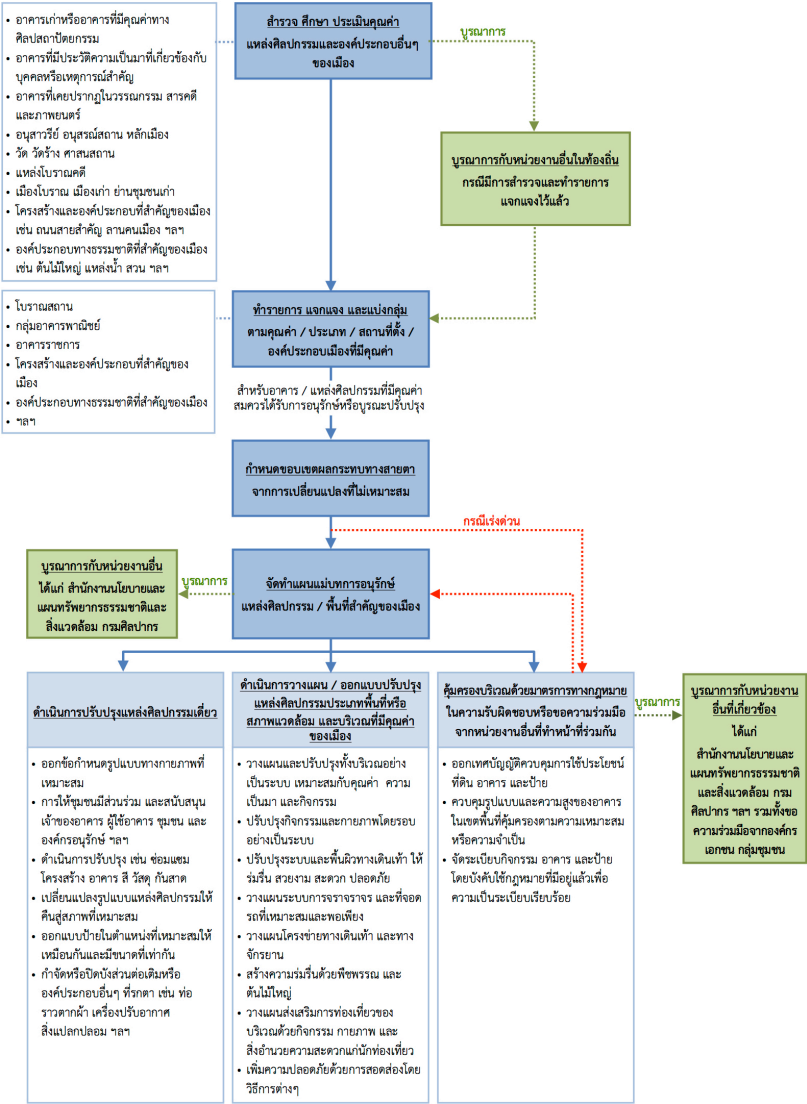
- กำหนดแนวทางการอนุรักษ์และปรับปรุงภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

- กำหนดมาตรการควบคุมและป้องกัน และองค์การเพื่อการควบคุมและ
บริหารจัดการพื้นที่

- กำหนดแผนงานและโครงการระดับต่างๆ รวมทั้งงบประมาณ

ภาพที่ 5.1 แนวทางและกลไกในการแก้ไขปัญหามรดกทางสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ภาพที่ 5.2 แนวทางการดำเนินการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล

6 กรณีตัวอย่างการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการวางแผนกำหนดพื้นที่และมาตรการควบคุมพื้นที่

การประเมินคุณภาพทางสายตาหรือคุณภาพเชิงทัศน์ (Visual Quality Assessment) เป็นการประเมินคุณค่าในเชิงสุนทรียภาพของสภาพแวดล้อม เพื่อนำผลของการประเมินไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดเขตพื้นที่ที่ควรจัดการเชิงทัศน์เพื่อป้องกันและรักษาทรัพยากรทางสายตาของสิ่งแวดล้อม และเสนอแนะมาตรการในการควบคุมพื้นที่นั้น

กรณีตัวอย่างที่นำเสนอในคู่มือเล่มนี้ ประกอบด้วย

1) กรณีตัวอย่างการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาใกล้แหล่งศิลปกรรม เป็นการเสนอตัวอย่างการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบทางด้านภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นกับแหล่งศิลปกรรมเดี่ยว เช่น อนุสาวรีย์ อาคาร อนุสรณ์สถาน และวัด เมื่อมีการก่อสร้างพัฒนาอาคารสูง-ใหญ่ในบริเวณใกล้เคียง ตามหลักวิธีการศึกษาประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางด้านสายตา (Visual Impact Assessment)

2) กรณีตัวอย่างการวางแผนกำหนดพื้นที่และมาตรการควบคุมพื้นที่โดยรอบแหล่งศิลปกรรม เป็นการเสนอตัวอย่างการศึกษาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทกลุ่มอาคาร สภาพแวดล้อม หรือพื้นที่ เพื่อใช้เป็นตัวอย่างในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยการศึกษาจัดทำเขตจัดการทางสายตา (Visual Management Zone)

6.1 กรณีตัวอย่างการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาใกล้แหล่งศิลปกรรม

กรณีตัวอย่างการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาใกล้แหล่งศิลปกรรมนี้ จะเลือกสำรวจพื้นที่และวัดที่ตั้งอยู่ในรัศมีประมาณ 1 กิโลเมตรจากสถานีสตามแนวเส้นทางขนส่งมวลชนระบบรางสายสีลม (สนามกีฬาแห่งชาติ-

บางหัว) เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีแหล่งศิลปกรรมประเภทวัดที่มีแนวโน้มสูงที่จะได้รับผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากอาคารสูงเพื่อการอยู่อาศัยตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อแสดงตัวอย่างการประเมินผลกระทบเชิงทัศนียภาพโดยละเอียด จะเลือกวัดตัวแทน 1 วัด เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษาประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม คือ “วัดอินทาราม” ซึ่งเป็นวัดที่มีคุณค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปสถาปัตยกรรมในระดับมากที่สุด* และแนวโน้มสูงที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาในอนาคต โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานตามหลักวิธีการศึกษาประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางด้านสายตา แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลักดังนี้

6.1.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น (Establishment)

เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมา เพื่อศึกษาความสำคัญในเบื้องต้นของแหล่งศิลปกรรม

วัดอินทารามนั้น เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นวัดที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เนื่องจากโปรดให้ปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งพระอาราม เสด็จประทับแรมทรงธรรมและทรงกรมฐาน เมื่อเสด็จสวรรคตได้ประดิษฐานพระบรมศพ ถวายพระเพลิงและบรรจุพระบรมอัฐิ ณ วัดนี้ด้วย ปัจจุบันวัดอินทารามได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานตามประกาศราชกิจจานุเบกษา

6.1.2 การสำรวจและแจกแจงทรัพยากรทางสายตา (Inventory)

เป็นการสำรวจและแจกแจงทรัพยากรทางสายตาของแหล่งศิลปกรรม ตลอดจนการกำหนดจุดควบคุมการมองและจุดมุมมองสำคัญของแหล่งศิลปกรรม เพื่อนำไปศึกษาผลกระทบเชิงทัศนียภาพและเสนอแนะมาตรการในการควบคุมต่อไป

* คุณค่าตามการประเมินโดย รองศาสตราจารย์ ชชาติ ประภิตนพการ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การสำรวจและแจกแจงทรัพยากรทางสายตานั้น เป็นการสำรวจสภาพโดยรวมและมุมมองจากแหล่งศิลปกรรมที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับสูงจากการพัฒนา เพื่อเก็บข้อมูลทางกายภาพในเบื้องต้น และแจกแจงทรัพยากรทางสายตาของแหล่งศิลปกรรม เช่น มุมมองที่สำคัญ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่สำคัญ อาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ โดยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและการลงสำรวจพื้นที่

สำหรับการกำหนดจุดควบคุมการมอง เป็นการกำหนดจุดควบคุมการมองที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบเชิงทัศนสูง แล้วเลือกศึกษาอย่างละเอียดเฉพาะจุดควบคุมการมองวิกฤติ (Critical Visual Control Point) ซึ่งหมายถึง จุดมองที่พิจารณาคัดเลือกจากจุดควบคุมการมอง เป็นจุดที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบเชิงทัศนสูงอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อนำมาศึกษาผลกระทบเชิงทัศนอย่างละเอียดต่อไป ตามเกณฑ์ในการกำหนดจุดควบคุมการมอง และเลือกจุดควบคุมมุมมองวิกฤติ 3 ประการ ได้แก่ สมรรถนะดูดกลืนทางสายตา (Visual Absorbability หรือ VA) ความอ่อนไหวทางสายตา (Visual Sensitivity หรือ VS) และทัศนวิสัย (Visibility หรือ VB)

6.1.3 การวิเคราะห์ผลกระทบเชิงทัศน (Analysis)

การวิเคราะห์ผลกระทบเชิงทัศนโดยการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามเป็นการจัดทำภาพจำลองซ้อนทับภาพถ่าย (Photomontage) เพื่อเป็นภาพตัวแทนในการจัดทำแบบสอบถามประกอบรูปภาพ (Photo-questionnaire) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนบน Likert scale 6 ระดับ และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

6.1.3.1 การคาดการณ์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

การคาดการณ์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นนั้น สามารถคาดการณ์ด้วยหลายวิธี แต่วิธีที่นิยมใช้และได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่าวิธีอื่น คือ การสร้างภาพจำลองซ้อนทับภาพถ่าย ทั้งนี้การสร้างภาพจำลองซ้อนทับภาพถ่ายในการศึกษา

ครั้งนี้จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมใน 2 ประเด็น คือ รูปแบบการพัฒนาอาคารสูงใกล้วัดในเขตกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน และลักษณะของอาคารสูงเพื่อการอยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อกำหนดอาคารสร้างใหม่ที่เป็นตัวแทนของอาคารสูงเพื่อการอยู่อาศัยที่พัฒนาใกล้วัดในเขตกรุงเทพมหานครได้อย่างแท้จริง (Representativeness) มีรายละเอียดดังนี้

1) การศึกษารูปแบบอาคารสูงเพื่อการอยู่อาศัยที่พัฒนาขึ้นใกล้วัด เพื่อคาดการณ์ความสูงและตำแหน่งของอาคารสูงเพื่อการอยู่อาศัยที่จะพัฒนาขึ้นใกล้วัดในอนาคต โดยการประมวลภาพถ่ายของวัดที่มีการพัฒนาของอาคารสูงในบริเวณใกล้เคียงจากอินเทอร์เน็ต เนื่องจากเป็นมุมมองที่ผู้คนนิยมถ่ายภาพและคาดการณ์ได้ว่าเป็นมุมมองสำคัญของวัด ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่น่าสนใจได้ 3 ประเด็นหลัก คือ ความสูงของอาคารในภาพถ่าย ตำแหน่งของอาคารในภาพถ่าย และระยะห่างของอาคารในภาพถ่าย

2) การศึกษาลักษณะของอาคารสูงเพื่อการอยู่อาศัยที่นิยมก่อสร้าง และมีทำเลที่ตั้งตามแนวเส้นทางขนส่งมวลชนระบบราง ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้ 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ขนาดของอาคาร รูปร่างของอาคาร สีของอาคาร และความสูงของอาคาร

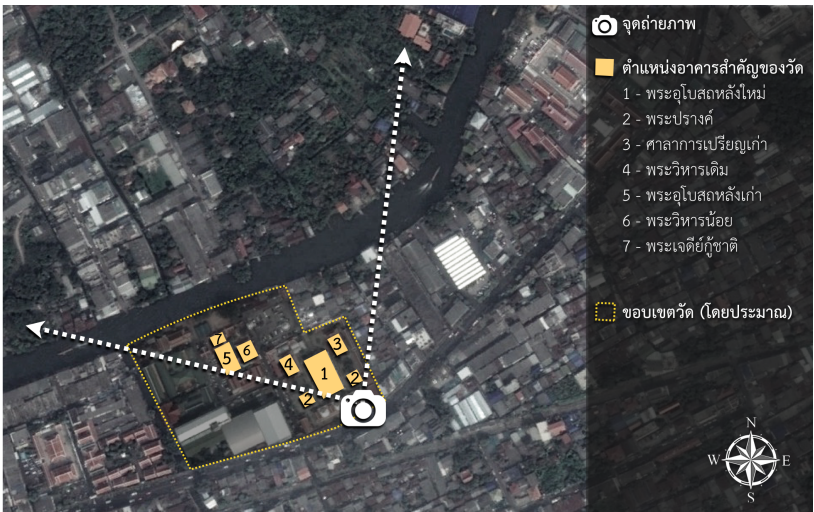
จากการเก็บข้อมูลทั้งหมด สามารถสรุปองค์ประกอบในการสร้างภาพจำลองซ้อนทับภาพถ่ายได้ดังนี้

- **การสรุปมุมมองสำคัญของวัด**

จากการสำรวจและแจกแจงทรัพยากรทางสายตา สามารถกำหนดจุดมุมมองสำคัญของวัดอินทารามได้ คือ มุมมองจากด้านข้างพระอุโบสถหลังใหม่และพระปรางค์ ซึ่งเป็นมุมมองที่มองเห็นอาคารสำคัญของวัด และเป็นมุมมองเปิดกว้างมากพอที่จะเห็นทัศนียภาพโดยรอบอาคารได้อย่างชัดเจน รวมทั้งเป็นมุมมองที่มีคนจำนวนมากสามารถมองเห็นได้ (ภาพที่ 6.1 และ 6.2)

ภาพที่ 6.1 จุดมุมมองสำคัญของวัดอินทรากรมที่จะนำไปศึกษาผลกระทบเชิงทัศน

ภาพที่ 6.2 แสดงจุดถ่ายภาพ ณ มุมมองสำคัญและตำแหน่งอาคารสำคัญของวัดอินทรากรม
ที่มา: ปรับปรุงจาก Google, Google Earth [computer program], California: Google, 2016.

• การสรุปอาคารสร้างใหม่

อาคารสร้างใหม่ซึ่งเป็นตัวแทนของอาคารสูงเพื่อการอยู่อาศัยที่พัฒนาใกล้วัดเขตกรุงเทพมหานคร (ภาพที่ 6.3-6.5) จะมีลักษณะเป็นอาคารหลังเดี่ยว ผังพื้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า การวางผังส่วนพักอาศัยเป็นแบบทางเดินร่วม (Double-loaded corridor) ขนาดของอาคารจึงมีความกว้าง 16.20 เมตร และมีความยาว 50 เมตร (12 ยูนิต/ชั้น) รูปแบบของอาคารจะเน้นความเรียบง่าย

รูปทรงร่วมสมัย มีพื้นที่ระเบียงและช่องเปิดตามประโยชน์ใช้สอย มีรูปแบบซ้ำกันในทุกชั้น สีของอาคารเลือกใช้โทนสีขาว-เทา-ดำ (Monotone) โดยจะใช้ทั้งสีเข้มและสีอ่อนในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบมากจนเกินไป แต่ยังเห็นผลกระทบได้ชัดเจน

ความสูงของอาคารสร้างใหม่ แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

- อาคารสูงน้อย สูงประมาณ 15 ชั้น หรือ 45 เมตร
- อาคารสูงปานกลาง สูงประมาณ 25 ชั้น หรือ 75 เมตร
- อาคารสูงมาก สูงประมาณ 35 ชั้น หรือ 105 เมตร

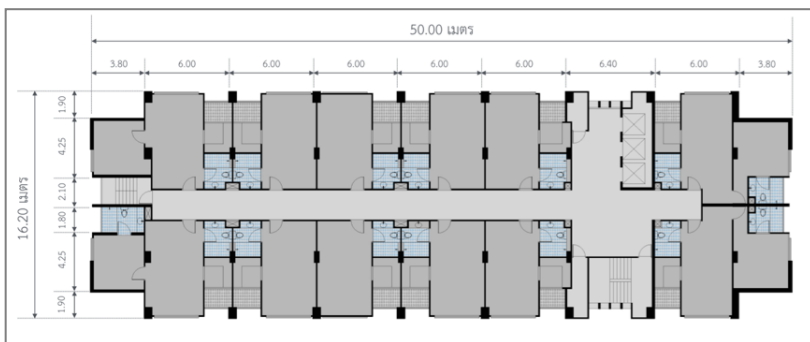
ทั้งนี้เมื่อมองจากจุดถ่ายภาพ ความสูงของอาคารสร้างใหม่ จะมี

ความสัมพันธ์กับความสูงของอาคารสำคัญของวัดแบ่งเป็น 3 ลักษณะดังนี้

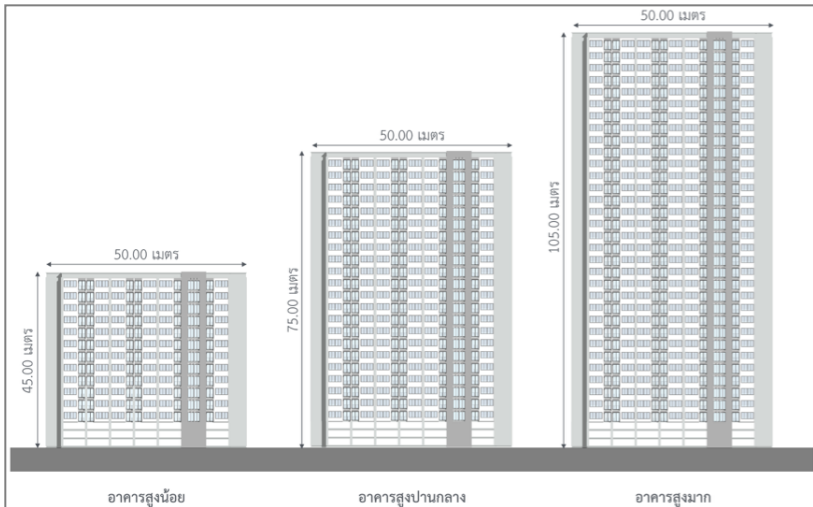
- อาคารสูงน้อย จะสูงน้อยกว่าอาคารสำคัญของวัด
- อาคารสูงปานกลาง จะสูงใกล้เคียงกับอาคารสำคัญของวัด
- อาคารสูงมาก จะสูงมากกว่าอาคารสำคัญของวัด

ระหว่างอาคารสร้างใหม่กับจุดถ่ายภาพ ณ มุมมองสำคัญของวัด

คือ ประมาณ 200-300 เมตร เนื่องจากสามารถเห็นอาคารสร้างใหม่ได้เด่นชัดในสภาพแวดล้อม

ภาพที่ 6.3 แสดงผังพื้น (Typical Floor Plan) ของอาคารสร้างใหม่

ภาพที่ 6.4 แสดงรูปแบบ ขนาด สี และความสูงของอาคารสร้างใหม่

ภาพที่ 6.5 การเปรียบเทียบ ความสูงของอาคารสำคัญของวัดและอาคารสร้างใหม่เมื่อมองจากจุดถ่ายภาพ

ตำแหน่งของอาคารสร้างใหม่ จะเลือกศึกษากรณีที่อาคารสร้างใหม่ตั้งอยู่ด้านข้างอาคารสำคัญของวัด เนื่องจากจะสามารถมองเห็นอาคารสร้างใหม่ในทุกระดับความสูงได้ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ (ภาพที่ 6.6)

- ตำแหน่งที่มองเห็นอาคารได้ชัดเจน (ตำแหน่ง A) คือ ตำแหน่งที่องค์ประกอบในภาพปัจจุบันของวัดบดบังอาคารสร้างใหม่น้อยที่สุด เป็นตำแหน่งที่มองเห็นอาคารสร้างใหม่ในทุกระดับความสูงได้ชัดเจนมากที่สุด

- ตำแหน่งที่มองเห็นอาคารได้บางส่วน (ตำแหน่ง B) คือ ตำแหน่งที่มองเห็นองค์ประกอบในภาพปัจจุบันของวัดบดบังอาคารสร้างใหม่ค่อนข้าง

มาก เช่น อาคารภายในบริเวณวัด ต้นไม้ภายในบริเวณวัด เป็นต้น แต่จะต้องยังคงเป็นตำแหน่งที่มองเห็นอาคารสร้างใหม่ในทุกระดับความสูงได้

ผังแสดงอาคารสร้างใหม่ในตำแหน่ง A,B

ภาพอาคารสร้างใหม่ในตำแหน่ง A

ภาพอาคารสร้างใหม่ในตำแหน่ง B

ภาพที่ 6.6 แสดงตัวอย่างการเลือกวางตำแหน่งของอาคารสร้างใหม่

6.1.3.2 การจัดทำแบบสอบถาม

ข้อมูลข้างต้นจะนำไปใช้ในการจัดทำภาพจำลองซ้อนทับภาพถ่าย และแบบสอบถามประกอบรูปภาพ เพื่อสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปชาวไทยจำนวน 250 คน และชาวต่างชาติจำนวน 50 คน เกี่ยวกับทัศนคติเรื่องความชอบและการยอมรับที่มีต่อภาพตัวแทนทั้งหมด 7 ภาพ ดังตารางที่ 6.1 โดยการให้คะแนนบน Likert scale 6 ระดับ และให้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

ภาพปัจจุบันของวัดอินทาราม	
	ภาพที่ 1: ภาพปัจจุบันของวัดอินทาราม ภาพวัดที่มีอาคารสร้างใหม่ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน (ตำแหน่ง A)
	ภาพที่ 2: ภาพวัดที่มีอาคารสูงน้อย ตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน ภาพที่ 5: ภาพวัดที่มีอาคารสูงน้อย ตำแหน่งที่มองเห็นได้บางส่วน
	ภาพที่ 3: ภาพวัดที่มีอาคารสูงปานกลาง ตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน ภาพที่ 6: ภาพวัดที่มีอาคารสูงปานกลาง ตำแหน่งที่มองเห็นได้บางส่วน
	ภาพที่ 4: ภาพวัดที่มีอาคารสูงมาก ตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน ภาพที่ 7: ภาพวัดที่มีอาคารสูงมาก ตำแหน่งที่มองเห็นได้บางส่วน

ผลจากการศึกษาทัศนคติของบุคคลที่มีต่อวัดและอาคารสูงที่สร้างใกล้วัด ดังตารางที่ 6.2 สรุปได้ว่า อาคารสูงที่พัฒนาขึ้นใกล้วัดมีผลกระทบเชิงทัศนในทางลบต่อวัดอย่างชัดเจน

ตารางที่ 6.2 แสดงการเปรียบเทียบภาพรวมของค่าเฉลี่ยความชอบและการยอมรับภาพวัดในกรณีอาคารสร้างใหม่ในตำแหน่งต่างกัน

ตำแหน่ง	ค่าเฉลี่ย	ความสูงของอาคารสร้างใหม่		
		อาคารสูงน้อย	อาคารสูงปานกลาง	อาคารสูงมาก
A	ความชอบ	ไม่ค่อยชอบ (3) ถึง ค่อนข้างชอบ (4)	ไม่ชอบ (2) ถึง ไม่ค่อยชอบ (3)	ไม่ชอบ (2) ถึง ไม่ค่อยชอบ (3)
		3.58	2.97	2.35
	การยอมรับ	ยอมรับไม่ค่อยได้ (3) ถึง ค่อนข้างยอมรับได้ (4)	ยอมรับไม่ค่อยได้ (3) ถึง ค่อนข้างยอมรับได้ (4)	ยอมรับไม่ได้ (2) ถึง ยอมรับไม่ค่อยได้ (3)
		3.87	3.22	2.54
	สรุป	ค่อนข้างชอบ และค่อนข้างยอมรับได้	ไม่ค่อยชอบ และยอมรับไม่ค่อยได้	ไม่ชอบ และยอมรับไม่ค่อยได้
B	ความชอบ	ค่อนข้างชอบ (4) ถึง ชอบ (5)	ไม่ค่อยชอบ (3) ถึง ค่อนข้างชอบ (4)	ไม่ชอบ (2) ถึง ไม่ค่อยชอบ (3)
		4.38	3.41	2.73
	ยอมรับ	ค่อนข้างยอมรับได้ (4) ถึง ยอมรับได้ (5)	ยอมรับไม่ค่อยได้ (3) ถึง ค่อนข้างยอมรับได้ (4)	ยอมรับไม่ได้ (2) ถึง ยอมรับไม่ค่อยได้ (3)
		4.59	3.71	2.97
	สรุป	ค่อนข้างชอบ และยอมรับได้	ไม่ค่อยชอบ และค่อนข้างยอมรับได้	ไม่ค่อยชอบ และยอมรับไม่ค่อยได้
หมายเหตุ:				
- ตำแหน่ง A คือ ตำแหน่งที่มองเห็นอาคารสร้างใหม่ได้ชัดเจน - ตำแหน่ง B คือ ตำแหน่งที่มองเห็นอาคารสร้างใหม่ได้บางส่วน				

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การกำหนดแนวทางการจัดการภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์ได้ 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1: ความสูงของอาคารสร้างใหม่ในภาพมีความสัมพันธ์กับระดับผลกระทบทางสายตาเป็นอันดับ 1 เนื่องจากความสูงของอาคารสร้างใหม่ในภาพเป็นปัจจัยหลักที่เป็นตัวกำหนดปริมาณการมองเห็นอาคารสร้างใหม่จึงมีความสัมพันธ์กับระดับผลกระทบเชิงทัศนียภาพ ผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามแสดงทัศนคติในทางลบมากขึ้น เมื่ออาคารสร้างใหม่มีความสูงเพิ่มมากขึ้น

ประเด็นที่ 2: ตำแหน่งของอาคารสร้างใหม่ในภาพมีความสัมพันธ์กับระดับผลกระทบเชิงทัศนียภาพรองลงมาเป็นอันดับ 2 เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความชัดเจนในการมองเห็นอาคารสร้างใหม่ และระยะห่างระหว่างอาคารสร้างใหม่กับอาคารสำคัญของวัด ผลการศึกษาพบว่าหากมองเห็นอาคารสร้างใหม่ได้น้อย ผลกระทบเชิงทัศนียภาพของอาคารสร้างใหม่ที่มีต่อวัดก็จะน้อยลง

6.1.4 การเสนอแนะมาตรการป้องกัน (Preventive Measure)

จากการสรุปผลจากแบบสอบถามสามารถสรุปเกณฑ์และขอบเขตในการกำหนดมาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาใกล้แหล่งศิลปกรรม เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดมาตรการได้ 2 เกณฑ์หลัก ได้แก่

- **ระดับความเข้มข้นของการควบคุมความสูงของอาคาร**

การควบคุมความสูงของอาคารสร้างใหม่หรืออาคารที่จะพัฒนาขึ้นใกล้แหล่งศิลปกรรมนั้น จะเน้นควบคุมบริเวณที่มองเห็นได้จากมุมมองสำคัญของแหล่งศิลปกรรม โดยระดับความเข้มข้นของการควบคุมจะแตกต่างกันตามการมองเห็นอาคารสร้างใหม่จากจุดมุมมองที่สำคัญของแหล่งศิลปกรรม กล่าวคือ สำหรับมุมมองที่คาดการณ์ได้ว่าจะสามารถมองเห็นอาคารสร้างใหม่ได้ชัดเจนจากจุดมุมมองสำคัญของแหล่งศิลปกรรมจะควบคุมเข้มข้นให้ความสูง

ของอาคารสร้างใหม่ให้อยู่ในระดับที่ยังค่อนข้างชอบ และค่อนข้างยอมรับได้ และสำหรับมุมมองที่คาดการณ์ได้ว่าจะสามารถมองเห็นอาคารสร้างใหม่ได้เพียงบางส่วนจากจุดมุมมองสำคัญของแหล่งศิลปกรรมจะลดระดับการควบคุมให้น้อยลง โดยให้อยู่ในระดับที่ไม่ค่อยชอบ แต่ยังคงยอมรับได้ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเมือง และการรักษาความสวยงามทางภูมิทัศน์ของแหล่งศิลปกรรม

• ขอบเขตการควบคุมความสูงของอาคาร

ขอบเขตการควบคุมจะขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ ระยะเวลาที่ต้องการควบคุมและความสูงของอาคารสร้างใหม่ที่ต้องการควบคุม ซึ่งจะขึ้นอยู่กับคุณค่าของแหล่งศิลปกรรมโดยการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ และความสำคัญของจุดมุมมองต่างๆ ของแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ ฉะนั้นการกำหนดขอบเขตการควบคุมความสูงของอาคารโดยรอบแหล่งศิลปกรรม เพื่อป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาใกล้แหล่งศิลปกรรม จึงอาจสรุปได้เป็น 2 ขอบเขตหลัก ดังนี้

- ขอบเขตการควบคุมหลัก คือ การควบคุมความสูงของอาคารสร้างใหม่ที่ตั้งอยู่ภายในระยะห่างที่จำเป็นต้องออกข้อกำหนดเพื่อควบคุมความสูงของอาคารจากจุดมุมมองที่สำคัญของแหล่งศิลปกรรมตั้งแต่ 0 - 200 เมตร และอาคารสร้างใหม่ที่ตั้งอยู่ภายในระยะห่างจากจุดมุมมองที่สำคัญของแหล่งศิลปกรรมตั้งแต่ 0 - 100 เมตร สำหรับมุมมองที่คาดการณ์ได้ว่าจะสามารถมองเห็นอาคารสร้างใหม่ได้เพียงบางส่วนจากจุดมุมมองสำคัญของแหล่งศิลปกรรม ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 15 เมตร (ประมาณ 5 ชั้น) เนื่องจากจากการศึกษาและการประมวลผลจากแบบสอบถามพบว่าหากมีอาคารสร้างใหม่ที่มีความสูงเกิน 15 เมตร ในทัศนียภาพจากจุดมุมมองที่สำคัญของวัด จะส่งผล กระทบสิ่งแวดล้อมต่อแหล่งศิลปกรรมได้

- ขอบเขตการควบคุมรอง คือ การควบคุมความสูงของอาคารสร้างใหม่ที่ตั้งอยู่ภายในระยะห่างจากจุดมุมมองที่สำคัญของแหล่งศิลปกรรมมากกว่าขอบเขตการควบคุมหลักดังกล่าวข้างต้น สามารถก่อสร้างอาคารที่มีความสูง

ตั้งแต่ 23 เมตร ขึ้นไปได้ ซึ่งอาคารบางประเภทจะเข้าข่ายโครงการที่จะต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) แล้ว ฉะนั้นจึงจะสามารถควบคุมได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้หากพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดขอบเขตการควบคุมความสูงของอาคารสร้างใหม่ที่ตั้งอยู่ภายในระยะห่างจากจุดมุมมองที่สำคัญของแหล่งศิลปกรรมมากกว่าขอบเขตการควบคุมหลัก ดังกล่าวข้างต้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ควรจะต้องทำการวิเคราะห์เป็นกรณีไป เพื่อการออกข้อกำหนดที่เหมาะสมกับพื้นที่หรือแหล่งศิลปกรรมนั้นๆ มากที่สุด อย่างไรก็ตาม ภายใต้อาการศึกษและการประมวลผลจากแบบสอบถามอาจสามารถเสนอแนะตัวอย่างกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์ (Visual Management Zone) เพื่อเป็นตัวอย่างของการเสนอแนะมาตรการป้องกันได้ ดังนี้

จากกรณีตัวอย่างวัดอินทารามสามารถกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์ได้โดยใช้วิธีการควบคุมความสูงของอาคารสร้างใหม่รอบมุมมองที่มองเห็นอาคารสำคัญของวัด คือ พระอุโบสถหลังใหม่ มีตำแหน่งการมอง 4 ตำแหน่ง คือ ด้านซ้ายหน้า ด้านขวาหน้า ด้านซ้ายหลัง และด้านขวาหลังของพระอุโบสถหลังใหม่ โดยใช้เกณฑ์เรื่อง ระดับความเข้มข้นของการควบคุมความสูงของอาคาร และขอบเขตการควบคุมความสูงของอาคารดังกล่าวข้างต้นดังภาพที่ 6.7 และ 6.8

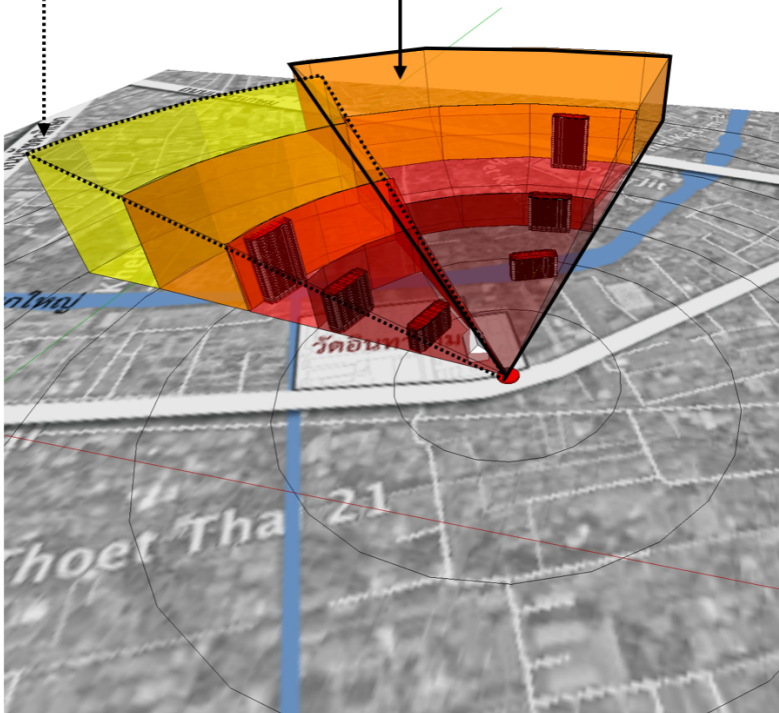
ทั้งนี้เมื่อจัดทำการกำหนดลักษณะการควบคุมครบทุกมุมมองแล้วจึงสรุปขอบเขตจัดการเชิงทัศน์ หากบริเวณใดที่มีขอบเขตการควบคุมของ 2 มุมมองหรือมากกว่าซ้อนทับกัน จะพิจารณาเลือกการควบคุมที่เข้มข้นกว่าเป็นหลัก และนำไปปรับขอบเขตให้เหมาะสมกับกฎหมายผังเมือง ลักษณะพื้นที่ ขอบเขตที่ดิน แนวถนน ฯลฯ ต่อไปจึงจะเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้เป็นข้อกำหนดในการควบคุมพื้นที่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมดังภาพที่ 6.9 และ 6.10

บริเวณที่คาดการณ์ว่า เป็นมุมมองที่มองเห็น
อาคารสร้างใหม่ได้บางส่วน จะมีการควบคุมที่
เข้มข้นน้อยกว่า

บริเวณที่คาดการณ์ว่า เป็นมุมมองที่มองเห็น
อาคารสร้างใหม่ได้ชัดเจน จะมีการควบคุมที่
เข้มข้นมากกว่า

ควบคุมความสูงอาคาร

■ สูง 15 ม. (5 ชั้น)	■ สูง 24 ม. (8 ชั้น)	■ สูง 45 ม. (15 ชั้น)	■ สูง 75 ม. (25 ชั้น)	■ สูง 105 ม. (35 ชั้น)	■ สูง 135 ม. (45 ชั้น)
-------------------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------	---------------------------	---------------------------

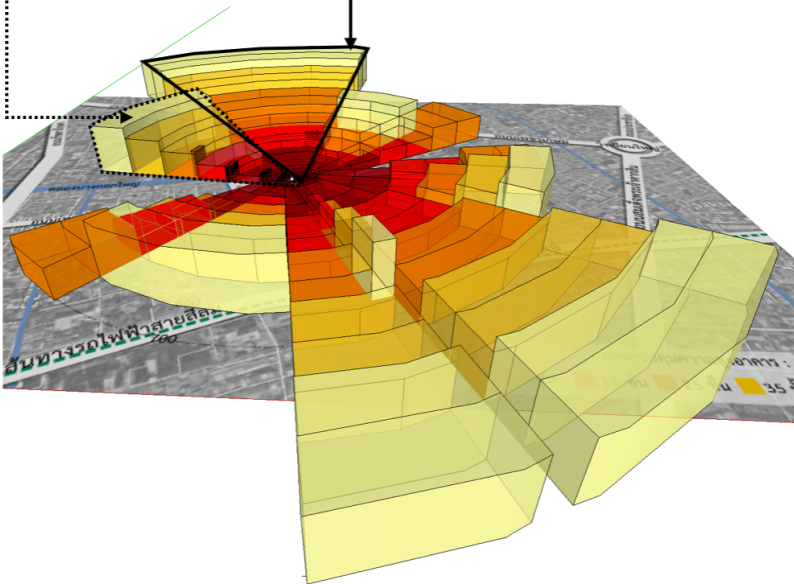
ภาพที่ 6.7 แสดงตัวอย่างขั้นตอนการกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์

บริเวณที่คาดการณ์ว่า เป็นมุมมองที่มองเห็น
อาคารสร้างใหม่ได้บางส่วน จะมีการควบคุมที่
เข้มข้นน้อยกว่า

บริเวณที่คาดการณ์ว่า เป็นมุมมองที่มองเห็น
อาคารสร้างใหม่ได้ชัดเจน จะมีการควบคุมที่
เข้มข้นมากกว่า

ควบคุมความสูงอาคาร

■ สูง 15 ม. (5 ชั้น)	■ สูง 24 ม. (8 ชั้น)	■ สูง 45 ม. (15 ชั้น)	■ สูง 75 ม. (25 ชั้น)	■ สูง 105 ม. (35 ชั้น)	■ สูง 135 ม. (45 ชั้น)
-------------------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------	---------------------------	---------------------------

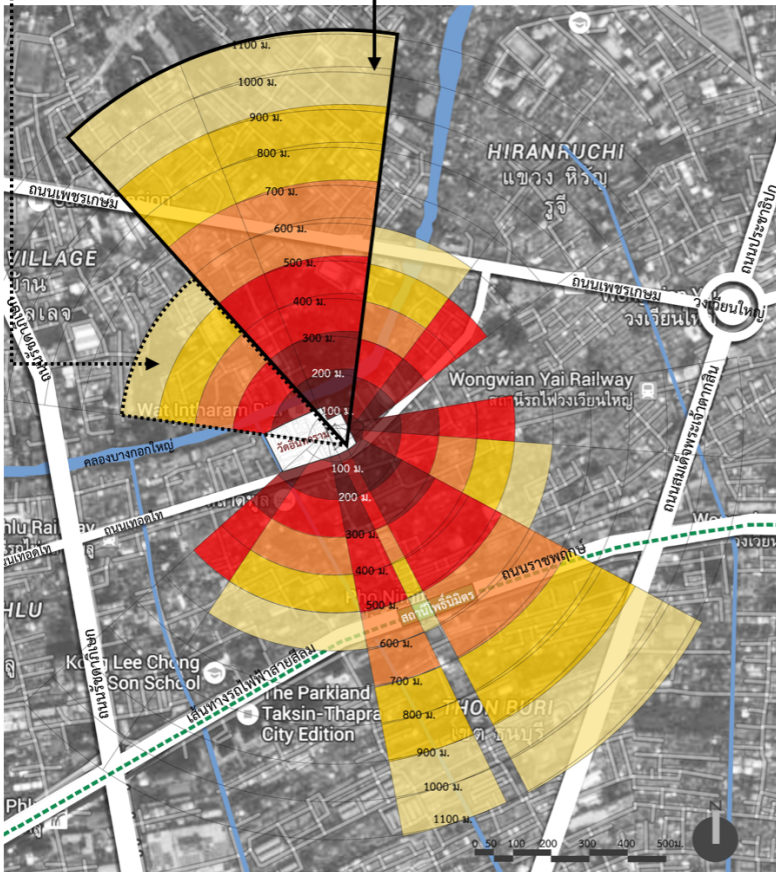
ภาพที่ 6.8 แสดงตัวอย่างขั้นตอนการกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์

บริเวณที่คาดการณ์ว่า เป็นมุมมองที่มองเห็น
อาคารสร้างใหม่ได้บางส่วน จะมีการควบคุมที่
เข้มข้นน้อยกว่า

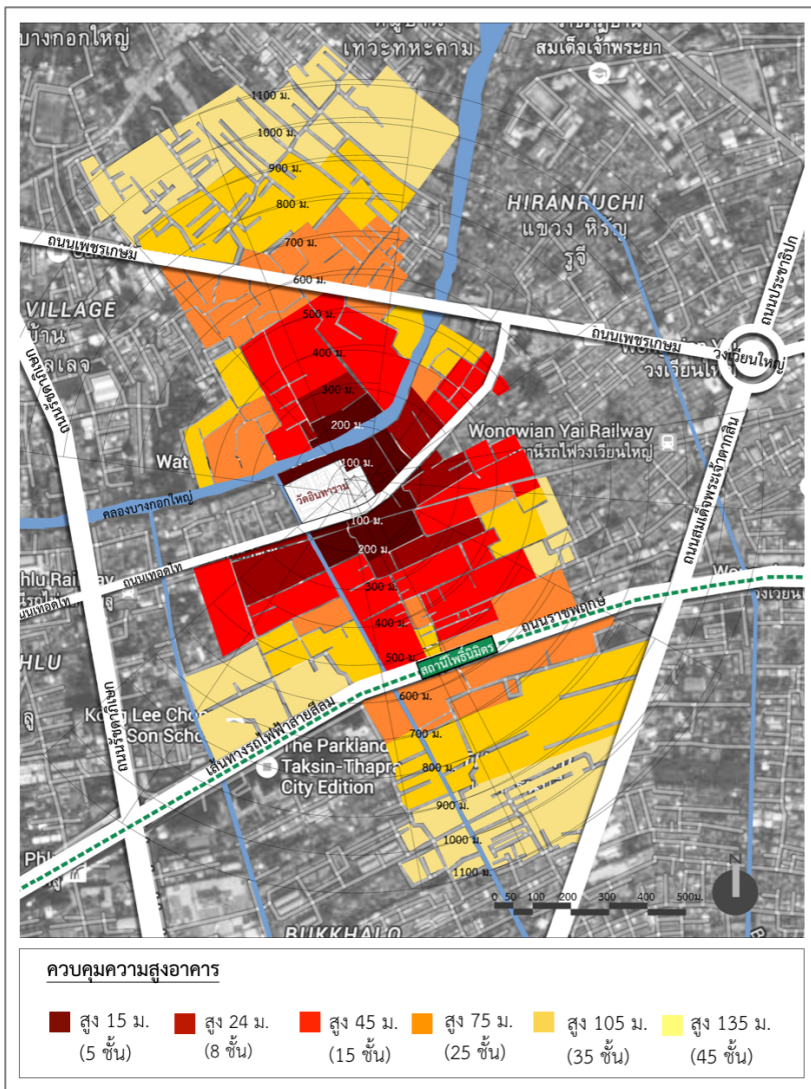
บริเวณที่คาดการณ์ว่า เป็นมุมมองที่มองเห็น
อาคารสร้างใหม่ได้ชัดเจน จะมีการควบคุมที่
เข้มข้นมากกว่า

ควบคุมความสูงอาคาร

- สูง 15 ม.
(5 ชั้น)
- สูง 24 ม.
(8 ชั้น)
- สูง 45 ม.
(15 ชั้น)
- สูง 75 ม.
(25 ชั้น)
- สูง 105 ม.
(35 ชั้น)
- สูง 135 ม.
(45 ชั้น)

ภาพที่ 6.9 แสดงตัวอย่างขั้นตอนการกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์

ภาพที่ 6.10 แสดงตัวอย่างปรับการกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์ให้เหมาะสมกับกฎหมายผังเมือง ขอบเขตที่ดิน และแนวนถนน

6.2 กรณีตัวอย่างการวางแผนกำหนดพื้นที่และมาตรการควบคุมพื้นที่โดยรอบแหล่งศิลปกรรม

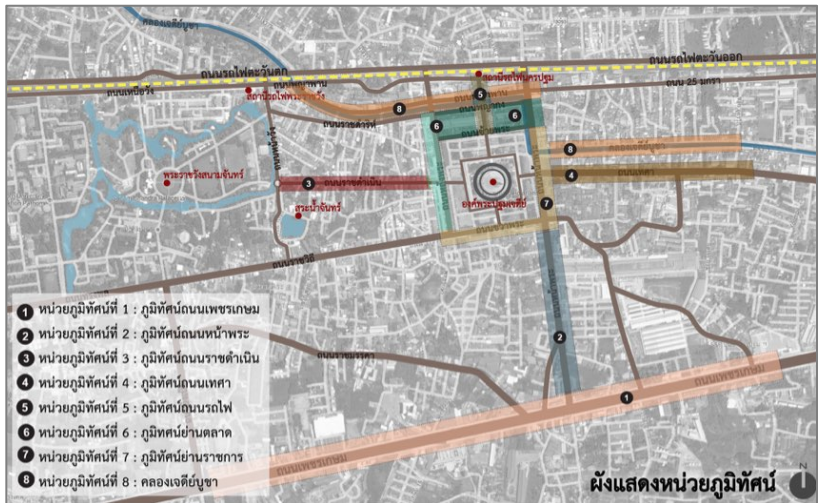
กรณีตัวอย่างการวางแผนกำหนดพื้นที่และมาตรการควบคุมพื้นที่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมนี้ ได้เลือกเมืองนครปฐมมาเป็นกรณีตัวอย่างในการวางแผนกำหนดพื้นที่และมาตรการควบคุม ซึ่งเป็นการเลือกเมืองเก่าที่มีแหล่งศิลปกรรมที่มีคุณค่าสูงระดับชาติ คือ พระปฐมเจดีย์ เป็นอนุสาวรีย์อยู่กลางเมือง และมีพื้นที่โดยรอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดีผสมผสานอยู่เป็นเนื้อเดียวกับเมืองปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมืองนครปฐม เพื่อรองรับบทบาทการเป็นศูนย์กลาง การปกครองและเศรษฐกิจของจังหวัด เมืองพักอาศัยที่รองรับแรงงานจากกรุงเทพมหานคร เมืองการศึกษา และเมืองท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยขาดการควบคุมการพัฒนาให้เป็นไปอย่างเหมาะสมที่คำนึงถึงคุณค่าด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ส่งผลต่อการคุกคามและลดทอนคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยรวม

กรณีตัวอย่างนี้ ใช้การประเมินคุณภาพเชิงทัศน์ (Visual Quality Assessment) เป็นเครื่องมือในการศึกษา เพื่อใช้เป็นตัวอย่างในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดทำเขตจัดการเชิงทัศน์ (Visual Management Zone) โดยมีขั้นตอนหลักในการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

6.2.1 การสำรวจและแจกแจงทรัพยากรเชิงทัศน์ (Visual Resource Inventory)

เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานของเมืองนครปฐม การสำรวจลักษณะทางกายภาพของภูมิทัศน์โดยรอบพระปฐมเจดีย์ และการแจกแจงสถานที่หรือพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ การท่องเที่ยว ธรรมชาติ และแหล่งชุมชน ตลอดจนการวิเคราะห์ความสามารถในการมองเห็น (Visibility) ความอ่อนไหวทางสายตา (Visual Sensitivity) เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดย่านเชิงทัศน์

จากการแจกแจงทรัพยากรทางสายตา การวิเคราะห์ความสามารถในการมองเห็นและการวิเคราะห์ความอ่อนไหวทางสายตาในพื้นที่เมืองนครปฐม สามารถสรุปขอบเขตพื้นที่ศึกษาการอนุรักษ์คุณภาพเชิงทัศน์ของพื้นที่โดยรอบพระปฐมเจดีย์ดังแสดงในภาพที่ 6.11 เพื่อนำไปสู่ประเมินเชิงทัศน์และเสนอแนะแนวทางในการควบคุมภูมิทัศน์โดยรอบแหล่งศิลปกรรมต่อไป

ภาพที่ 6.11 แผนผังแสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาและย่านเชิงทัศน์

ในการนี้ได้จำแนกพื้นที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของพระปฐมเจดีย์ออกเป็นหน่วยภูมิทัศน์ตามลักษณะความสามารถในการมองเห็นพระปฐมเจดีย์ประเภทปัจจัยความอ่อนไหวทางสายตา และลักษณะทางภูมิทัศน์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สะท้อนสภาพปัญหาเชิงทัศน์และความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดขึ้นที่จะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะเชิงทัศน์ที่ต่างกันได้เหมาะสม จากการสำรวจและวิเคราะห์สามารถแบ่งหน่วยภูมิทัศน์ได้ 8 หน่วย ดังภาพที่ 6.12 และภาพที่ 6.13

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 1: ภูมิทัศน์ถนนเพชรเกษม

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 2: ภูมิทัศน์ถนนหน้าพระ

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 3: ภูมิทัศน์ถนนราชดำเนิน

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 4: ภูมิทัศน์ถนนเทศา

ภาพที่ 6.12 แสดงหน่วยภูมิทัศน์ที่ 1-4

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 5: ภูมิทัศน์ถนนรถไฟ

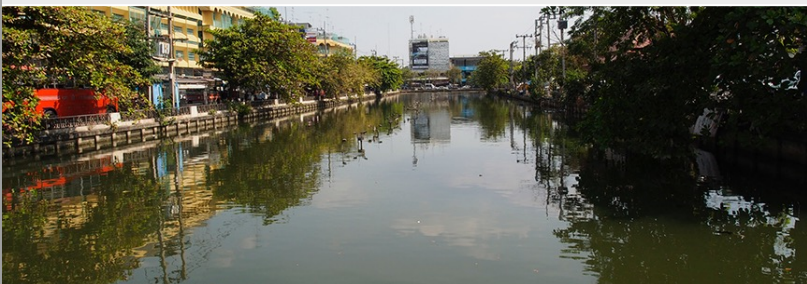
หน่วยภูมิทัศน์ที่ 6 : ภูมิทัศน์ย่านตลาด

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 7: ภูมิทัศน์ย่านราชการ

หน่วยภูมิทัศน์ที่ 8: คลองเจดีย์บูชา

ภาพที่ 6.13 แสดงหน่วยภูมิทัศน์ที่ 5-8

6.2.2 การประเมินคุณภาพเชิงทัศน์ (Visual Quality Assessment)

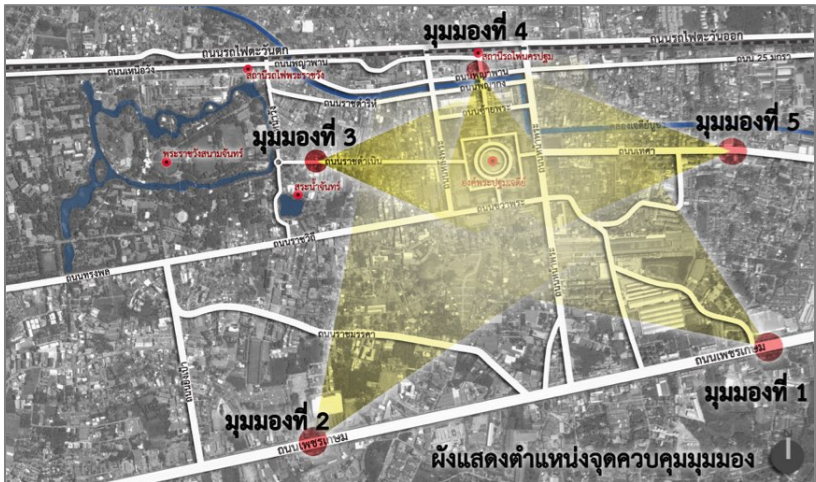
โดยการนำภาพตัวแทนของภูมิทัศน์ในลักษณะต่างๆ มาทำการประเมิน โดยสาธารณชนหรือประชากรเฉพาะกลุ่ม เพื่อศึกษาการตอบสนองหรือพฤติกรรมของผู้สังเกตที่มีต่อภูมิทัศน์หรือองค์ประกอบที่อยู่ในภูมิทัศน์นั้นๆ ซึ่งผลจากการประเมินนี้จะนำไปสู่กระบวนการในการกำหนดพื้นที่และมาตรการในการควบคุมต่อไป มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

6.2.2.1 การกำหนดจุดควบคุมการมอง (Visual Control Point) และภาพตัวแทน (Representative Picture)

ในการศึกษาไม่อาจทำการประเมินภูมิทัศน์ในทุกมุมมองหรือทุกบริเวณของพื้นที่ศึกษาได้ เนื่องจากข้อจำกัดในการสร้างแบบสอบถามที่ไม่ควรมีภาพที่นำมาประเมินมากเกินไป ดังนั้นภาพตัวแทนจึงเป็นเครื่องมือหลักที่ใช้ในการประเมินเชิงทัศน์ ซึ่งภาพตัวแทนจะต้องมีความสำคัญในเชิงคุณค่าเชิงทัศน์ที่สูงกว่าภาพจากมุมอื่นๆ และจะต้องมีลักษณะทางกายภาพโดยรวมที่เป็นตัวแทนของพื้นที่นั้นๆ ได้

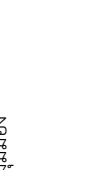
จากผลการประเมินย่านภูมิทัศน์ทั้ง 8 หน่วย สามารถสรุปจุดควบคุมมุมมองและภาพตัวแทนตามหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเหมาะสมของตำแหน่งและภาพตัวแทน 3 ประเด็นหลัก คือ 1) จะต้องเป็นมุมมองในระยะไกลที่สุดภายในย่านภูมิทัศน์นั้นๆ ที่มีโอกาสมองเห็นพระปฐมเจดีย์ได้ เพื่อให้การกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 2) ภาพตัวแทนจะต้องสามารถมองเห็นพระปฐมเจดีย์ได้ เพื่อให้สามารถเทียบเคียงความสูงของอาคารในการทำภาพจำลองได้อย่างถูกต้อง และ 3) องค์ประกอบของภูมิทัศน์ในภาพจะต้องพบเห็นได้ทั่วไปในภูมิทัศน์นั้นๆ เพื่อให้ภาพนั้นสามารถเป็นตัวแทนของภูมิทัศน์ทั้งย่านได้ จุดควบคุมมุมมองที่กำหนดมีทั้งหมด 5 จุด ประกอบด้วย จุดควบคุมมุมมองย่านถนนเพชรเกษม 2 จุด (ตำแหน่งแรกที่สามารถมองเห็น

พระปฐมเจดีย์จากทั้งทางขาเข้า-ขาออก) และจุดควบคุมมุมมองของย่านถนนราชดำเนิน ถนนรถไฟ และถนนเทศบาลฯ ย่านละ 1 จุด ดังภาพที่ 6.14

ภาพที่ 6.14 แผนผังแสดงตำแหน่งจุดควบคุมมุมมองรอบพระปฐมเจดีย์

ในการกำหนดและจัดทำภาพตัวแทนนั้น เพื่อกำหนดกรอบแนวทางการประเมินคุณภาพเชิงทัศนในการศึกษาระดับการควบคุมอาคารที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับ จะมุ่งเน้นศึกษาประเด็นเรื่อง การควบคุมความสูง และระยะถอยร่นจากแนวถนน โดยภาพตัวแทนทั้งหมดแบ่งเป็น 5 จุดควบคุมมุมมอง มุมมองละ 6 แนวทางเลือกรวมเป็น 30 ภาพ (ภาพที่ 6.15) ซึ่งในแต่ละแนวทางเลือกได้มีการกำหนดระดับมาตรการควบคุมอาคารที่เข้มงวดจากน้อยไปมาก โดยจะอ้างอิงแนวทางการควบคุมอาคารจากร่างผังเมืองรวมฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 และกฎหมายควบคุมอาคารในเขตพื้นที่เมืองนครปฐมเป็นหลักเกณฑ์กำหนดแนวทางการควบคุมในแนวทางเลือกที่ 1 ส่วนในแนวทางเลือกที่ 2 3 และ 4 จะเป็นการกำหนดแนวทางที่คุมเข้มในเรื่องของความสูง และระยะถอยร่นที่มากขึ้นตามลำดับ ซึ่งลักษณะภูมิทัศน์ที่ปรากฏจะถูกอาคารรบกวนและบดบังลดลงตามลำดับเช่นกัน

เกณฑ์การประเมิน (Likert Scale 6 ระดับ)	สภาพภูมิทัศน์ปัจจุบัน ตามลักษณะที่ปรากฏจริง ในปัจจุบัน ประกอบด้วย องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ ต่างๆ	แนวทางการแก้ไขที่ 1 ความสูงและระยะถอยร่น ตามร่างกฎหมายผังเมือง และเทศบัญญัติควบคุม อาคาร	แนวทางการแก้ไขที่ 2 ความสูง มาก ระยะถอยร่น	แนวทางการแก้ไขที่ 3 ความสูง น้อย ระยะถอยร่น	แนวทางการแก้ไขที่ 4
1	ไม่ชอบอย่างมาก ยอมรับไม่ได้อย่างมาก	 1	 2	 3	 4
2	ไม่ชอบ ยอมรับไม่ได้				
3	ไม่ค่อยชอบ				
4	ยอมรับไม่ค่อยได้ ค่อนข้างชอบ				
5	ชอบ ยอมรับได้				
6	ชอบอย่างมาก ยอมรับได้อย่างมาก				
		 1	 2	 3	 4
		 1	 2	 3	 4
		 1	 2	 3	 4
		 1	 2	 3	 4
		 1	 2	 3	 4

ภาพที่ 6.15 แสดงการจัดเรียงภาพตัวแทนในการประเมินในแต่ละมุมมอง

6.2.2.2 การจัดทำแบบสอบถาม

เป็นการนำภาพตัวแทนทั้งหมดมาจัดทำแบบสอบถามประกอบรูปภาพ (Photo-questionnaire) เพื่อสัมภาษณ์คนไทยทั่วไปจำนวน 50 คน และคนท้องถิ่นเมืองนครปฐมจำนวน 60 คน เกี่ยวกับทัศนคติเรื่องความชอบและการยอมรับที่มีต่อภาพตัวแทน 30 ภาพ โดยการให้คะแนนบน Likert scale 6 ระดับ และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

การประมวลผลจากแบบสอบถามสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นสำคัญที่สามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางการจัดการภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1: การควบคุมความสูงและระยะถอยร่นอาคารจากแนวถนนที่มากขึ้นนั้น มีผลต่อระดับความชื่นชอบและการยอมรับสภาพภูมิทัศน์ที่ดีขึ้น

ประเด็นที่ 2: มุมมองที่มีลักษณะเป็นช่องมอง การเปิดมุมมองไปยังแหล่งศิลปกรรมให้กว้างขึ้นด้วยการกำหนดระยะถอยร่นจากแนวถนนมีผลต่อระดับความชื่นชอบและการยอมรับสภาพภูมิทัศน์ได้ดีขึ้นมากกว่าเพียงแค่การลดระดับความสูงของอาคารเพียงเท่านั้น

ประเด็นที่ 3: องค์ประกอบต่างๆ ในภูมิทัศน์ เช่น เสาไฟ สายไฟฟ้า และป้ายต่างๆ ที่สร้างความรกทึบในภูมิทัศน์ มีผลอย่างมากที่ทำให้ค่าความชอบและการยอมรับอยู่ในระดับไม่ชอบและยอมรับสภาพภูมิทัศน์ไม่ได้

ประเด็นที่ 4: กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีแนวโน้มความชื่นชอบและการยอมรับสภาพภูมิทัศน์ในทิศทางเดียวกัน โดยที่ผลการประเมินทั้งความชอบและการยอมรับของคนไทยอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าคนท้องถิ่น อาจเนื่องมาจากคนไทยทั่วไปมีความคาดหวังต่อความสวยงามของภูมิทัศน์ในสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมมากกว่า และคนท้องถิ่นมีความเคยชินกับภูมิทัศน์เดิมหรืออาจมีผลประโยชน์จากการพัฒนาพื้นที่โดยรอบพระปฐมเจดีย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้สามารถยอมรับสิ่งรบกวนต่างๆ ได้มากกว่าคนภายนอกพื้นที่

6.2.3 การกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์ (Visual Management Zone)

เขตจัดการเชิงทัศน์ หมายถึง ขอบเขตของพื้นที่ที่ได้รับการควบคุมองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ให้ปรากฏได้ในปริมาณและรูปแบบที่เหมาะสม ไม่รบกวนคุณค่าที่โดดเด่นในภูมิทัศน์นั้นๆ โดยผลจากการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพเชิงทัศน์ ภาพตัวแทนของแนวทางการควบคุมในทางเลือกต่างสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงประกอบการพิจารณาการกำหนดแผนนโยบายในการจัดการพื้นที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

จากผลการวิเคราะห์ในเบื้องต้นพบว่าในแต่ละย่านภูมิทัศน์ควรได้รับการจัดระเบียบในเรื่องการนำสายไฟฟ้าลงดินในถนนสายสำคัญต่างๆ การควบคุมป้ายทั้งป้ายบนอาคาร รวมถึงป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่างๆ บนถนน การจัดระเบียบร้านค้าริมทาง และการดูแลรักษาต้นไม้ให้มีรูปทรงที่สวยงามเป็นระเบียบ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการควบคุมเฉพาะองค์ประกอบดังกล่าวเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้คุณภาพเชิงทัศน์อยู่ในระดับที่คนทุกกลุ่มชื่นชอบและยอมรับสภาพภูมิทัศน์ในฐานะที่เป็นสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมอันทรงคุณค่าได้ ดังนั้นจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการควบคุมการก่อสร้างอาคารในเขตจัดการเชิงทัศน์ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

สำหรับกรณีศึกษานี้ได้ดำเนินการกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน์ เพื่อเป็นแนวทางในการควบคุมการก่อสร้างอาคารในพื้นที่ต่างๆ โดยรอบพระปฐมเจดีย์ตามขั้นตอนดังนี้

6.2.3.1 การพิจารณาแนวทางการกำหนดมาตรการควบคุมภูมิทัศน์โดยรอบแหล่งศิลปกรรม

เพื่อย้ำเน้นให้มีความสำคัญกับการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมเป็นหลัก โดยมีหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกแนวทางการควบคุมเชิงทัศน์ 3 ประเด็น คือ ระดับคุณค่าเชิงทัศน์ ความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ และด้านโครงสร้างเมือง กล่าวคือ บริเวณที่มีคุณค่าเชิงทัศน์สูงสมควรได้รับการควบคุมที่เข้มข้น

มากกว่าย่านเชิงทัศน์ที่มีคุณค่าต่ำกว่า โดยได้สรุปเลือกแนวทางของแต่ละมุมมองเพื่อเป็นตัวแทนในการควบคุมย่านเชิงทัศน์ต่างๆ ดังนี้ (ภาพที่ 6.16)

- **ย่านถนนเพชรเกษม:** มีความสำคัญในฐานะเป็นถนนสายหลักที่มีผู้สัญจรผ่านจำนวนมาก แต่ไม่ได้มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และโครงสร้างของเมือง จึงกำหนดแนวทางการควบคุมภูมิทัศน์ตาม **แนวทางเลือกที่ 2** คือ กำหนดให้มีการควบคุมความสูงของอาคารไม่ให้เกินระดับบัสลิ่งก์ของพระปฐมเจดีย์จากจุดควบคุมมุมมอง

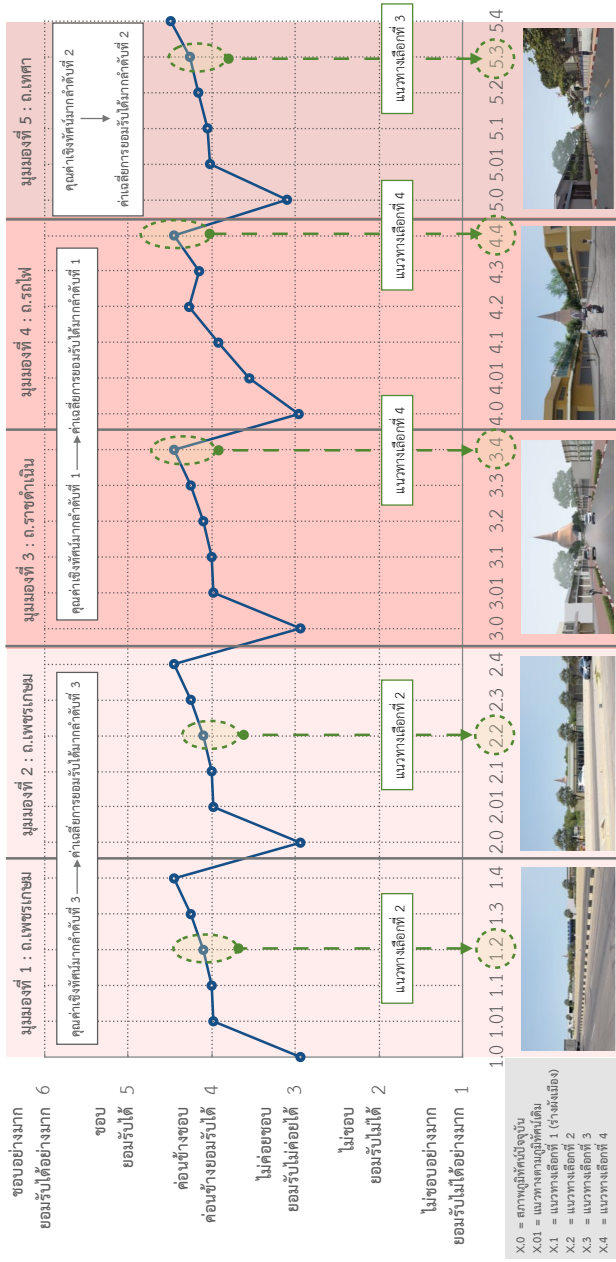
- **ย่านถนนราชดำเนิน:** เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเมืองนครปฐมและมีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์ ที่เชื่อมต่อพื้นที่สำคัญของเมือง คือ พระปฐมเจดีย์กับพระราชวังสนามจันทร์ จึงกำหนดแนวทางการควบคุมภูมิทัศน์ตาม **แนวทางเลือกที่ 4** คือ กำหนดให้มีการควบคุมอาคารในระยะ 15 เมตร ถนนราชดำเนินห้ามสูงเกิน 8 เมตร และถอยร่นจากแนวถนนไม่น้อยกว่า 5 เมตร

- **ย่านถนนรถไฟ:** เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเมืองนครปฐมและมีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์ ที่เชื่อมต่อพื้นที่สำคัญของเมือง คือ พระปฐมเจดีย์กับสถานีรถไฟ จึงกำหนดแนวทางการควบคุมภูมิทัศน์ตาม **แนวทางเลือกที่ 4** คือ กำหนดให้มีการควบคุมอาคารตลอดแนวถนนรถไฟห้ามสูงเกิน 8 เมตร และถอยร่นจากแนวถนนไม่น้อยกว่า 5 เมตร

- **ย่านถนนเทศบาล:** เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเมืองนครปฐมและมีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์ ที่เชื่อมต่อพื้นที่สำคัญของเมือง คือ พระปฐมเจดีย์กับเขตเมืองเก่าสมัยทวารวดี แต่แนวแกนของถนนไม่ตรงกึ่งกลางพระปฐมเจดีย์มากนัก ทำให้มองเห็นองค์พระปฐมเจดีย์ไม่ชัดเจน จึงกำหนดแนวทางการควบคุมภูมิทัศน์ตาม **แนวทางเลือกที่ 3** คือ กำหนดให้มีการควบคุมอาคารตลอดแนวถนนเทศบาลห้ามสูงเกิน 8 เมตร และควบคุมระยะถอยร่นตามกฎหมายควบคุมอาคาร

- คุณค่าเชิงพัฒนาผลิตภัณฑ์ 1
คุณค่าเชิงพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2
คุณค่าเชิงพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3

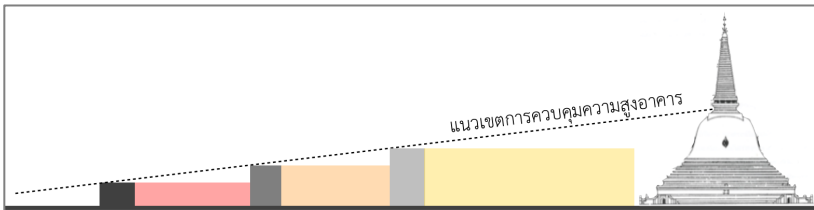
ค่าเฉลี่ยการยอมรับได้

ภาพที่ 6.16 แสดงการพิจารณาเลือกแนวทางในการควบคุมภูมิทัศน์ตามหลักเกณฑ์กำหนด

6.2.3.2 การกำหนดเขตจัดการเชิงทัศน

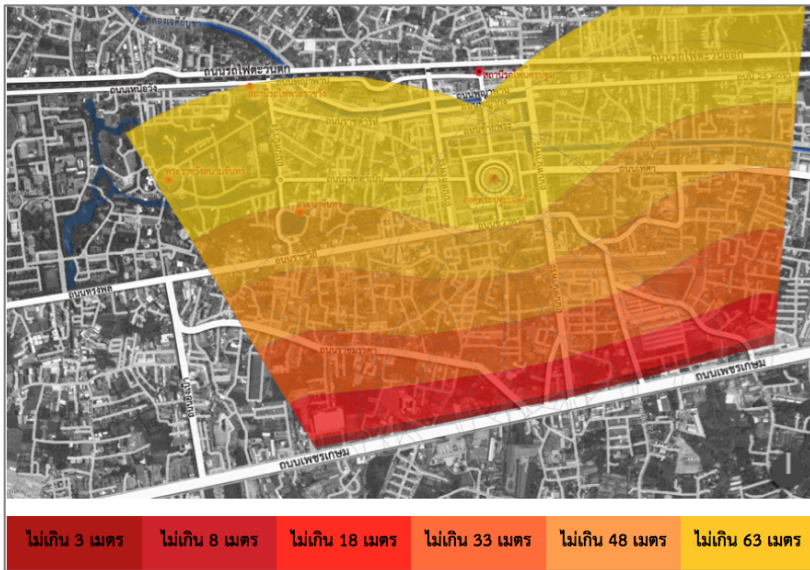
การกำหนดเขตจัดการเชิงทัศนไม่ใช่เพียงการกำหนดการควบคุมเฉพาะพื้นที่ริมแนวถนนสายหลักเท่านั้น แต่จำเป็นต้องควบคุมพื้นที่ด้านหลังที่ถัดไปจากแนวถนนด้วย เพื่อไม่ให้อาคารสูงเกินระดับการควบคุม กล่าวคือ อาคารด้านหลังถัดจากแนวถนนที่อยู่ภายในภาพตัวแทนสามารถมีความสูงที่เพิ่มขึ้นได้แต่ต้องไม่เกินแนวการควบคุม โดยจะต้องมองไม่เห็นอาคารนั้นๆ ณ จุดควบคุมมุมมองหรือจากแนวถนนสายหลัก (ภาพที่ 6.17) ทั้งนี้จะต้องวิเคราะห์ความสามารถในการมองเห็นของแต่ละมุมมองตามเงื่อนไขของแนวทางที่ได้พิจารณาเลือกมาเป็นเกณฑ์ในการควบคุมภูมิทัศน์ เพื่อกำหนดความสูงมากที่สุดของอาคารในแต่ละพื้นที่ที่จะไม่กระทบต่อความสวยงามในภูมิทัศน์ตามระดับมาตรการควบคุมที่ได้พิจารณาเลือกไว้ในข้างต้น

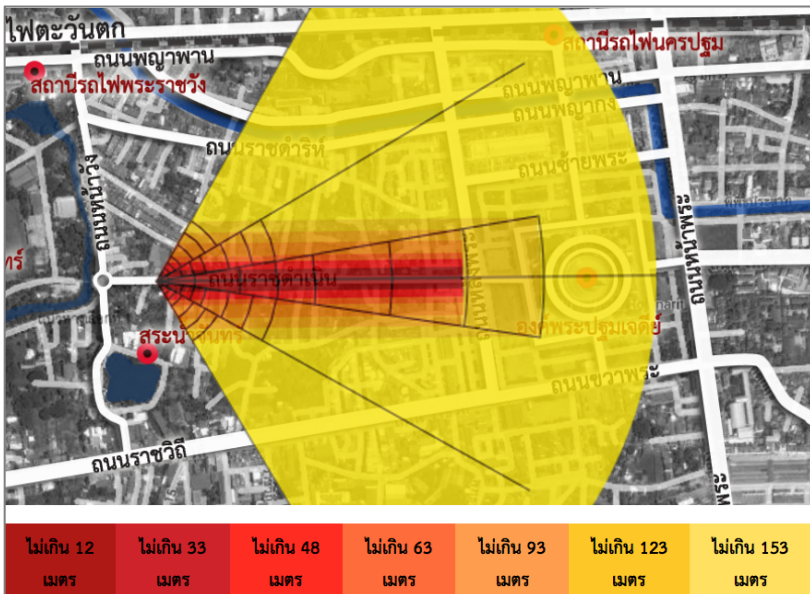
ภาพที่ 6.17 แสดงหลักการการกำหนดความสูงอาคารในเขตการจัดการเชิงทัศน

ในการคำนวณเขตจัดการเชิงทัศนของย่านถนนเพชรเกษมอ้างอิงจุดควบคุมมุมมองที่กึ่งกลางถนน และคำนวณความสามารถในการมองเห็นพระปฐมเจดีย์ในระยะต่างๆ ในแนวถนนเพชรเกษม (ระยะห่างจากจุดควบคุมมุมมองไปยังพระปฐมเจดีย์) ได้แก่ 1.6 กิโลเมตร 1.4 กิโลเมตร และ 1.2 กิโลเมตร ตามลำดับ แล้วนำมากำหนดการควบคุมความสูงอาคารในระยะต่างๆ จากแนวถนน ดังภาพที่ 6.18 ส่วนย่านถนนราชดำเนิน ถนนรถไฟ และถนนเทศบาล มีลักษณะของภูมิทัศน์ที่เป็นช่องมอง ซึ่งต้องควบคุมอาคารที่อยู่ด้านข้างจึงคำนวณเขตจัดการเชิงทัศนจากองศาการมองเห็นของสายตามนุษย์ แบ่งเป็น 3 ระดับตามความชัดเจนในการมองเห็น ได้แก่ 18 องศา 60 องศา และ 120

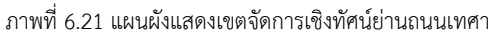
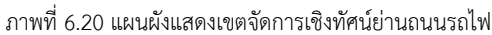
องศาตามลำดับ แล้วนำมากำหนดการควบคุมความสูงอาคารในระยะต่างๆ
จากแนวนอน (ภาพที่ 6.19-6.21)

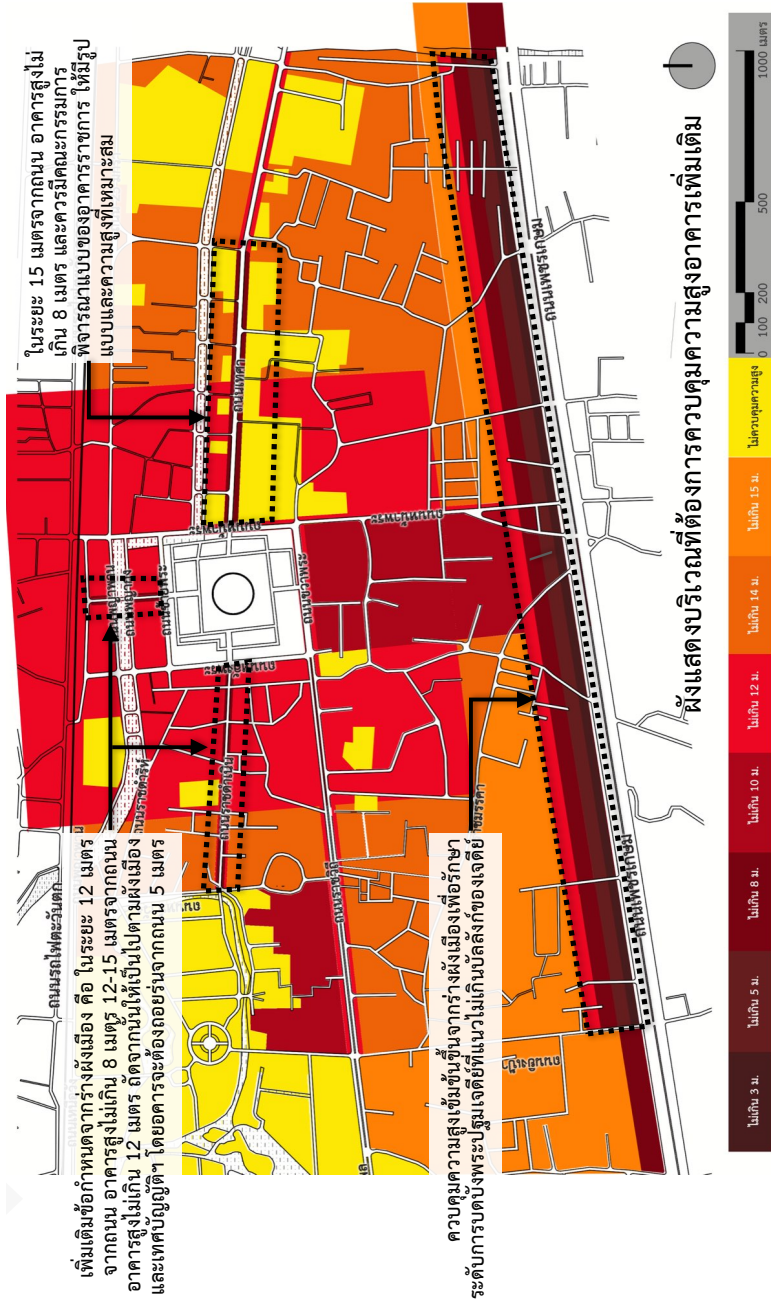
ภาพที่ 6.18 แผนผังแสดงเขตจัดการเชิงทัศนียานถนนเพชรเกษม

ภาพที่ 6.19 แผนผังแสดงเขตจัดการเชิงทัศนียานถนนราชดำเนิน

สำหรับการกำหนดมาตรการจัดการเชิงทัศน์ในภาพรวมของพื้นที่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมนั้นจำเป็นต้องพิจารณาผลกระทบเขตจัดการเชิงทัศน์ในแต่ละมุมมองร่วมกัน แล้วหากมีการซ้อนทับกันของพื้นที่ที่มีข้อกำหนดต่างกัน ควรเลือกพิจารณาใช้มาตรการในการควบคุมที่เข้มงวดมากที่สุด เพื่อเป็นการรักษาภาพภูมิทัศน์ให้สวยงามเรียบร้อยในภาพรวม นอกจากการควบคุมอาคารและสิ่งก่อสร้างแล้วนั้น ยังต้องพิจารณาเรื่องการจัดระเบียบภูมิทัศน์ในประเด็นต่างๆ เช่น สายไฟ ป้าย ร้านค้า จุดจอดรถ และพืชพรรณ ทั้งนี้การควบคุมความสูงของอาคารจำเป็นต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับประเด็นในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผังเมือง เพื่อจะสามารถสรุปพื้นที่ที่ควรจะดำเนินการควบคุมเพิ่มเติมจากข้อกำหนดหรือกฎหมายที่มีอยู่แล้วได้ ดังตัวอย่างภาพที่ 6.22

ภาพที่ 6.22 ผู้แสดงบริเวณที่ต้องการควบคุมความสนใจจากผู้ชมในงาน

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2559ก). **ความหมายของสิ่ง**

แวดล้อมศิลปกรรม. เข้าถึงเมื่อ 14 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก http://wetland.onep.go.th/onep/ncecd/index.php?name=onep_2&file=readnews&id=2

สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2559ข). **ข้อมูลแหล่ง**

ศิลปกรรมจำแนกตามประเภท. เข้าถึงเมื่อ 14 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก http://wetland.onep.go.th/onep/ncecd/index.php?name=onep_2&file=readnews&id=7

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555).

มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า. ม.ป.ท.: ม.ป.ท.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กระทรวง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2550). “แนวทางปฏิบัติและ
มาตรการอนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เมืองเก่า
และพื้นที่โดยรอบ.” ตุลาคม.

รุจิโรจน์ อนามัยบุตร และวิลาสินี สุขสว่าง. (2555). **คู่มือการประเมินผลกระทบทาง**

สายตาจากสิ่งก่อสร้างประเภทอาคาร. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Ahmad, Yahaya. (2006). “The Scope and Definitions of Heritage: From
Tangible to Intangible.” n.p.: n.p.

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

- กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2552). **คู่มือการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ**. ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กรมที่ดิน. (2559). **กฎหมายสิ่งแวดลอม**. เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก http://www.thailaws.com/aboutthailaw/land_110.htm
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2558). “ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2557).” **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 132, ตอนพิเศษ 11 ง (15 มกราคม).
- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2559). **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาจัดทำแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อลดผลกระทบด้านภูมิทัศน์**. ม.ป.ท.
- นพวรรณ ชีระพันธ์เจริญ. (2546). “การมีส่วนร่วม: ความจริงใจระหว่างรัฐและราษฎรในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. ใน **วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา**. 1, 1: 73-77.
- “พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504.” (2504). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 78, ตอนที่ 66 (2 สิงหาคม).
- “พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2535.” (2535). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 109, ตอนที่ 38 (5 เมษายน): 12-24.
- “พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518.” (2518). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 92, ตอนที่ 33 (13 กุมภาพันธ์): 8-30.

“พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522.” (2522). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96, ตอนที่ 80 (14 พฤษภาคม): 7-10.

รุจิโรจน์ อนุามบุตร และวิลาสินี สุขสว่าง. (2555). **คู่มือการประเมินผลกระทบทางสายตาจากสิ่งก่อสร้างประเภทอาคาร**. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์. สมาคมอิโคโมสไทย. (2559). **กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง 2554)**. เข้าถึงเมื่อ 14 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก <http://www.icomosthai.org>.

สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2559). **ข้อมูลแหล่งศิลปกรรมจำแนกตามประเภท**. เข้าถึงเมื่อ 14 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก http://wetland.onep.go.th/onep/ncecd/index.php?name=onep_2&file=readnews&id=7

สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. (2559). **ความหมายของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม**. เข้าถึงเมื่อ 14 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก http://wetland.onep.go.th/onep/ncecd/index.php?name=onep_2&file=readnews&id=2

สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). **คำอธิบายประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่เมืองโบราณศรีมโหสถ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๒๕๕๘**. ม.ป.ท.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). **การประเมินคุณภาพเชิงทัศนเมืองเชิงบูรณาการ พื้นที่เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). **ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนาและบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองเก่าในประเทศไทย**. ม.ป.ท.: ม.ป.ท.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). **ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนาและบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่ 2 แนวคิด**

และหลักเกณฑ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับการอนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูเมืองเก่า.
ม.ป.ท.: ม.ป.ท.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). **ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนาและบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่ 3 ระเบียบกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการ อนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย.** ม.ป.ท.: ม.ป.ท.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). **ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนาและบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่ 5 การจัดทำแผนงาน/โครงการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.** ม.ป.ท.: ม.ป.ท.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555). **มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า.** ม.ป.ท.: ม.ป.ท.

สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. (2559). **ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย.** เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก
[http://www.onep.go.th/eia/index.php?option=com_content
&view=article&id=30&Itemid=127](http://www.onep.go.th/eia/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=127)

เอกสารภาษาอังกฤษ

Lynch, Kevin. (1977). **The Image of the City.** Cambridge: MIT Press.

U.S. Department of Interior. Bureau of Land Management. (2016).

Visual Resource Management. Accessed February 10.

Available from [http://www.blm.gov/wo/st/en/prog/Recreation/
recreation_national/RMS.html](http://www.blm.gov/wo/st/en/prog/Recreation/recreation_national/RMS.html).

U.S. Department of Transportation. Federal Highway Administration.

(2016). **Guidelines for the Visual Impact Assessment of Highway Projects.** Accessed February 10. Available from

[https://www.environment.fhwa.dot.gov/guidebookdocuments
VIA_Guidelines_for_Highway_Projects.asp](https://www.environment.fhwa.dot.gov/guidebookdocuments/VIA_Guidelines_for_Highway_Projects.asp)

เกี่ยวกับผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุจิโรจน์ อนามัยบุตร

อาจารย์ประจำและประธานหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษา: - Ph.D. (Urban Technological and Environmental
Planning), University of Michigan, U.S.A.
- M.U.P., University of Michigan, U.S.A.
- M.L.A., Cornell University, U.S.A.
- สด.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ ดร. สินีนาถ ศุกลรัตน์เมธี

อาจารย์ประจำและผู้รับผิดชอบหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษา: - Ph.D. (Urban & Regional Science),
Texas A&M University, U.S.A.
- M.L.A., University of Pennsylvania, U.S.A.
- สด.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2) มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์ สุพิชฌาย์ เมืองศรี

อาจารย์ประจำหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษา: - ภ.สธ.ม. จุฬาลงกรณ์
- สด.บ.(เกียรตินิยมอันดับ 2) มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์ วิมลญา สงค์อ้อม

อาจารย์ประจำหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษา: - ภ.สธ.ม. มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สด.บ.(เกียรตินิยมอันดับ 1) มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์ นวิภาพ ทักษยศ

อาจารย์ประจำหลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษา: - ภ.สธ.ม. มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สด.บ. มหาวิทยาลัยศิลปากร